

Besede in dejanja

Nočejo medalj

Pri občinskem odboru »Zveze združenj borcev v Velikem Gradšču« iz dolgo hranijo več odlikovanj »zasluge za narod«. Tisti, ki so z njimi odlikovani jih nočejo prevzeti, ker zahtevajo višja odlikovanja.

Večernje novosti — 22. VII. 1970

Vse blagoslove tebi, Ljubljana!

V Ljubljani so se cene v trgovinah in na tržnicah v juniju povečale za 12,5 odst. v primerjavi s poprečnimi cenami lani. Za Ljubljano, ki je na vrhu te lestvice podražitev, so Novo mesto s povečanjem cen za 12,3 odst., Maribor za 11,9 odst. in Koper za 11,4 odstotno podražitvijo.

Po najnovejših podatkih republiškega zavoda za statistiko so se v teh štirih slovenskih središčih občutno povečale tudi cene storitev, in to največ (za več kot 17 odst.) v Ljubljani in najmanj (za 8,3 odstotka) v Kopru.

Skoraj najbolj pa se je podražila v teh mestih zelenjava. Njene cene so bile junija v Novem mestu za 90,5 odst. večje od poprečnih lanskih, v Ljubljani za 56,8 odst., v Mariboru za 54,30 odst. in v Kopru za 10,9 odstotka.

V Ljubljani se je sveže meso podražilo v maju v primerjavi s lanskim letom za 28,9 odst., pohištvo pa za skoraj 51 odstotkov.

Večer — 24. VII. 1970

Varčni Slovenci

Kako zelo so Slovenci varčni najbolj potrjuje to, da jih od 1.725.000 prebivalcev te republike ima hranilne knjižice kar 1.099.000, ali blizu dve tretjini. Po zadnjih podatkih službe družbenega križgovodstva so konec maja letos v Sloveniji znašale hranilne vloge 2 milijardi 845 milijonov dinarjev in so bile za približno tretjino višje kot v istem času lani.

Borba — 27. VII. 1970

Čeprav neustrezno, se nič ne spremeni

Čeprav je davčno zajemanje dohodka stalni predmet kritike, se leta in leta nič ne spremeni.

Komaj katero področje se tako trdovratno in učinkovito upira napadom javne kritike kot davčni sistem. Ne glede nato, ali gre za zajemanje dohodka delovnih organizacij ali za obdavčenje osebnih prejemkov prebivalstva, se že več let nič bistveno ne spremeni, čeprav vsi dobro vedo, da sedanji sistem ne ustreza vedno razvitejšemu samoupravljanju, že vzpostavljenim demokratičnim odnosom in načelu delitve po delu.

Komunist — 24. VII. 1970

Vagoni in rudarji

Nenehno zmanjševanje števila tovornih vagonov za prevoz premoga iz Tuzlanskega bazena je dovedlo do velikega nezadovoljstva rudarjev. Ker dnevno dobijo le polovico potrebnih vagonov je nad pet tisoč rudarjev ostalo brez službe in zato odklanjajo pojasnilo, da so vagone poslali v luke, kjer je situacija prav tako kritična.

Politika — 24. VII. 1970

Edina bela vrana

Skupščina občine Trebinje je ena redkih, ki je po padcu cen živini sklenila znižati cene zvežemu mesu. Namesto po dosedanjih 19 prodajajo kilogram mesa sedaj po 17 dinarjev.

Politika ekspres — 21. VII. 1970

Neukrotljive cene

Podrobnosti o neukrotljivih cenah smo že tolikokrat premlevali, da so tudi posamezni podatki, na primer o zvišanju cen hrane v gostinstvu, že vsakdanja zadeva. Hrana v gostinstvu je v letošnji sezoni v primerjavi s lanskim dražja kar za 28 odstotkov.

Večer — 29. VII. 1970

V Sloveniji več zaposlenih

Medtem ko je družbeni sektor zaposloval v aprilu 528.258 vseh delavcev, to je 1,1 odstotka več kot marca in v maju 531.451 (0,7 odstotka več kot aprila), naj bi se po prognozi Zavoda SRS za statistiko število zaposlenih v družbenem sektorju junija zvišalo za 1,2 odstotka na 537.981. Pri tem bi gospodarstvo zaposlovalo 459.440 delavcev, 1,4 odstotka več kot maja, negospodarske dejavnosti pa 78.541, 0,1 odstotka več kot prejšnji mesec.

Gospodarski vestnik — 28. VII. 1970

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERŠIČ

ODGOVORNI UREDNIK
ORTOMIR SINKOVEC

LETO VIII.
ŠTEV.: 32
3. VIII. 1970

GLASILO ZZB NOV SLOVENIJE IN ZRVS SLOVENIJE

Vrednote NOB — sestavine našega današnjega in jutrišnjega dne

V zgodovini vsakega naroda so obdobja, v katerih so si ljudje s svojimi dejanji ustvarili posebno važno mesto in pomen, ki lahko sega kot simbol dobrega in človeškega daleč v prihodnost ali pa kot opomin opozarja prihodnje generacije na nekoč storjeno zlo. Narodna kultura je zmeraj poskušala ohraniti pri življenju spomin na svetle trenutke svoje zgodovine, ko so ljudje z veliko močjo idej in dejanj izpričevali svobodo zase in za druge, pogum in požrtvovalnost, civilizacijski napredek, neuklonljivo slo po resnici, revolucionarni polet in humanistično opredeljenost.

Čemu je narodu potrebno negovati znanje o prehojeni poti skozi zgodovino? Mar ljudem danes ni vseeno, kaj se je dogajalo včeraj? Ali nas tako usmerjena pozornost v preteklost ne odvrača od sedanjosti in prihodnosti ter nam jemlje samostojnost in lastno odgovornost? Čemu se obremenjevati s težo tradicij preteklih dejanj, ljudi, idej in vrednot, ko pa je treba ustvarjati nove in boljše?

Lastni zgodovini se ne moremo in ne smemo odreči zaradi sedanjosti in prihodnosti ter ne ubežati z zanemarjanjem in zanikanjem le-te. Slovenci smo majhen narod, katerega tisočletna zgodovina nima mnogo velikih in veličastnih poglavij, kakršna so si izpisali veliki narodi. Zato si lahko še toliko manj privoščimo lahko miselnost pozabe lastne zgodovine. Imamo pa svojo zgodovinsko kontinuiteto, zapisano v Davidovini boji za obstoj pred nasilnimi goljatoškimi zavojevalci, polno krvi, porazov in suženjstva, ki je bila hkrati prežeta z neuklonljivim uporništvom, samobitnim ponosom in samozavedanjem, »da smo tu in hočemo tu ostati ter živeti!«

Le daleč v zgodovini je bila za kratek čas prižgana luč samostojne slovenske Karantanije, drugače so se na našem ozemlju vrstile ogorčene obrambne bitke za biti ali ne biti pred napadalnimi Turki, Huni, Avari, Langobardi, Nemci in kdo ve katerimi še, ki so hoteli v imenu močnejšega pognati čez nas zgodovinske valjarje iztrebljanja, potujčevanja, prilagajanja in ožemanja narodnostnega ozemlja. Obup slovenskega kmečkega človeka v srednjem veku pa se ni zlomil, marveč je vzkipel v samohotno revolucionarno energijo kmečkih uporov. Leto 1848 je vzdramilo tudi Slovence, ki so se še kako zavedali svoje narodnostne samobitnosti. Delavski razred je s kmečkimi množicami postal nosilec in uresničevalec idej o svobodnem in pravičnejšem življenju Slovencev, ki tudi v stari Jugoslaviji niso mogli uresničiti programske narodnostne samostojnosti.

Narodnoosvobodilna borba je torej le eno od poglavij slovenske zgodovine, za katerega lahko po pravici pravimo, da je bilo doslej

najuspešnejše in hkrati največkratnejše. Boj za narodnostni obstoj — v zgodovini Slovencev že tolikokrat uspešno bojevan — se je tokrat združil z bojem vseh jugoslovanskih narodov in bil zgodovinsko uglasen z revolucionarnimi prizadevanji naprednega delavskega gibanja za novo, socialistično družbeno ureditev. Če je kdaj v svoji viharni zgodovini, potem je naš narod prav v času NOB sprostil svoje najboljše sile in pokazal svetu dragocene človeške vrednote ter dokazal velik pogum, organiziranost in strjenost. Ta boj z ljudmi, ki so ga bili; s porazi, tesnobo in tragedijami, ki so ga dramatižirale; z dejanji, ki so ga spreminjali; z uspehi in cilji, ki jih je dosegel; s človekostjo njegovih borcev, ki so ga humanizirali — nam, Slovincem in Jugoslovancem, ne more pomeniti zgolj le »nek« zgodovinsko obdobje. Zato morajo biti današnja prizadevanja na tisočih področjih borbe za socializem, kakor tudi načrti za jutri in vizije prihodnosti v pravilno in pravično odmerjenem razmerju in soglasju s tem obdobjem, ki ga danes imenujemo »polpretekla zgodovina«.

Kako ohranjati, ceniti in naprej bogatiti zakladnico naprednih družbenih idej, človeških pozitivnih idealov in plemenitih lastnosti, ki so jih naši ljudje izpričali med NOB in kako nam bo to uspevalo jutri, ko bo odšla generacija, ki je ta boj vodila ter neposredno doživljala?

Nikakršnega dvoma ni, da nas mora duh tega obdobja spremljati v času, ko utrjujemo in bomo utrjevali družbeno in narodnostno

identiteto, ko iščemo in bomo iskali boljše poti za lastno integriranost in povezanost z naprednim svetom ter potrjevali našo voljo za ohranitev lastne svobode in svobode drugih, da si jo pridobijo.

Zgodovina NOB torej ne more in ne sme biti muzejska zgodovina, marveč živo pretakanje, vgrajevanje in nadaljnje bogatenje pozitivnih pridobitev tistega časa v današnje in jutrišnje dni.

Čas pa nas vendarle neustavljivo oddaljuje od življenja, ki smo ga še včeraj živeli in ki ga danes le še podoživljamo, jutri pa se ga utegnemo le še blede spominjati. Vrste ljudi, ki jim je narodnoosvobodilni boj neposredno vtisnil svoj pečat, se vsebolj redčijo. Kako bodo poznejša pokolenja občutila in vrednotila čas štiridesetih let ter dejanja svojih dedov in pradedov? To vprašanje si moramo zastavljati že danes. Ali bodo prihodnje generacije znale ohraniti izvirno resnico o NOB pa ne zavisi le od njih, temveč tudi od nas, ki danes na raznih področjih življenja bolj ali manj uspešno prenašamo ter oživljamo najžlahtnejše sestavine takratnih človeških in družbenih vrednot. Ne le šola, marveč ves sistem vzgoje, morale in družbenega življenja ljudi morajo biti vzgojitelji in nosilci partizanske tradicije.

Že danes — jutri morda še bolj — obstaja potreba, da bomo moralno preprečevali zgodovinsko neustrezno vrednotenje NOB. Idealizacija zgodovine je kaj pogosta oblika napačnega osvetljevanja ljudi in njihovih dejanj v preteklosti. V dobri veri, da prikazujejo res-

ničen pomen in heroičnost tega obdobja, zabredujejo v legendarnost, ki je bližja Homerjevemu svetu pravilnih bitij, kot pa resničnemu junatstvu in žrtvovanju naših ljudi v narodnoosvobodilnem boju. Ne smemo pozabiti, da časovno oddaljenost ne sme biti razlog za neustrezno odnikanje, da smo se sebi povečje tvegane, da NOB in njeni ljudje postanejo legenda, nedosegljiva, premočrtno opisana, s črtnobelnimi prizori bojev med ljudmi — heroji in ljudmi — pošastmi, ki je prav zato manj prepričljiva, manj resnična in manj človeško pretresljiva. Zgodovina NOB tudi ne sme postati zgodovinski pregled dogodkov, strategije in taktike partizanstva, seznam ofenziv in bitk. Zgolj pozitivistično obravnavanje vojnega in revolucionarnega časa NOB kaj rado pusti srce mladega človeka neprizadeto. Šolski pouk o NOB, ki je zožen na okleščeno inventuro dogodkov, pa naj so le-ti še tako dramatični, ne seže prek razuma do čustev in vrednostnega sveta mladine. Vemo pa, da je naša NOB veliko zgodovinsko dejanje predvsem zaradi svoje človeške vsebine (volje do življenja in preziranje smrti; heroičnega poguma, ki je tolikokrat močno vstal v povsem preprostem, s tesnobo in strahom obremenjenem človeku; silne revolucionarne strasti, ki so pregnale malodušje in pasivnost; ljubezni in sovrštva; krhkosti in trdoživosti; požrtvovalnosti in samoodpovedi; vere v zmago in lepšo prihodnost, ki si jo niso pustili ubiti, čeravno je usoda risala zle podobne apokaliptično nebo; poguma, ko si moral biti junak in močan, čeprav si se bal in se čutil majhnega in čeprav se je bilo treba v nečloveških razmerah učlovečiti...) in prav to moramo ohraniti prihodnjim pokolenjem.

Ohranjanje tradicij narodnoosvobodilnega boja, kolikor je plemenito, je tudi težavno, a vredno truda. Kajti humanizacijska moč — ta glavna vrednota NOB — nam mora ostati trajna, živa in dragocena, saj jo danes vse bolj potrebujemo in jo bodo z nezmanjšano potrebo črpali tudi naši prihodnji rodovi.

MARJAN TAVČAR

Poziv

IO republiške konference SZDL Slovenije je po predhodnem dogovoru z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami na svoji seji podprla akcijo za postavitev osnovne šole — spomenika NOB v Cerknem. Šola-spomenik NOB v Cerknem, središču osvobodilnega boja Primorske in Gorenjske, naj bi bila trajno obeležje zgodovinskih dogajanj v tem delu Slovenije. Cerknemu — vojaškemu in kulturno-političnemu središču partizanskega boja in njegovi okolici bo to najlepši izraz hvaležnosti in priznanja za njegov prispevek osvobodilnemu boju.

Šola-spomenik naj bi postala tudi eksperimentalna in hospitacijska šola za pouk najnovejše zgodovine, predvsem zgodovine NOB, za vso Slovenijo. Kraj, ki je bil dolga leta pod jarmom fašistične okupacije, ki je v dneh osvobodilnega boja doživel svoj nacionalni in kulturni preporod, bo predstavljal kar najustreznejše okolje za razvijanje odnosa mlade generacije do revolucionarne preteklosti. Tu naj bi se razvilo tudi sodelovanje z mladino iz drugih krajev v razvijanju kulturnih tradicij partizanstva in oživljanju zgodovine naše revolucije. IO republiške konference SZDL poziva vse posameznike, delovne in druge organizacije, da po svojih močeh prispevajo v skupen sklad za izgradnjo šole-spomenika in s tem izrazijo solidarnost naše celotne družbene skupnosti.

Za pomoč se posvetujte z Zvezo združenj borcev NOV Slovenije, Ljubljana, Beethovnova 10.

Izvršni odbor republiške konference
SZDL Slovenije

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE
Ljubljana, Titova—Likozarjeva—Tomšičeva
BLASNIKOVA FISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.
- Izdaja ošrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- Ilustrirano revijo »TOVARIS«
- štirinajstdnevnik »NASI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«.

Dogodki tedna

● Predsednik republike Josip Broz Tito je prevzel pokroviteljstvo nad 15. mednarodnim sejmom knjig, ki bo med 22. in 28. oktobrom letos v dvorani beogradskega sejma. Na letošnjem jubilejnem sejmu bodo predstavili okrog 40.000 najraznovrstnejših del z vsega sveta. V njegovem okviru bodo priredili razstavo, posvečeno 100-letnici Leninevega rojstva. Na razstavi bo okrog 700 eksponatov. — Predsednik Tito je tudi prisostvoval otvoritvi XVII. festivala jugoslovanskega igranega filma v Pulju.

● Predstavnik sekretariata za zunanje zadeve v Beogradu je izjavil na vprašanje, kako Jugoslavija gleda na najnovejšo pobudo za rešitev krize na Srednjem vzhodu, da »najnovejša politična pobuda in odgovori vlad ZAR in Jordanije ter nekaterih drugih arabskih držav na ameriške predloge znova vlivajo upanje v možnost za miroljubno rešitev tega problema, ki vključuje predvsem unik izraelskih enot z vseh okupiranih arabskih ozemelj in uresničitev zakonitih pravic Palestincev«.

● Izraelska vlada se je sešla in razpravljala o tem, kakšen odgovor bo poslala na ameriške predloge o ureditvi srednjevzhodne krize — vendar ni sklenila ničesar. Osnutek za izraelski odgovor, ki ga mukoma rojeva vlada Golde Meir, je načelno »ugodna«. V njem se hkrati sklicujejo na nedavna zagotovila predsednika Nixona in drugih ameriških voditeljev Goldi Meir in drugim predstavnikom Izraela. Opazovalci menijo, da bo Izrael sprejel ameriški predlog o prekinitvi ognja le pod pogojem, če bo ta prekinitev brezpogojna in neomejena. — Izraelski obrambni minister pa je dejal: »Nismo tako močni, da bi lahko izgubili naše zaveznike po svoji krivdi in če jih hočemo zadržati pomeni, da moramo skleniti kompromis.«

● Ves svetovni tisk je obširno komentiral govor predsednika ZAR Naserja na štiridnevem zasedanju nacionalnega kongresa arabske socialistične unije. V tem govoru je Naser izjavil, da ZAR sprejema nedavno ameriško pobudo za rešitev krize na Srednjem vzhodu, vendar z določenimi pogoji. Povedal je, da so v Egiptu sovjetski vojaki, vendar se ne borijo, ampak urijo egiptovske in jim dajejo nasvete. Predsednik Naser je obsodil namero britanske vlade, da ohrani vojaško navzočnost v Perzijskem zalivu in obnovi prodajo orožja Južnoafriški republiki.

● Uradni egiptovski predstavnik je izjavil, da bodo nekatere palestinske organizacije začasno nehale oddajati na valu kairskega radia. Ta sklep so sprejeli zato, ker so razne palestinske organizacije nastopile proti ZAR, potem ko je Naser sprejel pobudo za pogajanja v skladu s tako imenovanim ameriškim predlogom za rešitev krize na Srednjem vzhodu. Podoben sklep so sprejeli tudi v Sudanu, proti čemur pa Palestinci ostro protestirajo.

● V Libiji so razbili poskus zarote proti revolucionarni vladi. V zaroti so sodelovale znane osebnosti, povezane z režimom monarhije. Poskus udara je vodil znani bogataš z juga države Sejf Amasr, medtem ko naj bi Abdulah Senusi, prav tako znani bogataš bil šef novega režima. — Libijski svet revolucije je izvršil nacionalizacijo italijanskega premoženja. Spričo tega, veliko število Italijanov zapuščajo Libijo. Dekreti o zaplenbi se nanašajo tudi na imovino vseh Izraelcev, katerim bodo z državnimi obveznicami izplačali odškodnino v roku 15 let. — Predstavnik ameriškega zunanjega ministrstva je izjavil, da sta dve sovjetski ladji izkrcali v Tripoliju orožje za Libijo, kar povzroča v ZDA zaskrbljenost. Sovjetska zveza je poslala Libiji srednje-močne tanke.

● V Lisboni je po daljši in hudi bolezni v 81. letu življenja umrl bivši portugalski diktator Antonio Salazar, ki je bil predsednik vlade od leta 1932 do 1968, ko ga je zaradi bolezni zamenjal Marcello Caetano.

● Mandatar za sestavo nove italijanske vlade Emilio Colombo je navezal uradna posvetovanja s strankarskimi voditelji, da bi našel izhod iz vladne krize, kar se prejšnjemu mandatarju Andreottiju ni posrečilo.

● Od začetka vojaške intervencije v jugovzhodni Aziji so ZDA odvrgele na ozemlja držav Indokine 5.172.588 ton bomb. Ameriška pehota in topništvo sta porabila v minulih treh in pol letih vojaških operacij 5.155.700 ton streliva. Odvržene bombe in uporabljeno strelivo je enako moči 770 jedrskih bombam, kakršno so Američani odvrgli na Hirošimo.

● Na češkoslovaškem ozemlju so veliki manevri armad varšavskega pakta, največji kar so jih doslej organizirali na češkoslovaškem ozemlju. Plzenska »Pravda« je edini češkoslovaški časopis, ki piše o teh manevrih »Taran«, vendar pa ne navaja, kako dolgo bodo trajali in kje so.

● Stalni odbor šestnajstih neuvrščenih držav, ki je bil ustanovljen pred tremi meseci v Dar es Salaamu je končal v Lusaki dvodnevno zasedanje. Sprejel je sklep, da se na konferenco najvišjih predstavnikov neuvrščenih držav povabijo predstavniki osvobodilnih gibanj kot gostje.

● Vladi Avstrije in Italije sta obvestili generalnega sekretarja OZN U Tanta, da sta dosegli sporazum o italijanski obmejni pokrajini Bolzano. Leta 1960 in 1961 je generalna skupščina svetovne organizacije priporočila Dunaju in Rimu, da se začne pogajati o statusu te pokrajine in njenega prebivalstva, ki pretežno govori nemško.

● Avstrijska vlada predlaga, da se na dnevni red konference o evropski varnosti uvrsti »vprašanje vzajemnega in sorazmernega zmanjšanja vojaštva v Evropi«. To vsebuje spomenica, ki jo je Avstrija prejšnji teden poslala vladam evropskih držav, ZDA in Kanade, besedilo pa so objavili tudi na Dunaju.

● V nekem madžarskem časopisu je bilo jasno rečeno, da Madžarom ne ustreza pretirano zanimanje Zahoda za rezultate madžarske gospodarske reforme, še manj pa prevelike pohvale, ki često izzvenijo tako, da bi lahko izzvale dvome glede namena reforme.

● Štiri najbolj razvite zvezne države Braziliije, v katerih živi tretjina prebivalcev te dežele, so pod grožnjo, da bo v njih vpeljana federalna prisilna uprava, če se v najkrajšem času ne končajo tiranstva tako imenovanih »vodredov smrti«. Gre za državo San Paulo, Rio de Janeiro, Guanabara ter Espirito Santo, v katerih, kot poudarjajo, »zločinci iz policije« ubijajo po svoji presoji, brez sodb in mimo zakonov.

● Hidrocentrala na velikem jezu v Zgornjem Egiptu je začela obratovati z vso zmogljivostjo. Zadnji 12. agregat je začel delati pred dnevi. Zmogljivost asuanske hidroelektrarne je okrog 10 milijard kilovatnih ur električne energije na leto.

JULIJSKIM PRAZNIKOM NA ROB

Ne smemo se odpovedati lastni zgodovini!

Kot že vrsto let po osvoboditvi, smo tudi letos v juliju proslavljali dan borca in dan vstaje. Ker pa letos praznujemo tudi petindvajsetletnico zmage nad fašizmom je večina letošnjih proslav nosila oboje tega pomembnega jubileja.

Ob 4. juliju se spominjamo tiste zgodovinske seje in sklepa CK Komunistične partije Jugoslavije o takojšnjem začetku partizanskih akcij. Dan vstaje, ki ga v Srbiji proslavljajo 7. julija, v Črni gori 13., a v Hrvatski ter Bosni in Hercegovini pa 27. julija in le v Makedoniji 11. oktobra, se v vseh republikah nanaša na tisti dan, ko so počili prvi strelci partizanov proti fašističnim in nacističnim okupatorjem.

Cepprav se dan borca in dan vstaje nanašata na leto 1941, smo jih letos praznovali v okviru proslav 25-letnice osvoboditve in zmage nad fašizmom.

Tudi širom po Sloveniji so na predvečer dneva borca in dneva vstaje zagoreli mnogi kresovi, a na sam praznik so bile številne proslave. K vsem tistim ob dnevu borca po vsej naši domovini, pa lahko prištevamo tudi veliko spominsko slavo v Barletti, v južni Italiji ob odkritju spomenika 826 padlim, ubitim in umrlim jugoslovanskim borcem. Te proslave se je udeležilo samo iz Slovenije 190 nekdanjih borcev, invalidov in svojcev tam pokopanih. Sem lahko prištevamo tudi svečanosti ob 25-letnici osvoboditve koncentracijskih taborišč v Dachau, Natzweiler — Struthof, Buchenwald in tako dalje, na katerih so bile zastopane tudi delegacije jugoslovanskih internirancev.

Med proslavami dneva vstaje, ki jih po Sloveniji ni bilo malo, naj prištejemo v prvi vrsti podelitev nagrad vstaje, dalje proslave na Vrheh nad Trbovljami, na Predmeji, na Bledu, na Stolu, na Gorah nad Hrastnikom. Na Vojškem so proslavili 25-letnico osvoboditve skupaj s 25-letnico ustanovitve »Primorskega dnevnika«. Notranjski borci so se zbrali v Postojni. Srečali so se tudi borci Prešernove, Tomšičeve, Ljubljanske, Bazoviške III. štajerske VDV brigade in drugi.

Se in še bi lahko naštevali proslave, pa tudi srečanja in med njimi take, ki niso bile vezane na proslave dneva vstaje. Bilo jih je res precej. Toda kljub temu moramo ob premišljevanju na vse te proslave ugotoviti marsikaj.

Petindvajset let življenja v svobodi je že za nami. Petindvajset let, v katerih smo obnavljali domovino in začeli graditi socialistično družbo. V tem času smo dosegli mnogo lepih uspehov in morda je prav to vzrok, da postajamo pozabljivi. Spomini na tista dolga trpljenja polna leta, na tisoče in tisoče padlih, na talce, izgnance, zapornike, internirance, na požgane vasi, pa tudi na slavne dni naše borbe in končne zmage vse bolj bledijo. Zato se upravičeno sprašujemo, ali naj nas sedanjost odvrča od spominov na preteklost, ko smo se z nepopisnimi žrtvami borili za osvoboditev, za socialno pravico, za lepšo prihodnost? Samo petindvajset

let je minilo in že opažamo pozabljivost, brezbriznost in nezainteresiranost za vse tisto, kar bi nam moralo biti najbolj sveto.

Sprašujemo se, ali naj se zaradi sedanjosti in prihodnosti odpovemo preteklosti? Odpovemo lastni zgodovini in spominom na najstrašnejšo, a zaradi borb tudi največja doba v zgodovini našega naroda? Le bežen pogled v vso preteklo zgodovino Slovencev nam pove, da v njej, razen v dobi kmečkih puntov ni dobe, ko bi se Slovenci tako požrtvovalno borili za svojo svobodo kot v času NOB.

Ne smemo in ne moremo dopustiti, da bi v prihodnje odmiral spomin na našo narodnoosvobodilno borbo. Zato nam dan borca in dan vstaje ne smeta biti le prosta dneva, marveč pobuda in priložnost za vsesplošno obujanje in negovanje tradicij in njihovo vsestransko prenašanje na mladi rod. V prihodnje moramo ob proslavljanju teh dveh praznikov uveljaviti načelo:

Naj ne bo večjega kraja brez proslave, a proslave naj bodo resnično množične in dostojne spominu na tiste dogodke, ki so jim posvečene.

V. M.

Peti avgust — praznik občine Radovljica

Petega avgusta slavijo prebivalci radovljiške občine svoj občinski praznik. Tega dne 1941. leta je po sklepu vojno-revolucionarnega komiteja KP za Gorenjsko ustanovljena na Jelovici prva večja partizanska enota, ena največjih v tem času — slovti Cankarjev bataljon. Nastal je z združitvijo Jelovške čete sestavljene v glavnem iz borcev domačinov in Jeseniške čete, ki je dotlej delovala na območju Mežaklje in Pokljuke, sestavljali pa so jo delavci jeseniške železarnice. Le-ta je postal elitna enota in udarna pest porajajoče se partizanske vojske, ki je v neprestanih spopadih že od vsega začetka zadajal nemškemu okupatorju hude udarce. S smelimi akcijami in drznimi napadi na nacistične, ki so s silo orožja in množičnimi terorjem hoteli iztrebiti gorenjsko prebivalstvo, je bataljon preprečil njihove zločinske nakane. Cankarjev bataljon je bojeval eno največjih in najslavnejših bitk v prvem letu upora — zgodovinsko Dražgoško bitko in številne hude boje z velikim uspehom.

Iz tega bataljona so se pozneje razvile še druge znane partizanske enote na Gorenjskem. Borci tega bataljona, prekaljeni komandanti in komisarji so postali vodilni kader vseh teh enot, ki so v štiriletni osvobodilni borbi veliko pripomogle k popolni zmagi in končni osvoboditvi domovine.

Praznik občine Radovljica proslavlja skupaj 25 obletnico osvoboditve, v obdobju največjega gospodarskega, socialnega in kulturnega vzpona, z lepimi uspehi na vseh področjih proizvodnega razvoja in uveljavitve delovnega človeka — samoupravljalca. Občina se je v tem obdobju razvila v sodobno komunalno skupnost. Zlasti velik in skokovit napredek je dosegla z združitvijo nekdanjih občin Bled, Bohinjska Bistrica in Radovljica pred devetimi leti. V tem času se je družbeni proizvod povečal za več kot dva in pol-krat, prav toliko tudi skupni narodni dohodek in narodni dohodek na prebivalca, ki danes znaša že blizu 10.000 din. Po doseženi stopnji gospodarstva se je radovljiška občina povzpela v sam vrh razvitejših slovenskih občin, posebno še na področju turistične dejavnosti.

Od skromnih začetkov povojne industrije, ko sta obstajali le dve manjši tovarni in nekaj majhnih

proizvodnih obratov s skupno tisoč zaposlenimi delavci, se je razvila močna in sodobna kovinska, tekstilna in lesna industrija s celo vrsto velikih in modernih proizvodnih objektov z več kot 8000 zaposlenimi delavci. Velik napredek je dosežen tudi v storitveni dejavnosti, zlasti v gostinstvu in trgovini, gradbeništvu in obrti.

Danes skoraj ni naselja v občini kjer se ne bi gradili novi stanovanjski objekti, le-teh je po vni izgrajeno več kot 3000. Sporedno s tem so gradili tudi objekte družbene standarda in komunalne naprave. Asfaltiranih je nanovo več kot 240 km raznih cest. Letos se začne gradnja treh matičnih osnovnih šol — na Bledu, v Bohinjski Bistrici in Radovljici, v Gornji Lipnici sta šoli že dograjeni. V vseh podružničnih šolah pa so v teku obnovitvena dela, tako da bo celotna šolska mreža v dveh letih popolnoma nova, vso gradnjo pa financirajo občani sami s samoprispevkom, za katerega so se odločili z referendumom.

Življenjski standard občanov radovljiške komunne se danes že lahko primerja z merili razvitejših evropskih držav. Vsak tretji občan ima že svoj radioprijemnik, vsak sedmi televizor, vsak šesti prevoznostno sredstvo, vsak deseti odrasli svoj osebni avto in je naročnik enega od dnevnih časopisov itd.

Se in še bi lahko naštevali velike uspehe, ki so jih s svojim delom in s pomočjo skupnosti dosegli delovni ljudje občine Radovljice, toda gotovo je eno — vsega tega ne bi bilo, če ne bi v teh petindvajsetih letih socialističnega razvoja ne stali trdno na zavestnem prepričanju, da je to edina pot k napredku.

Delovni ljudje, samoupravni organi, delovne in družbene organizacije si ob jubileju na občinski praznik postavljajo nove programe, ki ne bodo nič manjši od dosedanjih. Z skupnimi napori v demokratski samoupravnem dogovarjanju in pridnim delom, jih bodo prav gotovo, tako kot doslej, izpolnili in presegli. S tem bodo izpolnili svoj dolg do tistih, ki so pred devetindvajsetimi leti kot borci Cankarjevega bataljona, s svojo borbo in žrtvami to omogočili.

Jošt Role

Občanova beležnica

Tako ne gre, gospod fajmošter!

Dne 27. julija so na Igu pri Ljubljani pokopali borca Ivana Gerbca. Na željo njegove žene in proti volji sorodnikov, je bil pogreb opravljen s peto mašo in darovanjem. To še ne bi nikogar motilo, saj smo prišasti strpnosti in pravice vsakega državljana do svobodnega izražanja verskih čustev, če bi se ne zgodilo nekaj, kar bi se ne smelo zgoditi.

Prisluhnite! Župnik z Iga je s čudnimi prispevki — o prešuštnici Mariji Magdaleni in tistih, ki so zatajili Kristusa — namigoval, da je bil

pokojujnik velik grešnik in izdajalec vere. Tudi v krajskem nagovoru ob koncu obreda gospod župnik ni pozabil pohvaliti uvidenosti ordinariata (škofijskega upravnega urada), ki da je kljub brezbožništvu in koruzništvu pokojnikovem dovolil cerkveni pogreb.

Se vam ne zdi, da si iški župnik le malo preveč dovoli?

Pokojni Ivan Gerbec je bil med vojno — prav zaradi domačih izdajalcev, ki so v imenu Kristusa sodelovali z okupatorjem — zaprt in mučen. Po begu iz ječe se je pridružil partizanom in se v raz-

nih enotah boril vse do osvoboditve. Zato se mi zdi čudno, da ni sta niti ZB niti ZK (katerih član je bil) čutila potrebo, da njuna predstavnika spregovorita vsaj nekaj poslovnih besed. Takó bi vsaj delno omilili župnikova natočevanja in se dostojneje poslovlili od borca Ivana Gerbca.

Župnikove besede so močno razburile večino pogrebcev in mislim, da zasluži izkoriščanje cerkvenih obredov za blatenje borcev narodnoosvobodilnega boja obsodbo vse slovenske javnosti.

RUDA SMERDU

Besede naših dopisnikov

KAMNIK

Partizanskim enotam – zlate plakete

Dne 25. julija 1941 je bil pri ope-
karni v Volčjem potoku pri Kam-
niku sestanek, na katerega je po-
krajni Tomo Brejc prinesel ukaz
OK KPS o začetku oborožene vsta-
je v kamniškem okrožju. V spo-
min na ta dogodek praznujejo
prebivalci občine Kamnik sedem-
indvajsetega julija svoj praznik.
Letošnje praznovanje občinske-
ga praznika, združeno s petindvaj-
setletnico osvoboditve, je bilo še
posebno slovesno. V Komendi so
odprli šolo, v tovarni »Svilanite« nov
obrat, v Podgorju vodni zbiralnik,
v Volčjem potoku cesto Duplica
— Volčji potok, v kamniškem mu-
zeju razstavo »Podobe iz taborišč«
in še in še. Dva dni pred prazni-

kom pa so na slavnostni seji ob-
činske skupščine in družbeno-poli-
tičnih organizacij ter ob navzoč-
nosti številnih javnih delavcev, po-
delili letošnje zlate plakete Kam-
nika vsem partizanskim enotam,
ki imajo v njihovi občini svoj do-
micil. Plakete so prejeli:

— KAMNIŠKI BATALJON, prva
organizirana partizanska enota na
Slovenskem, ki je zanesla iskro
upora od Kokre do Litije. Zasav-
skih revirjev in Savinjske doline.
— KAMNIŠKO-ZASAVSKI OD-
RED, ustanovljen iz manjših parti-
zanskih enot, ki so delovale na
kamniško-zasavskem terenu. Drzne
vojaške akcije odreda so spravljale
le sovražnika v bes, Slovincem pa
vlivale samozavest in upanje v
zmago.

— SLANDROVA BRIGADA, se-
stavljena pretežno iz borcev kam-
niško-zasavskega področja in prva
večja vojaška enota, ki je z drzni-
mi akcijami vzbujala strah okupa-
torju na Štajerskem, Dolenjskem
in Koroškem.

— KOROŠKE PARTIZANSKE
ENOTE so v najtežjih dneh, ko je
okupator najbolj zatiral slovenski
jezik, vlivale upanje in vero našim
sorodnikom. V njihovih vrstah je
bilo mnogo partizanov iz kamni-
ške občine in borci le-teh so bili
v tesni povezavi z enotami na tem
področju.

— OKROŽNI KOMITE KPS,
ustanovljen leta 1942 je organizi-
ral narodnoosvobodilno gibanje na
kamniškem področju. Člani komi-
teja so bili neustrašni in preka-
ljeni politični delavci, katerih de-
lo je prodrlo do zadnjih vasi in
okupacijskih postojank.

Podelitev priznanja partizanskim
enotam, ki so se borile za lepšo
prihodnost naše domovine, je bila
res dostojna počastitev praznika
kamniške občine.

JOŽE VIDIC

SEMPAS

Bilo je res prijetno

Skupno s člani združenj borcev
in VVI je društvo upokojencev iz
Sempasa pred kratkim priredilo
dvodnevni izlet. Prek Postojne in
Ljubljane smo se odpeljali na Br-
nik, kjer smo si ogledali medna-
rodno letališče.

V Begunjah in Dragi smo poča-
stili spomin na žrtve nacističnega
nasilja. Po obisku Bleda smo se
odpeljali v Trzin, kjer so nas
z godbo sprejeli predstavniki ob-
činskega odbora ZZZB in društva
upokojencev.

V tem kraju smo si ogledali mu-
zej in v Podlublju prostor in
spomenik, kjer je bila podružnica
nacističnega taborišča Mauthau-
sen. Domačini so nas seznanili tu-
di z zgodovino NOB Trziča in

okolice in taborišča v Podlublju.
Bilo je to res pristrčno tovariško
srečanje in obujanje spominov na
hude toda slavne čase NOB.

Potem ko smo v Trzinu preno-
čili smo drugi dan nadaljevali pot
čez Ljubelj do Celovca in ob Vrb-
skem jezeru dalje mimo Gospo-
svetskega polja do Beljaka. Pre-
koračili smo italijansko mejo ter
se ustavili v Trbižu. V vasi Ven-
zone smo si ogledali še muzej Ro-
tondo in se nato po Kanalski do-
lini, skozi Videm in Staro Gorico
vrnili domov.

Izlet je bil zelo zanimiv. Videli
smo mnogo, a najbolj sta nas pre-
senetili pristrčnost in gostoljubnost
naših tržiških tovarišev, ki se jim
za vso pozornost in tovarištvo še
enkrat zahvaljujemo.

LOJZE JUG

DOBROVA PRI LJUBLJANI

Izlet v Belo krajino

Združenje borcev Dobrova pri
Ljubljani je 12. julija organiziralo
izlet v Belo krajino.

Pot nas je vodila prek Ljublja-
ne in Ivančne gorice do Žužem-
berka, od koder smo se po kraj-
šem počitku odpeljali prek Starih
žag, Črmošnjic in doline Krke v
Semič. Tu nas je v hladni senoi
že čakal golaž in pristna semiška
kapljica. V Črmošnjicah, kjer je bila
naša naslednja postaja, nas je
pred hotelom Lahinja sprejel pred-
sednik ZZZB NOV in nas odpeljal
na bližnji grič, kjer je bila slo-
vesnost pred spomenikom padlim
borcem in žrtvam fašističnega na-
silja. Po ogledu znamenitosti tega
kraja, smo se poslovili in naše
gostitelje povabili na obisk v Do-
brovo. Nato smo se odpeljali v
Metliko, kjer smo se ohladili v
kopališču ob Kolpi, in še v Novo
mesto.

Prijeten izlet na tem res lepem
koščku slovenske zemlje nam bo
ostal v nepozabnem spominu.

JOŽE KOMAT

HRUŠICA PRI JESENICAH

V spomin

V času od 21. do 26. julija so
imeli na Hrušici pri Jesenicah šte-
vilne prireditve v čast krajevnega
praznika, ki ga praznujejo vsako
leto na dan, ko so Nemci na Be-
lem polju ustrelili šestinštirideset
mladih talcev. Prebivalci Hrušice
so pripravili več športnih tekmo-
vanj, krajevna skupnost je imela
slavnostno sejo, v nedeljo pa so v
Begunjah položili cvetje na grob
talcev.

BRANKO BLENKUŠ

KOMENDA

Razvitje prapora

Pred kratkim je Združenje bor-
cev Komenda slovesno razvilo svoj
prapor. Na območju te organiza-
cije je 160 članov. Prapor so raz-
vili v okviru praznovanja občin-
skega praznika in so razvili zdu-
žili s proslavo ob otvoritvi nove
šole v Komendi. Na slovesnosti
pred spomenikom padlih borcev
so v programu sodelovali še ga-
silci, gasilska godba, okrašeni ko-
njeniki, narodne noše, pionirji;
prisostvovalo pa ji je tudi veliko
občanov in gostov.

J. VIDIC

TOLMIN

Sestanek starih borcev proti fašizmu

Nedavno so se v Tolminu se-
stali nekateri člani nekdanje proti-
fašistične organizacije TIGR na
Primorskem, da bi dopolnili neka-
tere podatke o delovanju te orga-
nizacije na Tolminskem v letih
1927 do 1930, to je do takrat, ko
je italijanska kvestura organizaci-
jo odkrila, ter polovila večje šte-
vilo članov. Od te skupine so ta-
krat bili obsojeni na smrt: Valen-
čič, Bidovec, Marušič in Miloš, ki
so jih ustrelili 6. septembra 1930
na Bazovici pri Trstu.

Tone Rutar, upokojeni učitelj v
Gorici, ki je bil med organizatorji
TIGR že dolga leta zbira doku-
mentarno gradivo, da bi ne šli
v pozabo dogodki, ki so se v tej
zvezi odigrali na Tolminskem.
Znano je namreč, da je tudi Tol-
minska odbojska ekipa, ki je do
baške grupe in do Čerkna v letih
fašizma prispevala svoj veliki de-
lež v borbi proti zatiralcem na-
šega naroda na Primorskem. Tu
so bili doma predani kurirji, ki
so bili vedno pripravljeni ilegalno
prehajati čez takratno jugoslovansko-
italijansko mejo in vedno so
se vračali težko obloženi s sloven-
skimi knjigami, časopisi in dru-
gim propagandnim materialom.

Vedno so bili pripravljeni spre-
mljati čez mejo ljudi, ki jih je za-
sledovala italijanska kvestura, ta-
ko Slovenec kakor tudi Italijane.
V zbranih spominih se prepletajo
imena mnogih, ki so od vsega za-
četka zbirali, prenašali ali razšir-
jali propagandno gradivo med na-
šim ljudstvom na Primorskem in
so vse do začetka druge svetovne
vojne sodelovali v boju proti fa-
šizmu, so pa tudi v NOB dokazali,
da so zvesti sinovi svojega ljudstva.
Na sestanku so mnogo podatkov
še dopolnili in popravili in mar-
sikateri dogodek iz teh časov re-
šili pozabljenja.

ss

AJDOVŠČINA

Izlet vojnih vojaških invalidov

Preteklo soboto je Združenje
VVI Ajdovščina priredilo enodne-
vni izlet z avtobusom, ki se ga je
udeležilo nad 40 članov.

Iz Ajdovščine smo se odpeljali
v Italijo. Do Vidma smo potovali
po lepi Furlanski nižini do male
vasice Valbruna, se tam odpočili
in okrepčali. Nato smo si ogledali
Trbiž in njegovo okolico.

Se najbolj zanimiv postanek je
bil v Logu pod Mangartom. Se
prej pa smo se ustavili v vasi
Strmec, kjer so nemški okupatorji
v drugi svetovni vojni pobili vsi
moške razen enega, ki jim je po-
begnil. Na tem kraju smo si ogle-
dali veliko in lepo spominsko plo-
ščo padlim pred katero smo se
tudi slikali.

V Logu pod Mangartom smo
obiskali pokopališče in si ogledali
spomenik padlim borcem iz prve
svetovne vojne, ki predstavlja pla-
ninca 27. polka in bosanskega vo-
jaka.

V Bovcu smo se tudi ustavili in
nato nadaljevali pot po lepi Soški
dolini do Nove Gorice. Kljub ve-
liki utrujenosti smo nadaljevali
pot do Trnovca in po Trnovskem
gozdu proti Selovcu do novega
planinskega gostišča »Veliki roba«.

Tu smo izredno zadovoljni in
v veselem razpoloženju ostali do
pozne noči in se nato vrnili v Aj-
dovščino.

JANEZ BRATINA

Popravek

»TV 15« ste objavili pri-
spevek o reševanju stanovanj-
ske problematike borcev v
Mariboru. Ker je bil v le-tem
povzet le del poročila, obrav-
navanega na seji občinskega
odbora ZZZB NOV Maribor,
dodajamo:

Na deseti seji občinskega
odbora ZZZB NOV Maribor so
razpravljali o poteku reševa-
nja stanovanjske problemati-
ke borcev. Med drugim je bi-
lo rečeno, da je bil s kredit-
nimi pogodbami na kmetij-
skem področju rešeno 90, ne-
rešenih pa ostalo še več kot
40 prošenj kmetov — borcev.
Nadalje so ugodili željam 100
prosilcev iz mest, ki so s
kreditni dograjevali, preureje-
vali in popravljali stanovaj-
ske hiše; nerešenih pa je o-
stalo 60 prošenj.

Na listi za dodelitev stano-
vanj, ki je bila sestavljena v
letu 1969, so bili skupno 103
prosilci — upravičenci na do-
delitev stanovanj. Od tega so
jih rešili 54, 49 pa jih je še
ostalo za reševanje letos ali
prihodnje leto. Poleg teh u-
pravičencev ima komisija za
borčevska vprašanja pri ob-
činski skupščini Maribor še
približno 60 prosilcev, katerih
prošnje še niso obravnavali.
O slednjih bodo razpravljali
septembra 1970 in predvideva-
mo, da jih bo polovica prišla
na redno listo.

MARJAN DOLENC,
sekretar ZZZB NOV Maribor

Ob tabornem ognju

Ceprav letos praznujemo že petindvajseto obletnico
osvoboditve, nam še vedno ni uspelo rešiti vseh social-
nih problemov bivših udeležencev narodnoosvobodilne-
ga boja in ljudske revolucije. Mednje sodi tudi sedem-
inštiridesletna Anica Zalokar iz vasi Rovišče (nedaleč
od Studena pri Sevnici) znana medvojna aktivistka,
politična zapornica in partizanka.

Anica Zalokar se je rodila v družini srednjega kmeta
v vasi Sentjur pri Zidanem mostu. Leta 1940 jo je vzel
v uk Ivan Luskar, takrat trgovec s Planine pri Sevnici.
Takoj po prihodu Nemcev v naše kraje, je začel k Lu-
skarjevem zahajati prvoborec in aktivist Franc Sorčan-
Tomaž, ki je leta 1942 padel nekje pri Lesičnem. Ker
je vedel, da izhaja Anica iz poštene in napredne dru-
žine, jo je kmalu vključil v delo za OF. Anica je vse
naloge, kljub mladosti in čeprav takrat na Planini ni
manjkalo volhjačev in izdajalcev, pogumno in predano
izvrševala. Ko so se spomladi leta 1942 pri Luskarju
oglasili člani pokrajinskega komiteja KPS za Štajersko
Sergej Kraigher, Tončka Čuč, Cvetka Praprotnik-Štefka
in Tone Žnidaršič-Štefan pa je Anica Zupančič postala
pomočnica takratne kurirke pokrajinskega komiteja
Cvetke Praprotnik. S Štefko, ki je danes poročena Mla-
kar in docentka na Ekonomski fakulteti v Ljubljani,
sta s kolesom prepeljali nujno partizansko pošto v
Maribor, Sevnico in druge kraje. Ker so Nemci kmalu
zavohali, da trgovec Luskar sodeluje s partizani, se je
moral le-ta nekako sredi leta 1942 umakniti. Še pred
odhodom v partizane pa je prvoborec in poznejši no-
silček spomenice 1941 Ivan Luskar-Dušan (danes živi kot
upokojenec v Celju) preskrbel Anici mesto v Jazbin-
kovi trgovini v St. Vidu pri Planini, kjer je Anica na-

daljevala s svojim delom za OF. Poleti 1944 se je na
Bohorju udeležila posveta političnih aktivistov takrat-
nega kozjanskega okrožja, septembra 1944 pa odšla v
partizane in postala terenska mladinska aktivistka.
Kmalu po prihodu v partizane so jo sprejeli v SKOJ
in novembra istega leta v KPS. V decembrski nemški
ofenzivi — 30. 12. 1944 — je bila ujeta v vasi Podsmo-
lje na Bizeljskem. Najprej so jo odpeljali v brežiške
gestapovske zapore, nato po sedemtedenskem mučenju
v mariborske ter nazadnje v mučilnico Begunje na Go-
renjskem, od koder so jo v začetku maja 1945 rešili
borci Kokrškega odreda.

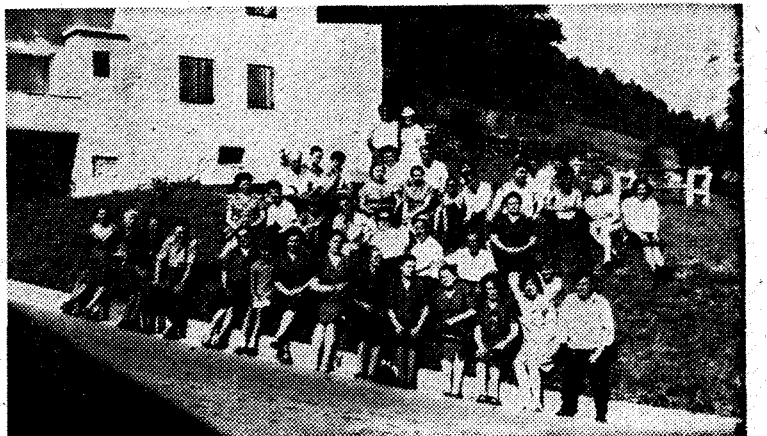
Neporavnan dolg

Ko se je malo opomogla od prestanega trpljenja,
je vstopila v službo pri propagandnem odseku takrat-
nega okrajnega komiteja KPS Sevnica, od koder so jo
poslali v prvo dvomesečno partijsko šolo v Ljubljani.
Po vrnitvi so jo zaradi občutnega pomanjkanja dobre-
ga in predanega trgovskega kadra sprejeli v službo
okrajne zveze kmetijskih zadrug v Krškem. Postala je
prodajalka kmetijske zadruge na Studencu pri Sevnici.
Zaradi spletke in krivičnih obdolžitvev so jo prestavili v
trgovino RZ Raka pri Krškem in nato v Krško. Konec
decembra 1946 se je poročila in se preselila na možev
dom v Rovišče, kjer je dobila mesto prodajalke v tr-
govini KZ Studenec. Zopet so se vrstile spletke in ob-
tožbe. Sledila naj bi premestitev v trgovino KZ Veliki

Trn pri Krškem. Anica, dolgoletna srčna bolnica, pa
tokrat ni zmogla naporne poti. Prisiljena je bila zapu-
stiti delo in posvetiti se je gospodinjstvu in družini.

Bolezen je kljub temu vidno napredovala in Anica
Zalokar je bila kmalu nesposobna opravljati kakršno-
koli težje fizično delo. Vložila je prošnjo za upokojitve.
Zahtevka ji niso odobrili, saj ima le okoli šest delovnih
let. Obregnili so se tudi ob moževu posestvu. Čeprav
ji je zdravniška komisija priznala 100-odstotno invalid-
nost, ji ni nihče povedal, da lahko vložijo zahtevek za
invalidsko pokojnino. Prav tako ne more razumeti,
zakaj ji je občinska komisija za posebno delovno dobo
priznala čas od 1. 11. 1941 do 1. 8. 1943 le v enojnem
štetju in šele čas od 2. 8. 1943 v dvojnem, saj sta no-
silca spomenice Ivan Luskar-Dušan in Cvetka Mlakar-
Štefka dala utemeljeni izjavi za njeno delovanje v NOB.
Anica Zalokar pa se tudi tokrat ni pritožila. Občinska
skupščina Sevnica ji je priznala stalno mesečno pri-
znalino v znesku 150 dinarjev. »Dokler vam ne bo
uspelo uveljaviti pokojnine oziroma invalidnine...«, so
ji dejali. Tudi predstavniki združenja borcev občinske
ZZB NOV in občinske skupščine Sevnica so ji želeli
pomagati — žal brez uspeha. Pravi, da bo poskušala
uveljaviti pravico do svojstva vojaškega vojnega inva-
lida... Ji bo uspelo omečiti srca tistih, ki se ukvar-
jajo s tem vprašanjem? Kdo bi popravil krivico, ki ji
je bila storjena? Nihče, če se bomo držali mrtvih črk
zakona in če ne bomo videli v njej človeka, potrebne-
ga družbene pomoči in razumevanja. To so namreč vpra-
šanja, ki bi jih morali reševati na podlagi etičnih prin-
cipov naše socialistične revolucije.

KAREL ZORKO

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

„Mala Rusija“ v moravški dolini

V Zelodniku se od glavne ceste Ljubljana–Maribor odcepi cesta, ki nas popelje v romantično moravško dolino. Prijazni griči, ki jo obdajajo, kličejo obiskovalca na prijeten izlet. Stevilni spomeniki NOB v tej »dolini gradov«, pa pripovedovanja domačinov, ki so preživeli vojne strahote, pričajo o krvavi preteklosti tega konca slovenske dežele, ki je bil med zadnjo svetovno vojno pomembno in vroče središče partizanstva, imenovan tudi »Mala Rusija«.

V Moravce so maja 1941 prihrumeli nemški orožniki. Najprej so se ustavili v občinski pisarni v zgradbi združnega doma, kjer sta jih prestrašena sprejela župan in tajnik. Vodja žandarjev je s pestjo udaril po mizi in zavpil: »Vse to je naše, razumete?!« S tem so bili uradni pogovori končani. Župana so odstavili in postavili svojega občinskega komisarja.

Nemci so pričeli izvrševati oblast. Najprej so izselili vso inteligenco in druge naprednjake. Prebivalstvo so popisali in mu s smrtno kaznijo zapretili, naj od vse orožje in strelivo, ki sta ostala od premagane jugoslovanske vojske. V šolo so pripeljali svoje, nemške učiteljice, katerim je načeloval učitelj Henrik Feršič, potomec koroških Slovencev, ki je obenem bil tudi politični vodja za vso moravško dolino.

Dne 5. avgusta 1941 je na klanou Bobovnik ranjen obležal vodja žandarjev. Nemci so v svoji prvi hajki v Moravški dolini napadli hrib Sv. Mohorja, od koder so pregnali 5 partizanov. Takrat je padel partizan Kmetič iz Trzina. Tudi Nemci niso ostali brez žrtev: v vasi Podstran je ranjen obležal nek Nemec, ki je pozneje umrl.

Tako se je pričela odkrita borba Moravčanov z okupatorjem.

Kmetje in ilegalci so po vaseh zbirali hrano, jo pošiljali partizanom v gozd in jim tudi drugače pomagali. Število ilegalnih odborov OF je pričelo naglo naraščati. Politični sestanki so krepili zavest domačega prebivalstva in ga podžigali v odločen odpor proti okupatorju.

Nasilje nad prebivalci moravške doline je postajalo hujše iz dneva v dan. 22. avgusta 1941 so Nemci v vasi Brezje pri Krtini postrelili 5 talcev. Jeseni istega leta je okupator dobil okrepitev: četa nemških vojakov, ki je prišla iz Grčije, se je nastanila v zgradbah združnega doma in župnišča in ostala pol leta.

Po obsežnih aretacijah 6. maja 1942 so mnogo rodoljubov odpeljali v kamniške zapore, od tam pa v zloglasne Begunje. Aretaciji in zaporom je grečno ušel pekarški mojster Renato Jerič. Pred Peterčevo hišo je na seznamu, ki ga je bral nemški policaj, videl tudi svoje ime. Izmuznil se je in preko Moravč ter Zaloga odšel v gozd, kjer je ostal do konca vojne, znan kot partizan Ambrož, prvi partizan iz Moravč.

Aretirane so Nemci strahovito mučili, da bi jim izsilili priznanje. Toda vsi razen dveh, so molčali. Tista dva so Nemci pozneje ustrelili.

Toda tudi ostale zapornike, razen nekaterih, so Nemci izpuščili, ker je zanje jamčil z vsemi svojimi vojaški poveljniki nemške čete v vasi. Aktivisti smo bili tega zelo veseli, saj so bili vsi izpuščeni zaporniki zavedni sodelavci OF. Naše ilegalno delo se je tako še bolj razmahnilo.

Dne 15. julija 1942, ko so partizani ustrelili Franca Dolinarja iz Peč, smo se balli, da bodo Nemci, kot za Šimenčka iz Brezje pri Krtini zopet ustrelili pet talcev. Pa smo si oddahnili, ko smo izvedeli, da za Slovence, ki jih postrelijo partizani, talcev ne bodo več streljali.

V deževni noči od 19. na 20. julij so okupatorji v vasi Hrastnik nad Pečami izvršili nepopisno grozodejstvo. Tihó so prišli v vas. Polovili so vse moške — bilo jih je devet, med njimi tudi 82-letni Topolškov ata — jih zvezali in jih na Vrbanovem podu sredi vasi žive zažgali. Zatem so požgali vas, ženske ter otroke pa s kamioni odpeljali v suženjstvo v Nemčijo.

Besede »Danés mi sonce najlepše sijek«, so bile izraz veselja nemškega učitelja, izrečene 29. januarja 1943, ko je okupator izselil v Nemčijo 65 družin. Za te izdajalčeve besede so izvedeli partizani in sklenili, da ga bodo živega odgnali v gozd. 15. marca 1943 sta ga na domu obiskala dva partizana, preoblečena v nemški uniformi. Učitelj ju je spregledal in zbežal skozi vrata ter pričel klicati na pomoč. Na vogalu sta ga dva strela iz pištole podrla na tla. Na hrbet sta mu likvidatorja pripela

listek s sporočilom, napisanim s pisalnim strojem: »Tako se zgodi z vsakim izdajalcem slovenskega naroda.«

Po likvidaciji učitelja me je obiskal partizan Jurkov Rudel in dejal: »Učitelja smo že ubili. Danes pa bomo še marsikaj storili.« Naročil mi je, naj gre od vsake družine po eden na policijsko postajo povedat, da so bili ponoči pri nas partizani, ki so res razbili občino, pošto, mlekarno in posojilnico.

Naslednje jutro sem na policijski postaji povedal, da so bili pri nas trije partizani, ki so govorili štajersko, prepoznal pa da nisem nikogar. Potem sem še podpisal izjavo in odšel domov.

Po sedmih dneh, 22. marca 1943, so iz Begunj pripeljali sedem partizanov in jih postrelili kot talce — za ubitega učitelja. Nemci so pobite talce pustili viseti ves dan, tam, kjer so jih pobili: na vratih župniške drvarnice. Mimo njih so priganjali ljudi, naj jih zasramujejo, česar pa seveda nihče ni storil. Po enajstih urah so mučenike zmetali na kamion, jih odpeljali nazaj v Begunje in jih brez krst pokopali v skupnem grobu. Podobno povračilno akcijo so Nemci izvedli tudi za nemškega inženirja, likvidiranega na cesti med Moravčami in Vačami: v Polšnikovem dolu so ob drevesu ob cesti privezali deset zapornikov iz Begunj in jih postrelili.

Za noč od 2. na 3. avgust 1943 so partizani napovedali splošno mobilizacijo vseh moških, rojenih po letu 1910. Tudi jaz sem šel na zborna mesto v Mošenik, čeprav sem bil že takrat invalid na roki in nogi. Renato Jerič-Ambrož me je začuden pogledal. »Šla bi mi glava, kot je bilo napovedano,« sem dejal. Odvrnil je: Slabe glave so padale lani. Tvoja je dobra, pa kar doma ostani. Tu imaš deset britev in jih odnesi domov ter nabrusi. Za našega frizerja jih daj Brodarjevemu Tomažu, mlinarju iz Podbrda.

Naslednje jutro me je aktivist iz moravške doline Ivan Pustotnik nagovoril: »Zdaj si naš, kar si dokazal s prostovoljnim odhodom na partizanski nabor. Pobiral boš denarne prispevke za narodnoosvobodilno gibanje na Moravskem. Prevzel sem polo in opravljal zaupano mi delo, dokler me Nemci niso aretirali, in denar oddajal okrajnemu blagajniku. Udeleževal sem se tudi gestankov OF v hiši sekretarja OF. Partizanom pa sem nudil tudi brivske usluge. Jeseni 1943 sem prvič ostrigel partizana: Franca Gričarja-Metoda. 14. januarja bi me pri tem počelju Nemci kmalu ujeli. Potem, ko sem se vrnil s striženja pri Tiču na Dobravi, me je obiskal žandar in me vprašal, kje sem bil včeraj. »Bolam,« sem odvrnil. Strogo me je pogledal. Torej spet »kolesarska« bolezen. Videl sem vas, da ste se s kolesom peljali iz Moravč. Ker me je dobil na laži, sem molčal, on pa tudi in ostrigel sem ga.

Čez teden dni, ko sem ravno strigel poveljnika žandarjev, je v brivnico stopilo neko dekle iz Zg. Tustanja. Izročilo mi je pismo in ko je zagledalo na obešalniki nemško kapo, je jadrno odšlo. Po končanem striženju je Nemec odšel, ne da bi vprašal, od kod sem dobil pismo. V pismu so me partizani vabili, naj jih pridem ostrig, kam, to mi bo povedala prinesiteljica pisma. S kolesom sem se zapeljal kar v Zg. Tustanj. Tam so bili zbrani Kranjc, Lipah, Andrej, Mara, Skala in še drugi aktivisti. Takrat je med zbrane borce in aktiviste prišel komisar Mitja Ribičič-Ciril. Obstopili so ga in zasuli z vprašanji. Čudili so se, da je še živ, ker je od vsepovsod glisati odmev bojev. »Cirila se nemška krogla ne prime,« je dejal med smehom.

Dne 23. januarja sem se odpeljal v Vrhpolje. Z zanimanjem sem opazoval partizane, ki so se oboroženi svobodno gibal po va-

si. Med njimi je bil tudi narodni heroj Slavko Pintar iz Zagorja.

Dne 19. marca 1944 sta Tomšičeva in Slandrova brigada pod vodstvom komandanta Janka Sekirnika-Simona napadli moravsko žandarmerijsko postojanko. Zvečer sta brigadi obkrožili Moravče in napadli postojanko v stavbi bivše kaplanije in policijsko postajo v ljudskem domu. Zandari so za napad vedeli že nekaj dni. V Kamnik so prosili za pomoč, pa so jim odgovorili, da jih je v Moravčah dovolj, če pa banditov niso sposobni premagati, naj darujejo svoja življenja za firerja.

Boj je trajal vso noč. Zgoreli so kaplanija, šola, ljudski in združni dom. Naslednje dopoldne je prišla pomoč in pod njeno zaščito so Nemci pobrali mrtve in ranjene ter odšli. Moravška dolina, sedaj imenovana »Mala Rusija«, je svobodno zadihala. Politična oblast OF je še bolj zaživela. Ustanovili smo slovenske šole. V Moravčah je v svoji hiši poučeval sedaj pokojni nadučitelj Janko Toman. V Prekru in drugih okoliških vaseh je šolsko mladež vodil sedaj pokojni šolski upravitelj Josip Napokoj. V bližnji vasi Drtiji pri Vojsku je poučevala domača hči Mihaela Tič. K razcvetu kulturnega življenja so mnogo prispevali partizanski mitingi. Na mitingih so govorili aktivisti ter komandanti brigad, kulturne skupine pa so izvajale umetniške programe. Spominjam se mitingov pod napuščem Lovračevega hleva v Moravčah, v dvorani župnišča v Moravčah in na dvorišču gradu Belvelk pri Litiji.

V Moravški dolini so se partizani svobodno gibal. V Moravčah so Nemci od časa do časa hodili najkat in ropat, po okoliških hribih pa zažigat domačije. Požgali so vasi sv. Trojico in Javorščico, 13. avgusta pa tudi Grmače. Tega dne so neopazno prišli tudi v Moravče. Partizani so jim pravočasno pobegnili, pa so na cesti pobrali kar civiliste, med katerimi sem bil tudi jaz. »Pa smo ujeli bandite,« so si zadovoljno meli roke.

12 domačinov nas je stalo ob cesti pri ograji. Zvečer so nas strpali na kamion, poln streliva, in nas odpeljali v Kamnik. Po enajstih dneh zaslisevanj so nas odpeljali v Begunje. V oddelku, imenovanem »soba za bandite« nas je 40 čakalo, kaj bo z nami. Zivljenje se je za večino tukajšnjih zapornikov končalo na strelišču.

Po tednu dni so me kot invalida, nesposobnega za protiletalsko policijo, izpustili. Istočasno sta bila izpuščena tudi Franc Detela in Franc Koderman. Vsem trem so nam prepovedali, da bi se vrnili v Moravče. Če nas bodo tam še enkrat dobili, nas bodo odgnali v taborišče, kjer bomo kot invalidi končali v krematoriju. Eden od tovarišev je šel v Vrbo, drugi v Skofjo Loko, meni pa so določili Kranj. Istega dne sem srečal svojo ženo, ki me je prišla obiskat, pa presrečna kar ni mogla verjeti, da sem na svobodi. Zalosten, ker se nisem smel vrniti domov, sem se odpeljal v Kranj. Kljub opozorilu pa sem trikrat pobegnil domov in bil priča krvavim spopadom v dolini, ki so jo Nemci imenovali »Banditenland«.

Dan osvoboditve so tudi Moravče dočakale radostnih src. Zavihali smo rokave in pričeli obnovljati porušene domove. Sredi Moravč smo uredili prijazen park s klopmi, v njem pa postavili marmornato spominsko ploščo v obliki odprte knjige z napisi 185 padlih borcev. Kraj parka smo postavili bronast kip, ki predstavlja partizana s puško v roki, delo domačina akademskega kiparja Tineta Kosa. Tudi sedmim talcem smo vzdali v hišo, pred katero so padli, spominsko ploščo z njihovimi imeni. V Polšnikovem dolu smo postavili spomenik 10 talcem, v Hrastniku pa spomenik devetim domačinom, ki jih je okupator žive zažgal.

JANKO ZUPAN

Fotografija z vprašajem

Tovariš FRANCI STRLE iz Ljubljane nam je poslal pojasnilo k neznani fotografiji, objavljeni v 29. številki »TV 15«: »Fotografija prikazuje borce in funkcionarje III. bataljona Tomšičeve brigade oziroma borce prve čete tega bataljona. V ozadju z leve stoji Viktor Cvelbar-Stane, tedanji namestnik komandirja prve čete, na tanku z leve sedi Rado Čenčič-Mitja, tedanji politkomisar prve čete, zraven njega v sredini Ivan Mazi-Vencelj, poznejši politdelegat in politkomisar čete, ki je padel v borbi za Radomlje na pohodu XIV. divizije na Stajersko, bil je menda doma iz Borovnice in je prišel v III. bataljon iz Notranjskega odreda. Tudi tovarišica na desni je prišla v 1. četo III. bataljona Tomšičeve brigade iz Notranjskega odreda in je bila doma — če se prav spominjam — nekje iz Loškega potoka. Za se njenega imena ne spomnim. Tudi za tovariša, naslonjenega na tank, se ne morem spomniti, kdo bi bil. (Razen objavljene »neznane fotografije« sta znani še dve. Objavljeni sta bili v reviji Borec leta 1954 na strani 275 in 276 kot ilustraciji mojega članka »Tomšičevci na Maverlenu«). In še kdaj je fotografija nastala? Nekaj pred kapitulacijo Italije sta prišla v III. bataljon Tomšičeve brigade na Maverlen dva črnomaljska skojevca Janko Gregorič in Pepi Kremesec. Eden od njiju je imel fotoaparat in ta je tudi slikal. III. bataljon Tomšičeve brigade se je na Maverlenu mudil dobri mesec in je imel nalogo spravljati vojaški material iz Korduna, kjer so ga zavezniki spuščali. Ob kapitulaciji Italije — verjetno 8. IX. 1943 — je bataljon odšel v Črnomelj, kjer je Italijanom otel precej orožja. (Poprej je bilo v četi le 24 pušk in 2 mitraljeza, borcev pa okoli 100.) Takrat še nismo imeli navodil za razoroževanje Italijanov in tako je prišlo do dogovora, da bo dal naš bataljon Italijanom na umiku proti Kočevju eno četo v predhodnico. Določena je bila prva četa, ki je šla v predhodnici večidel peš, nekaj borcev pa se je vsedlo na dva tanka oziroma tanketi. Ker so se italijanski tankisti napili, ni nobena tanketa prišla do Kočevja. V Kočevju smo dobili stik s člani glavnega štaba in nato smo to italijansko kolono na cesti proti Kočevski reki razorožili...« — Fotografija, ki jo objavljamo danes, prikazuje baše skupino partizanov na poti iz Črmošnjic proti Starim žagam. Ali so to borci 2. bataljona XV. brigade? — Bralce prosimo, če dopolnijo podatke o tej fotografiji.

Utrinki in odmevi

Pismo iz Škofje Loke

V »Nedeljskem« je bil 22. februarja t. l. objavljen članek z naslovom »Mar bodo Mezgovci kdaj le prišli do pravice«, 26. aprila pa članek z naslovom »Potuhneni v luknjah čakajo? Kaj čakajo?«. Ker oba članka globoko posegata v medvojne in vojne dogodke, politiko in ravnanje oblasti v tem obdobju, so razumljivo vzbudili različna mnenja in obsodbe glede takšnega današnjega ocenjevanja teh dogodkov in taktične politike. Zaradi tega so tudi vodstva družbeno političnih organizacij Škofje Loke te članke obravnavala in do njihove vsebine in izraženih stališč zavzela svoja stališča. Na prvi članek smo dali odgovor v »Nedeljskem« dne 17. maja. V njem smo samo navedli dejstva, ki kažejo, da je bil primer »Mezgovci rešen v skladu s tedaj veljavnimi predpisi. Nismo tudi zaradi prizadetih znova odpirali razprave o krivdi oziroma nedolžnosti pokojnega Cirila Mezga. Ker pa Ljotze Jakopič v prispisu k odgovoru znova postavlja zahtevo za odgovorom na »bistvena vprašanja« in sicer: kdo je obtožil po vojni Mezga in ali res ni osnove, da popravimo krivico, moramo žal povedati, da je v celi zadevi bistveno vprašanje, (ki se ga Jakopič skrbno izogiba), kaj je pomenilo v NOB opredeljevanje za nemško narodnost, pod kakšnimi okoliščinami je to storjeno. Ocenjena takšnega dejanja ima političen pomen danes in v prihodnje.

V zvezi z obema člankoma, predvsem pa zaradi poslednjega so vodstva občinske skupščine Škofja Loka in družbeno političnih organizacij sklicali konferenco za tisk dne 18. 5. 1970, katere so se udeležili novinarji iz Dela, Glasa, Nedeljskega, TV-15, Komunističnega in Kmečkovega glasa.

V obširni razpravi so bila pri-

kazana naša stališča in obsojen takšen način pisanja kot škodljiv, ker odpira vrsto pomembnih političnih vprašanj predvsem pa, ali se v zvezi s takšnimi primeri kot je primer Dobenčana odrekamo naše preteklosti, razglamo povojno revolucionarno obdobje kot obdobje napak in pojmujejo reformo kot negacijo našega povojnega revolucionarnega obdobja, ne pa njegovo revolucionarno nadaljevanje v drugačnih pogojih in okoliščinah. Prav zadnji članek in do skrajnosti nesramen in provokativen naslov »Potuhneni v luknjah čakajo. Kaj čakajo?« z vso resnostjo postavljajo ta vprašanja. Povedati moramo, da je bil Slavko Grošelj (Dobenčan) obsojen po tedaj veljavnih zakonih ter da je v pritožbenem postopku izčrpal prav vsa redna in izredna pravna sredstva do zahteve za varstvo zakonitosti pri zveznem javnem tožilstvu. Mi ne moremo s takšnimi enostranskimi in pavšalnimi ocenami diskvalificirati delo naše oblasti in pravosodja v preteklosti in pri tem uporabljati drugačna merila od tedanjih, pa celo od naših dandanašnjih. Resnici na ljubo moramo tudi povedati, da je 1950. leta v »Kmečkem glasu« slovenski javnosti rečeno, kaj je Dobenčan bil pred vojno, med vojno in po vojni. Te javno povedane trditve do danes ni nihče ovrget ali dokazal nasprotno. To je resnično snov za Tavčarjevo pero, vendar v drugačnem smislu kot to misli Jakopič. Povedati tudi moramo, da je agrarna reforma pustila Slavku Grošlju in njegovemu sinu več obdelovalne zemlje kot pa nekaterim premožnejšim aktivistom OF, katere pa tudi leži neobdelana.

Vse to in še mnogo drugega je bilo rečeno na omenjeni konferenci in bi lahko tukaj ponovili. Naj dodamo, da je v obeh pri-

Zla slutnja

Dne 27. julija 1942 so Nemci na Belem polju pri Jesenicah ustrelili šestindvajset talcev in med njimi Alojza Majcna, trgovca s Hrušice.

Ze prve mesece okupacije mi je Alojz Majcen zaupal, da je povezan z znanim aktivistom Krivcem (prav tako ustreljenim 27. julija) in da podpira narodnoosvobodilno gibanje z denarjem in blagom. Nedolgo zatem me je poprosil, če bi šel z njim v Celovec, da bi dobil kaj blaga brez kart. »Ne obvladam dobro nemškega jezika...«, mi je pojasnjeval. Rad sem mu ustregel. V Celovcu sva se po naključju seznanila s trgovcem Slamnigom (potomcem Slamnikov iz Bohinja), ki je bil izrazit nasprotnik nacizma. Temu primeren je bil tudi njegov posluš za najine želje. Tako je Majcen lahko zopet nekaj časa brezskrbno dajal za partizane, četudi bi Nemci zaradi kontrole primerjali zalogo s sprejeto in oddano količino. Zelo rad je tudi prodajal živila na odrezke prehranbenih kart, ki jih je tovarišica Minca Puc »kradla« na

jesenjski občini. To so bili odrezki, ki so jih trgovci vračali za oddane prehranbene predmete. Znan aktivistka in poznejša partizanka Minca je kot snažilka po naključju odkrila to pomembno skladišče in tako že vrnjene odrezke ponovno spravljala v promet.

Dan pred hajko na pripadnike narodnoosvobodilnega gibanja v Hrušici, je bil pokojni Alojz Majcen pri meni na večerji. Nekam žalosten in redkobeseden je bil. »Najraje bi kar pri vas ostal, če bi le vedel, da ne bo žena v skrbeh,« mi je dejal. Ko sem ga proti večeru spremil na železniško postajo, mi je — kar ni bilo v njegovi navadi — močno stisnil roko. Kot da bi se za vedno poslovljal, sem pomislil.

Ko danes obiskujem grobišča talcev v Behunjah, se vedno ustavim ob kamnu, na katerem je vklesano njegovo ime. Spomnim se slovesa na železniški postaji in zle slutnje, ki je pomenila zanj smrt, njegovi družini pa pregnanstvo v tujino.

SREČKO SORLI

Mati in sin

Leta 1943 je na Kaninu padel mlad partizan. Pokopali so ga v zavetju neke skale in za njegov grob je vedelo le nekaj partizanov ter star pastir iz Žage, ki je umrl pred nekaj leti.

Prišla je prva svobodna pomlad. S sovaščani sem stala pred domačijo na Žagi; pogovarjali smo se in obujali spomine na minule dni. Proti nam je prihajala ženica otožnega pogleda in zgubane obraza. V naročju je držala vrečo... Vprašala nas je za pot do zavezniških vojakov, ki so bili nastanjeni v šotorih pod vasjo. Ni še pretekla dobra ura, ko nam je zaročenka enega izmed zavezniških vojakov prišla povedat, da je stara ženica mati mladega partizana, ki je padel leta 1943 na Kaninu.

Zjutraj je bila peš krenila z doma in se ustavila šele pred skalo, kjer je počivalo truplo njenega sina. Odkopala je grob in iz njega pobrala koščico za koščico. »Da bi ga dostojno pokopala v rojstnem kraju...«, je zaupala vojakom. Prosila jih je le za zabojček, da bi sina ne nosila v vreči. Vojaki so ustregli njeni prošnji in tudi z avtom so jo hoteli odpeljati domov. Odklonila je! »S sinom bi želela biti sama...«, jim je dejala.

Nam vsega tega ni zaupala. Bala se je, da bi se razvedelo in da bi ji morda potem prepovedali prevoz ostanke. Stara in utrujena je želela čimprej urediti poslednji dom svojega sina.

NIVES VIDIC

merih očiten enak pristop k pisanju in sicer enostranski viri izključno od prizadetih, nepreverjene podatkov, navajanje polresnice in samo tistega, kar je v skladu z vnaprej zamišljenim pisanjem, senzacionalizem s popolno politično neodgovornostjo. V člankih je prisoten nekakšen humanizem, ki se zavzema za ljudi, ki jih je naša oblast v preteklosti prizadela, pri tem pa z namigovanji, lažmi in polresnicami sramoti prvoborce in narodne heroje naše revolucije. Kje je tu humanizem, človečnost in pravičnost?

Končno, vprašamo se, ali moramo danes pisati o ljudeh, ki so bili na en ali drug način, na oni strani barikade? Kaj ne bi kazalo pisati o hlapcih in deklariranih Dobenčanih, o hribovskih loških kmetih, ki so se med vojno v celoti razdali za NOB in ki veliko težje od Dobenčana živijo dandanašnji čas. To so še vedno prave teme vsakega novinarja.

Na koncu smo razočarani in negotovi, kajti o vsem tem, kar je bilo v tem razgovoru rečeno, ni bilo v tisku (celo v TV-15) zaslediti skoraj ničesar. Se vedno verjememo, da gre za velike in usodne stvari. Vprašamo se, kaj je v tem pogledu naš tisk danes — kdo naj v takšnih primerih pove vso in polno resnico. Končno, kdo naj tudi zagovarja, ne pa samo napada našo preteklost.

Skupščina občine Škofja Loka, predsednik Zdravko Krivina; Komite občinske konference ZK, sekretar ing. Marko VRANČAR; občinska konferenca SZDL, predsednik Janez THALER; občinski odbor zveze združenj borcev NOV, Ferdo TOLAR; Občinski komite ZMS, predsednik Marjan SMID.

Jubilej Antona Dežmana-Tončka

Ob prazniku občine Radovljice, ko se spominjamo 5. avgusta 1941, dneva ustanovitve Cankarjevega bataljona, se nam porajajo misli in razmišljanja o borcih, ki so bili takrat navzoči in so do konca vztrajali na borbeni poti ter s svojim junaštvom in visoko zavestjo spletali slavo ene najpomembnejših enot gorenjskega in slovenskega partizanstva.

Tako smo se spomnili še enega jubileja, ki bi se bil skoraj izmaknil naši pozornosti, čeprav je najtesneje povezan s slavljenjem in spomini na vstajo na Gorenjskem.

Tiho, skromno, skoraj neopazno je v krogu svoje družine v Radovljici 12. julija slavil svojo petdesetletnico naš priljubljeni tovariš in še vedno postrtovalni družbenopolitični delavec narodni heroj Anton Dežman-Tonček.

Rodil se je 12. junija 1920 v Lescu kot eden izmed sedmih otrok delavske družine. V težavnih razmerah, značilnih za čas med obema vojnama, je takoj po osnovni šoli prišel za trdo zidarsko delo. Ko se je izučil, si je v težnji za boljšim zaslužkom poiskal delo v

So padli že pozabljeni?

Živim v Rogaški Slatini, sem 70-odstotni vojaški vojni invalid in naročnik vašega lista od prvega dne izhajanja. Med vojno je bila vsa moja družina zaprta in tudi jaz sem bil v koncentracijskem taborišču Dachau. Ker cenim žrtve, ki so padle za svobodo, vam pišem te vrstice. Veste, ko sem se leta 1958 preselil iz Brestanice ob Savi v Rogaško Slatino, je bilo na dan vstaje slovenskega naroda vse slavnostno. Budnica, tovariško srečanje, polaganje venca pred spomenik padlim... Letos tega ni bilo! Meni in drugim zavednim članom ZB se ne zdi prav, da ni bilo vsaj spominske slovesnosti pred obeležjem padlih. Tu je veliko tujih turistov in tudi rojakov, ki so prišli na obisk iz daljnih krajev. »Komaj petindvajset let je minilo, pa so že pozabili na žrtve...«, bodo govorili, ko se bodo vrnil domov.

JOŽE ABRAM, Rjavica 25 p. Rogaška Slatina

FRANCU ODARJU V SPOMIN

Izpolnjena obljuba

»JOŽE, ČE BOŠ ČEZ PETINDVAJSET LET ŠE ŽIV, OBUDI SPOMIN NAME, DA BOSTA MOJA SINOVA VEDELA, KAKO SEM ŽIVEL...« MI JE LETA 1944 V MAUTHAUSNU DEJAL FRANC ODAR.

Letos mineva petindvajset let, kar so se odprla vrata zloglasnega Mauthausna in spomin mi uhaaja tja daleč za taborišče žice... Vrnil sem se iz tega pekla. Bilo pa jih je mnogo, ki so za vedno ostali v tuji deželi; med njimi tudi nezgledni tovariš Franc Odar iz Kranjske gore.

Takoj po prihodu okupatorja se

je Franc Odar povezal s Osvobodilno fronto in v njej prizadevno delal vse do 19. maja 1943, ko ga je zaprl gestapo. Tri mesece je bil v Begunjah, nato so ga odpeljali v Dachau in po treh mesecih — skupaj s tovarišem Francem Gregorjem — v Mauthausen. Kmalu po njunem prihodu smo spoznali, da smo dobili dva dobra in iskrena tovariša. Čeprav izčrpana od prestanega trpljenja, sta se vključila v ilegalno taboriščno delo in pomagala vsem ter povsod.

Kdo bi mogel pozabiti dan, ko je Franc Odar s pomočjo Nika Bernarda z Jesenic rešil iz bloka smrti dva tovariša in ruskega majorja, ki so ga bili Nemci ujeli na Primorskem.

Franc Odar je umrl tri dni po osvoboditvi, 8. maja 1945. »Oh, da bi dočakal samo prvi dan svobode, potem lahko umrem...«, mi je dejal nekaj tednov pred koncem vojne. Zapustil je mater, ženo in dva nepreskrbljena otroka. Pokopan je v tuji zemlji, na enem izmed nagrobnih spomenikov kranjskega pokopališča pa se poleg imena Cilke Odar-Tatjane (19. aprila 1945 so jo na zverinski način ubili okupatorjevi hlapci!) sveti napis:

FRANC ODAR, BIVŠI SEKRETAR KPJ V MAUTHAUSNU.

JOŽE TORKAR

jesenjski železarni. Tam se je seznanil z naprednimi idejami in se jih kmalu navzel. Na začetku leta 1940 je bil sprejet v SKOJ. V usodnih aprilskih dneh 1941 se je med prvimi odzval pozivu Partije in pohitel kot prostovoljec na Dolensko, da bi se boril proti zavojevalcem. Poraz stare vojske ga je močno prizadel, toda ne zlomil. Tako je sodeloval že v prvih ilegalnih trojkah, ki so zbiral orožje in pripravljale oborožen upor.

Bil je eden izmed organizatorjev velike napisne in trosilne akcije po Bledu in okolici. Dne 28. julija pa se je s svojim bratom Jožetom in skupino skojevcev iz Lesc odpravil na Jelovico, kjer je bila naslednjega dne ustanovljena prva partizanska enota — Jelovska četa. Petega avgusta je stal v vrstah novoustanovljenega Cankarjevega bataljona. Ze po treh dneh se iz-

Maja 1942 je v nanovo ustanovljeno prvi grupi odredov postal vodnik. Toda od mitraljeza se ni hotel ločiti. O njegovih junaštvih se širijo po vsej Gorenjski — tudi med sovražniki v okupatorskih vrstah — prave legende. Pod njegovim vodstvom se razplamteli upor v vaseh in naseljih dolina ječi od eksplozij ob vsakodnevnih diverzantskih napadih na najobčutljivejše sovražnikove točke. Avgusta 1942 je že komandir čete. Zaradi svojih vojaških sposobnosti, velike hrabrosti in iznajdljivosti postane maja 1943 komandant Jelovskega bataljona. Sprčo naglega razvoja osvobodilnega gibanja in borbenih enot je odrejen za poverjenika VOS in komandanta vseh grup VOS za Gorenjsko.

Sovražnikov poskus, da bi ga dobil v past, ki mu jo je nekolikokrat nastavil, so bili brez uspeha. Tonček je odlično poznal ljudi in kraje, sledil sovražnikovim nakanam in vračal udarce mreži gestapovske agenture. Marca 1944 je postal komandant bataljona II. brigade VDV, ki je imela svoje operacijsko področje po Gorenjski in Primorski. In tako iz dneva v dan, iz noči v noč neprestano zadaja težke izgube nacistom, kjerkoli se pojavi s svojimi hrabrimi borci. V zadnjih mesecih najtežjih borb pred osvoboditvijo je postavljen za namestnika komandanta II. brigade VDV, s katero dočaka po dolgih štiri letih bojno svobodo.

Z zmagovitega pohoda se je vrnil brez brata Jožeta, ki je padel v avgustu leta 1942.

Po vojni je z nezmanjšano zavzetostjo in postrtovalnostjo opravljal pomembne vojaške dolžnosti v JLA, končal višjo vojno akademijo in se leta 1964 upokojil v činu polkovnika. Poleg reda narodnega heroja ima še več drugih visokih odlikovanj.

Tudi kot upokojenec je hotel doprinesati svoj delež družbi in se je s polnim delovnim elanom vključil v razgibano družbenopolitično življenje svoje občine. Priljubljen se je zlasti mladini, ki ji je posvetil veliko časa in izkušnji.

Ob njegovi petdesetletnici mu vsi njegovi tovariši, znanci in sodelavci iskreno čestitamo — čeprav malo pozno — in mu želimo, da bo živel med nami še mnogo mnogo let!

JB

Adolf Kittl:

Poslednja bitka

Ozračje je že bilo prepojeno z edahom pomladi ki je prav kmalu kazala osvoboditi deželo hladnega objema in prinesiti toplote, sonca, življenja. Ta občutenja so se vznemirljivo zlivala v nestrpnim pričakovanjem srečanja z našimi dragimi tovariši.

V daljavi so se oglasili motorji kamionov. »Prihajajo!« Trenutna tišina se je spremenila v viharo bučanje, ko se je iz naših grl izvil gromki »hura!«.

Ob cesti smo postavili špalir. Kmalu je pripeljal okrog 6 ali 7 kamionov, na vsakem pa je bilo okrog 20 tovarišev. Nepopisno je bilo srečanje bojnih tovarišev, ki so se ljubili kot bratje, ki so dajali življenja drug za drugega in ki so bili to pripravljeni storiti tudi v prihodnje. Tovarištvo je bilo iskreno, nesebično, ne glede na narodnost. Objemov in poljubov ni bilo konec.

Dan nam je hitro minil. Pogovarjali smo se o načrtih za prihodnost. Oh, koliko želja je imel vsakdo. Mnogim je bilo žal, da ne morejo v Jugoslavijo, od koder so tudi prišli. Se največ pa jih je menilo, da bi bilo najbolj primerno oditi v Rusijo, od koder bi se dalo hitro priti v Jugoslavijo.

Za odhod v Rusijo si je še najbolj prizadeval živahni kapetan Franc Rozman—Stane. V Španijo je prišel konec leta 1936. Kot eden najmlajših Jugoslovancev v internacionalni brigadi, inteligenčen in revolucionaren, se je kmalu znašel v oficirski šoli v Pasarubiu. Po šolanju je hitro napredoval v čin kapetana. Zdi se mi, da je bil pri nas najmlajši kapetan. Na bojiščih je pokazal izredno hrabrost in smisel za strategijo, skratka, bil je pravi vojak. Za njegova leta se mi je zdel silno mlad. Kot deček je namesto iger in drugih otroških radosti prišel spoznavati družbena nasprotja in fašizem zasovražil v dno duše.

Tudi Francu Rozmanu—Stanetu ni bilo vse jasno. Premišljevali smo, zakaj naj bi zapustili Španijo, ko pa smo prišli od tako daleč. Od skoraj dveh tisočev Jugoslovancev nas je preživelo boje le toliko, da si jih mogel prešteti v nekaj trenutkih. Navajeni smo bili na borbo, na juriše in ne na umik, navajeni smo bili sladkega okusa po zmagi. Oditelj brez končne zmag, je zvenelo bedno, nesprejemljivo, saj smo bili avantgarda delavskega razreda, ki nam bi sedaj lahko očital: »To so tisti heroji, ki so zapustili bojna polja ter tako prodali delavski razred. Pomagali smo jim, oni pa nam tako vračajo!« Toda, ukaz je ukaz.

Spomnili smo se izreka: »Ljubljena bitka se ne pomeni izgubljene vojne.« Bila je to bitka na Ebru. Po načrtu ministrstva za narodno obrambo naj bi se po prekoračitvi Ebra prebili proti Gandesi, kjer naj bi se srečali z Levantinci in tako obkolili sovražnika na sektorju Ebra. V tej naši ofenzivi, ki je ob začetku mnogo obetala, je padlo mnogo borcev. Vsem so dobro ostali v spominu juriši, včasih tudi brezupni, na sektorju Serra Caballs. Toda združitev levantinskega in katalonskega krila vojske ni uspela. Razlika v oborožitvi in številu vojakov je bila prevelika in v prid sovražnika. Sovražnik nas je prisilil k pozicijski vojni in tako je bila za nas ta »poskusna etapa« končana, predvsem s prihodom Hitlerjevih ter Musolinijevih letal. Le tu in tam je še vzletelo kakšno naše letalo. Drugače je na nebu zagospodoval sovražnik. Le v oblačnem vremenu, ko je bila vidljivost zmanjšana, smo lahko premeščali svoje skupine.

Sovražnik o razporeditvi in o moči naših enot ni imel podatkov. S prehodom preko Ebra smo ga celo presenetili in na lahek način zajeli 5 tisoč fašistov. Udarci od strani je sovražnik zmedel, umiril, prenehal je napadati in izgledalo je, kot da nekaj čaka. Pa je res čakal in tudi dočkal. Društvo narodov v Ženevi je odločilo, da morajo vsi pripadniki internacionalnih brigad zapustiti Španijo.

Politična poteza bi bila kolikor toliko sprejemljiva, če bi iz Španije odšla tudi Hitler in Musolini ter pustila, naj Španci uredijo zadevo med seboj. Toda dobro smo vedeli, da fašistični pomagali iz Španije ne bodo odšli. Pa je že tako kazalo, da moramo oditi, da bi bilo državljanske vojne enkrat konec. Kazalo je, kot da bi bili mi ki smo pred več kot dvema letoma prišli sem v pomoč pravični stvari, zavora za razvoj stvari v boljše smeri. Sovražnikova propaganda je očitno vplivala tudi na same Špance.

»Vedno smo bili poslušni in tudi tokrat moramo izpolniti ukaz našega vodstva.« Je resno in patetično dejal Franc Rozman—Stane. Smejali smo se tem besedam, toda v naše vrste se je že zabil črv, ki je poskušal vnesti nezaupanje, negotovost in nestabilnost. Narasčalo je negotovanje med mnogimi stvarmi: pogoste obljube, da bo Rusija poslala najmodernejše orožje, se niso uresničile. Republika se je oboroževala s puškami iz Češke, letala in tanki ter topovi pa so se vse bolj poredko pojavljali v vrstah republikancev. Hrana sta že nekaj mesecev sestavljala sočivje ali pa španski grah. Meso smo zelo redko videli na krožniku, pa še to je bilo od mui in drugih tovrstnih živali. Vse to je vplivalo na borbeno razpoloženje borcev, tako, da so mnogi že pričeli dvomiti v končno zmago republike. Zato je za mnoge povelje o umiku pomenilo rešitev iz pekla negotovosti in pomanjkanja.

Zločne razprave o tem, zakaj nam Rusi ne pošiljajo drugega orožja kot topove iz časov Katarine Velike, zakaj ima vsak le tri bombe, od katerih je eno vedno hranil za primer, če bi padel sovražniku v roke in še o marsičem, so prenehale nekega jutra konec januarja. Prišel je nek naš voditelj in nas z drhtečim glasom nagovoril:

»Tovariši! Sovražnik prodira proti Barceloni, glavnemu mestu Katalonije. Prosimo nas, naj še enkrat zgrabimo za orožje, toda ne za mnogo, temveč zato, da sovražnika ustavimo vsaj za nekaj ur ter prebivalstvu omogočimo, da se umakne. Odigramo torej svojo zadnjo vlogo v tej vojni in opravičimo sloves, ki smo ga Jugoslovani uživali pri španskem ljudstvu. Vzemimo orožje v roke ter opravimo nalogo, ki nam jo nalagata naša zavest in proletariat z vsega sveta!«

Govornik je bil kratek in prepričljiv. Nekdo je pričel peti internacionalo in kmalu je iz vseh grl zadonela tja do samih Pirenejev.

V akcijo naj bi šli le prostovoljci: nikomur ne bi zamerili, če se za obrambo Barcelone ne bi odločil. Napeti kot strune smo čakali, kdo bo prvi stopil iz vrste. Bil je to Franc Rozman—Stane. Položaj je bil za mnoge, tu, tako blizu meje, neprijeten in jim v prostovoljno akcijo ni prav nič dišalo. Saj so bili med nami tudi razni »pozadinski« vojniki v vedno sveži srajci in hlačah ali pa taki, ki na sovražnika niso niti enkrat ustrelili. Toda zaradi večine so se za akcijo odločili v večini tudi oni.

V majhni vasi Llers na robu Figuerasa smo pustili vse svoje stvari in pri njih pustili tovariše, ki v akcijo niso šli; med njimi je bilo največ Meksikancev, oblečenih v civilne obleke. V šali smo jih prosili: »Ne pobrišite jo z našo revščino vred, saj se vrnemo že čez nekaj dni.« Tod smo tudi kosili in večerjali, na noč pa s pesmijo na ustih krenili skozi Figuerasa na železniško postajo. Prebivalci so nas gledali prav začudeno, saj so pričakovali Francove vojske in ne nas. Govoril pa z nami ni nihče, čeprav smo bili nekdanji dobri prijatelji.

(Nadaljevanje)

Oddelek za turizem
LJUBLJANA
Titova c. 38

Priporočamo vam:

8. avgusta — enodnevni izlet VI-SARJE — PREDIL — BOVEC — VRŠIČ

15. avgusta — dvodnevni izlet KOROŠKA JEZERA — GROSS-GLOCKNER — TRBIŽ

15. avgusta — dvodnevni izlet na velike mednarodne motodirke v ZELTWEG-u pri Knittelfeldu na Avstrijskem Štajerskem. Za omejene dirke prodajamo tudi vstopnice za glavno dirko 16. 8.

30. avgusta — enodnevni izlet GRÜND — KATSCHBERG — dolina MURE — BREŽE — CELOVEČ

10. septembra — devetdnevni izlet združen z ogledom kulturnih zanimivosti SRBIJE in MAKEDONIJE

12. septembra — šestdnevni izlet na svetovno prvenstvo frizerjev v STUTTGARTU z ogledom renskih slapov in dela Švice

12. septembra — dvodnevni izlet na KOROŠKA JEZERA — GROSS-GLOCKNER

27. septembra — enodnevni izlet po zapadnem obrobju POHORJA. Se je čas, da si rezervirate prijetne počitnice v Sapovi organizaciji KAŠTEL STARI pri SPLITU — CRIKVENICA — VOLPARIJA pri Savudriji — FIESA pri Piranu — KRANJSKA GORA

Prijave sprejemajo vse poslovalnice SAP Ljubljana.

KOPER

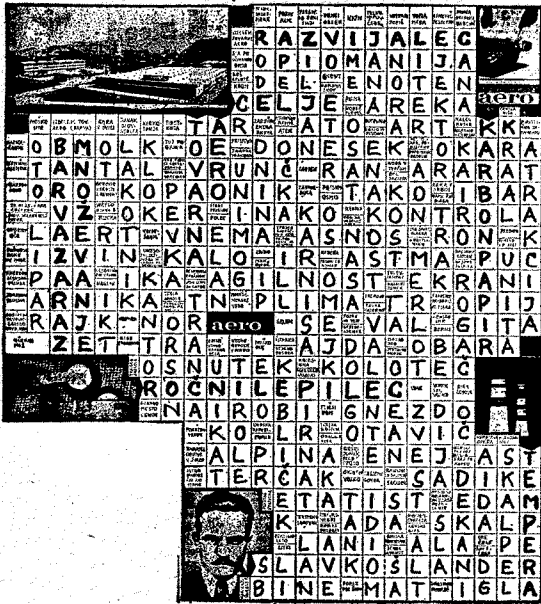
Prvo zborovanje internirancev

Pred kratkim je bil sestanek predsedstva ZZZ NOV Koper, na katerem je Marta Pahor — sekretarka pripravljalega odbora za izvedbo zborovanja nekdanjih političnih internirancev, zapornikov in deportirancev — seznanila prisotne s pripravami na prvo povojno srečanje primorskih internirancev.

Zborovanje bo 27. septembra letos v Kopru na kraju nekdanjih zaporov in v spomin na petindvajsetletnico osvoboditve ter na dan, ko je bataljon Druge istrske brigade iz koprskih zaporov osvobodil okrog štiristo jetnikov. Organizatorji predvidevajo, da se bo zborovanja udeležilo veliko število zapornikov iz vseh primorskih občin in zamejstva. Za to priložnost pripravljajo ustrezen kulturni program in razstavo pod naslovom »Delež Primorske v koncentracijskih taboriščih in fašističnih ječah za osvoboditev«.

Slavnostni govor na zborovanju bo imela članica sveta federacije Vida Tomšič, pokroviteljstvo nad srečanjem nekdanjih internirancev, političnih zapornikov in deportirancev pa so prevzeli ljudski poslanci iz Primorske.

ALBERT KLUN

1500

nagrada za lastnike vezanih hranilnih vlog in vezanih deviznih računov, za stanovanjske in kmetijske varčevalce

jesensko nagradno žrebanje

KREDITNE BANKE IN HRANILNICE LJUBLJANA

od 1. oktobra Ljubljanska banka

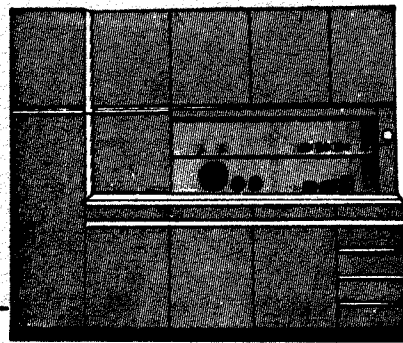
od 27. julija do 18. avgusta 1970
izjemoma in izredno
ugodna priložnost v
VELEBLAGOVNICI • nama •
LJUBLJANA
10% popust za nakup
BREŠT pohištva

Blagovnica Tromostovje LJUBLJANA, Trgovska hiša LJUBLJANA, Blagovnica KOČEVJE, Blagovnica ŠKOFJA LOKA

V SODOBNO KUHINJO — SODOBNO KUHINJSKO POHIŠTVO

kredenca izpeljanke iz kuhinje VEGA 55

Izzrebani reševalci

Za nagradno križanko štev. 14. smo prejeli 369 rešitev. Izmed pravih rešitev so bili izzrebani sledeči reševalci:

1. DEŽELA Jela, Polje 428, Ljubljana-Polje, ki prejme žensko ročno uro znamke Lady — Darwilove proizvodnje;
2. VAJD Draga, Mozirje 191, ki prejme moško ročno uro Lord — Darwilove proizvodnje;
3. GOLOB Otmar, Mozirje 191, ki prejme 1 škatlo akvarelnih barv;
4. ŠTUCIN Franc, Celje, Malgajeva 18;
5. SOKLIČ Tončka, Ljubljana, Titova 84;
6. FRISKOVEC Darja, Kranj, Smladniška 60 b;
7. ZRNEC Franjo, Novo Polje c. V/10, Ljubljana-Polje, ki prejme vsak po eno škatlo akvarelnih barv.

Ročne ure bomo poslali izzrebancema po pošti, akvarelne barve pa bo izzrebancem poslala sama tovarna »Aerox« iz Celja, ki se ji v našem in vašem imenu za sodelovanje in nagrade najlepše zahvaljujemo.

Uprava lista

Kulturni obzornik

Č. L. Sulzberger: Druga svetovna vojna

Vojna, zakaj vojna, ta najbolj pretresljiva tragedija človeštva? Zakaj nešteto vojn, prva krutejša od druge? Zakaj sedemletne in tridesetletne in svetovne vojne? Zakaj vojna v Koreji in Indokini in na Srednjem vzhodu? Žal, na ta »zakaj« se nihče ni našel dogovora. Ali je vojna res nujno zlo, higiena duše? In od vseh vojn ima edinole osvobodilna vojna svoje moralne vrednote, veliko človeško opravičilo.

Nedavno je prišla na slovenski knjižni trg zelo zanimiva knjiga o drugi svetovni vojni, ki jo imamo vsi še v zelo dobrem spominu. Knjigo je v prevodu Božidarja in Majde Pahor izdala Mladinska knjiga. Poleg izredno prečiščenega besedila ponazarja dogodke druge svetovne vojne še 720 fotografij (92 v barvah) in 18 izvirnih preglednih zemljevidov. Za slovensko izdajo te knjige je napisal uvodno besedilo naš zgodovinar dr. Metod Mikuz, ki ga zaradi izredne tehtnosti na tem mestu ponatiskujemo.

PO POTI POHORSKEGA PEVSKEGA KVINTETA

„Črnelaska“ ob tabornem ognju

Bilo je okrog 25. oktobra 1943. Šlandrova brigada se je zbrala na Menin planini. Tisti dan je bil dokaj pomemben za narodno-osvobodilni boj na Štajerskem, saj so se v brigadi zbirali prostovoljci na Pohorje. Med devetdesetimi borci — prostovoljci sem bil tudi jaz. Za odhod na Pohorje sta me pregovorila Ivan Rojc-Bogdan in Janez Artač-Jan; prvi je bil odrejen za komandanta, drugi pa za politkomisarja novoustanovljenega Pohorskega bataljona.

Od borcev Šlandrove brigade smo se poslovili nad Sv. Joštom, odkoder so oni krenili v napad na orožniško postajo Šmartno ob Dreti, mi pa proti Pohorju. Pohod je bil zelo naporen, saj smo iz Menine planine do Mozirskega raba bili kar dvanajst ur. Imeli smo na logo, da se na Pohorju združimo s tamkajšnjimi borci v Pohorski odred. Z nami je potoval tudi Drago Poglajen, poznejši komandant Pohorskega odreda.

Dne 29. oktobra smo prispeli v staro partizansko taborišče na Mozirski planini. Kuharji so nam pripravili dobro kosilo in komandant nam je dovolil daljši počitek. »Prav bi bilo, če bi se zvečer pevci zbrali ob tabornem ognju in zapeli nekaj partizanskih pesmi,« je še naročil. Čez nekaj časa je prišel k meni partizan Florjan in me poprosil: »Glej, zbrali smo se. Žovi, Zvonko, Bregar in če bi se nam pridružil še ti, bi lahko ustanovili bataljonski kvintet.« Takoj sem bil za to! Sporočil sem komandirju čete Milančku, da grem na pevske vaje in pridružil sem se tovarišem.

Bregar in Zvonko sta imela zvečen tenor, Florjan in Žovi sta prepevala v lepem baritonu, jaz pa sem pel drugi bas. Florjana smo zbrali za pevovodjo in prva pesem, ki jo je zapel navoustanovljeni kvintet je bila »Črnelaska« ... Še tisti večer smo imeli ob tabornem ognju tudi prvi javni nastop.

Prvega novembra smo prikorakali v vas Razbor na Pohorju. Tu smo prišli prvič v stik s pohorskimi domačini. Dobro se še spominjam, s kakšnim nezaupanjem so nas gledali. Razumeli smo jih! Nemci so po pokolu Prvega pohorskega bataljona povečali teror nad prebivalstvom, svoje vojake preoblačili v pohorske oblači. In tako so bili »raztrganci« strah in trepet pohorskega ljudstva. Šele, ko je nekaj vaščanov prepoznalo komandanta bataljona Bogdana, so se oddahnili in nas gostoljubno sprejeli medse. Komandant je odredil počitek in zaradi varnosti postavil okoli vasi nekaj zased.

Povedali so nam, da sta bila na tamkajšnjem pokopališču pred kratkim pokopana dva partizana. Politkomisar Jan je takoj organiziral spominsko slovesnost ob grobovih padlih. Zapeli smo pesem

»Kot žrtve...« in po govoru tovariša Jana še žalostinko »Vigred«. Na pokopališču se je zbralo precej vaščanov. Ob zapetih žalostinkah se je marsikomu utrnila solza, v kateri je bilo skrito vse prestano trpljenje. Po končani slovesnosti, ki je še bolj poglobila sovraštvo vaščanov do okupatorja, ni bilo hiše, ki bi ne postregla došlih borcev. »Zapojte nam še,« so nas v večernih urah poprosili dobri ljudje. Pozno v noč je po vasi odmevala partizanska pesem in kar težko smo se poslovili od vaščanov Razborja.

Krenili smo naprej v osrčje Pohorja, da poiščemo Drugi pohorski bataljon. 4. novembra 1943 smo se pri Črni mlakah združili in ustanovili Pohorski odred. Mi pa smo se preimenovali v odredni kvintet... Sodelovali smo na vseh prireditvah v partizanskih taborih in tudi na mitingih po pohorskih vaseh. Poleg partizanskih pesmi smo izvajali tudi narodne in narodne pesmi. Največ priznanj smo poželi z Vodopivčev »Zabjo svatbo«, ki smo najraje imenovali kar »Zabe«. Med najbolj uspešne nastope bi šteli tiste v Dovžah, Oplotnici in Ribnici na Pohorju. Mislim, da ni neskromno, če zapišem, da je prav razgibana kulturno-prosvetna dejavnost odreda pozitivno vplivala na razvoj zavesti vaščanov po pohorskih vaseh. Čutili so, da niso na milost in nemilost prepuščeni sovražniku ter so vse bolj in bolj podpirali narodno-osvobodilni boj.

Ko se je naš odred po priključitvi bataljona koroških borcev preimenoval v Pohorsko brigado, smo postali brigadni odred... Vodstvo kvinteta je prevzel Stane Lavrič in naša popularnost se je še povečala. Svobode nismo dočakali vsi... Zato naj bodo te skromne vrstice posvečene hrabrih borcev in dragima tovarišema Žoviju in Florjanu, ki sta padla.

ADI JEVŠNIK-LVOV

Naš medvojni in povojni znanec Cyrus Leo Sulzberger je napisal zanimivo knjigo. Ni ne vojaška ne politična zgodovina o drugi svetovni vojni, pač pa blesteče domiselno, skrbno in z bogatim znanjem in podatki podprto delo, ki presega okvir še tako dobrega žurnalizma in se zato uvršča med najbolj brane knjige o drugi svetovni vojni. Vse mogoče je Sulzberger črpal iz poplave povojne memoarske literature najvidnejših političnih in vojaških osebnosti, temu pa dodal še lastna pričevanja in domiselne ugotovitve, saj je bil sam med vojno v najpomembnejših središčih in žariščih. Pozorni bralec pa bo dobil tudi vtis, kaj vse bi avtor še mogel pa tudi moral zapisati, a ni in ni povedal. Pri pisanju knjige izhaja iz zanimivega izhodišča, da so se leta 1933 izoblikovala vodstva treh najmočnejših držav na svetu, ki niso mogla rešiti sveta pred drugo svetovno katastrofo, končuje pa jo z znanim uradnim sporočilom ameriškega vojnega ministrstva ob prvem preizkusu atomske bombe, ki bo »lahko spremenila vojno, kakor smo jo doslej poznali, ali pa jo za zmeraj odpravila«, in z lastno mislijo, da se je začela atomska dirka, ki še vedno traja, in da je človek iznašel orožje, ki lahko pokonča človeštvo.

Verjetno je s to mislijo hotel poudariti staro resnico, da je vsa in vsaka prihodnost odvisna le od človeka. Sulzberger ima prav, ko zapiše, da ob koncu prve svetovne vojne ni bil uničen nemški generalštab, verjetno tudi, da so v Sovjetski zvezi izdelovali nemške Stuke in da je Tuhačevski pošiljal v nemške vojne akademije svoje najboljše oficirje. A nazadnje sta obe velesili in sebi in človeštvu povzročili strašno materialno in še strašnejšo moralno škodo. Ali je bil temu kriv »hudozni genij« (Hitler), ali surovi realist Stalin, »mešanica moči, vizij in v zvičajnosti? Vojne ni mogel preprečiti niti ameriški varženal demokracije, ki pa je pripomogel k zmagi antifašistične koalicije. In končno, ni preprečila sedanje hladne vojne znamenita Atlantska izja-

va med pogumnim pohabljenecem (Rooseveltom) in zelo izkušenim starim umetnikom-pustolovcem (Churchill). Bistvo je avtor opazil in tudi precej poudaril Stalinovo takojšnjo propagandistično metamorfozo ob nemškem napadu na Sovjetsko zvezo, pozabil pa tudi ni omeniti navdušenih manifestacij Moskovčanov pred ameriškim in angleškim veleposlaništvom konec vojne. Točno je, da so bili vsi ljudje tako veseli konca vojne, da se niso vpraševali, ali je mir prinesel »imperializem« ali »socializem«. Sulzbergerju je mir taka elementarna dobrina kot družina in domovina.

O politiki med vojno piše, da je bila muhasta kot ruleta in da je imela vojaška nujna prednost pred ideologijo. Duhovito označuje tudi razne komandante, ne glede na kateri strani so bili. Cenil je Rommela, a manj italijansko »električno brado«, ki je znal spretno izgubljati bitke, čeprav je zmeraj bežal. Montgomery mu je bil suh, prekaljen, domišljav, nesramen in razmeroma neznan, a svoji armadi je vtil zaupanje; Eisenhower ni hotel sprejeti ujetega nemškega generala von Arnima, ker je bil prepričan, da sodeluje v križarski vojni proti zaroti propadlih zlikovcev itd.

Med uporniškim gibanji v evropski trdnjavi visoko cenil Jugoslavijo, kjer so »Titovi partizani ustvarili najučinkovitejšo gverilsko armado v zgodovini«. Veliko piše o vojni z Japonsko, kjer so na obeh straneh bili veliki junaki, vendar s to razliko, da so Amerikanci jurišali in padali, japonski generali pa delali harakiri in kamikaze. Odgovor, čemu taka razlika, bi bilo treba poiskati pred vojno, kajti vojna poruši vsako normalno življenje in zamegli razum, po katerem se človek le loči od živali.

Dvoje se vtisne človeku, ko prebere to Sulzbergerjevo delo. Velikostna slika vojaških in drugih dogajanj med vojno, a tudi nelagodna občutka, da je zmagal tisti, ki je bil le materialno močnejši. To je sicer pravilo v sportu, a tam tekmujejo vedno le naboljši.

OD DOBREGA NAJBOLJŠE:

Union
PIVO

Partizanska ljudska pesem

Pesem ljubljanske brigade

Ljubljana ponosna, ti hrabra Ljubljana
vso vojno zatirana, nikdar ugnana
kot prva v upor in dvignila pest
vsem narodom našim krepila zavest.

Vse mesto postala je bojna poljana
a v borbi enotna, uporna Ljubljana
vkošana v neštete jeklene blokade
polnila je hrabre slovenske brigade.

Ko vojska je naša postala že sila,
ki nove je kadre in borce vabila,

Ljubljana odločno je strla pregrado
in dala je vojski še svojo brigado.

Brigada ljubljanska, brigada udarna
v bojih srditih sovragu nevarna
v vseh borbah ostala Ljubljani je zvesta
borila za slavo se rodnege mesta.

Ljubljana ponosna, herojska Ljubljana
kljub žrtvam številnim nikdar poteptana
brigado udarno poslala si v boj,
kot mesto si prva postala heroj.

MARJAN REGALLY

Zanimivosti

Vrtnica iz Lidice za »Krvavo bajko«

Dan pred začetkom puljskega festivala se je v Karlovih Varih končal letošnji mednarodni filmski festival. Jugoslavija je na festivalu tekmovala s filmom Torija Jankoviča »Krvava bajka«. Letos so v Karlovih Varih ustanovili posebno nagrado, ki bo postala stalna. Imenuje se »Vrtnica iz Lidice«. (Lidice so mesto, ki so ga med vojno okupatorji do tal požgali in pobili vse njegove moške prebivalce.) Prvo »vrtnico« je dobila »Krvava bajka«, film o kragujevski tragediji.

Rad ima domovino

Sovjetski pisatelj Aleksander Solženicin noče zapustiti domovine, čeprav bi marsikomu odleglo, če ga ne bi imeli več doma. Drugače pa ne miruje. Njegov zadnji izbruh je napad na tiste, ki so dali biologa Medvedova zapreti v psihiatrično bolnišnico... Ze novembra lani, ko so Solženicina izključili iz zveze pisateljev, je »Literaturna gazeta« zapisala: »Če hoče odpotovati, naj kar odpotuje!« V Moskvi se je kmalu po tistem zvedelo, da so skandinavski diplomati že obzirno povprašali o tem, ali bi njihove dežele za zmeraj sprejele pisatelja »Prvega kroga«. Toda Aleksander Solženicin ne mara iz ZSSR. Rad ima domovino kot Boris Pasternak in pri tem gre celo tako daleč, da noče sprejemati tujcev. Zna, da je 40 francoskih pisateljev predlagalo Solženicina za letošnji Nobelovo nagrado za književnost.

Film o palestinski revoluciji

Na vabilo CK palestinskega odpornekega gibanja je začel režiser Jean Luc Godard snemati film »Metode mišljenja in dela palestinske revolucije«. Predvidevajo, da bo snemanje filma končano do konca tega leta.

Največja zastava

Američane je letos spet prevzela strast nad zastavo. Izdelovalci letih imajo toliko naročil, da so v nekaj mesecih podvojili proizvodnjo. Največjo zastavo so razvili na Dan za stave, ki ga praznujejo 14. junija. Slovesnost se je odvijala v Pennsylvaniji, zastavo — dolgo osemdeset metrov in težko petdeset kilogramov — je razvila skupina petinpetdesetih mož.

Polkovniška filozofija

Teorija o »omejeni suverenosti«, ki jo skušajo v vzhodnoevropskih deželah nekateri sedaj prikazati za »buržujsko izmišljotino«, najde potrdilo tudi v marsikaterem članku, ki izide v sovjetskem tisku. Tako piše polkovnik S. Lukonin v Pravdi pod naslovom »Lenin o zaščiti socialistične domovine« že o »skupni domovini« vseh dežel socialistične skupnosti in jim ponuja »socialistično suverenost«, ki da jo bodo združene sile varšavske vojske zveze kot »novo pridobitev« branile, seveda predvsem z naslonitvijo na vsestransko pomoč Sovjetske zveze.

Teodorakis za »Črno seme«

Grški skladatelj Mikis Teodorakis bo napisal glasbo za film »Črno seme«, ki ga bo posnelo podjetje Vardar film. Glavno žensko vlogo bodo zaupali Melini Mercouri, avtor filma »Z« Costa Gavras pa bo svetovalec režije. Soglasje o tem so dosegli v Bukarešti direktor Vardar filma Vlada Popovski, režiser Kiro Suski in Mikis Teodorakis. Snemanje filma »Črno seme« se bo začelo sredi prihodnjega meseca na Pagu.

Prevodi naših pisateljev

Jugoslovanske pisatelje vse več prevajajo v tuje jezike. Pred kratkim je francosko-švicarska založba »Editions L'Age d'Homme« izdala delo Mihaela Crnjanskega »Dnevnik Canolevičev«. Moskovska založniška hiša »Detskaja literatura« napoveduje izdajo zbirke pesmi Grigorja Viteza »Hiša polna veselja«. Romunski založniki bodo izdali roman Mladena Oljače »Molitev za moje brate« in »Prevara« Milovana Glišića ter prihodnje leto Miše Selimoviča »Derviš in smrt«. V Ameriki bodo izdali knjigo »Izbor iz jugoslovanske književnosti«, v kateri bodo predstavili 18 jugoslovanskih avtorjev.

Vojaška veda in tehnika

Pocenitev novega tanka MBT-70

Ameriška kopenska vojska potrebuje sodobnejše tanke od sedanjih in zato že precej časa pripravljajo nove projekte. Vojaški strokovnjaki se navdušujejo nad tankom MBT-70, ki ima menda v primerjavi z drugimi sodobnimi tanki vrsto prednosti. Obrambno ministrstvo pa se ga otepa, ker je predrag. Vsak tak tank bi stal približno 750.000 dolarjev. Namestnik obrambnega ministra Packard je dal soglasje za nadaljevanje del v zvezi s tem tankom šele potem, ko so konstruktorji izdelali nove načrte in z izločitvijo nekaterih dragih sestavnih del pocenili tank MBT-70 za četrto milijona dolarjev.

Zmagal je »leopard«

Nizozemska vojska je doslej imela tanke tipa »centurion« ki pa že zastarevajo. Zato se je vlada odločila za nakup 400 sodobnejših tankov. V poštev so prišli trije tipi tankov: MBT-70, »chieftain« in »leopard«. MBT-70 je takoj odpadl, ker ga bodo začeli serijsko izdelovati šele čez nekaj let in nanj Nizozemci ne morejo računati vsaj 4–5 let. Razen tega so tudi predragi: 400 tankov stane dvakrat toliko kot 550 »leopardov«.

Nizozemci so se navezadnje odločili za nemške »leoparde«, ker so ugotovili, da po kvaliteti prekašajo angleške »chieftaine«.

Štiricevni metalci ognja

Ameriška kopenska vojska in korpus pomorske pehote preskušata nove metalce ognja. Od sedanjih, ki jih imajo v oborožitvi, se razlikujejo ne le po tem, da so štiricevni, temveč so tudi lažji (prenašati jih je mogoče na hrbtni) in večji doimet. Ko vojak sproži svoj metalce ognja, ne gre na poti do cilja prav nič goriva v izgubo, vžge pa se takoj, ko se dotakne cilja.

Reakcijski letalni aparat

Pred kratkim so v Združenih državah Amerike preskusili nov reakcijski letalni aparat, ki si ga je moč pritrditi na hrbet in se dvigniti do 75 metrov visoko. Človek, ki je opremljen z njim, lahko leta po zraku s hitrostjo 50 km na uro.

Novi aparat se od drugih podobnih odlikuje po tem, da ima mnogo manjši reakcijski motor, ki za gorivo uporablja običajen petrolej.

Nove letalne naprave, ki so jih začeli izdelovati, bodo namenjene za to, da bi lahko posamični vojak premagovali umetne in prirodne ovire (reke, soteske, skalovja, minska polja itd.), opazovali zemljišče, popravljali topniški ogenj itd.

Ko je vojak v zraku, lahko po želji leta v vseh smereh ter se dviga in spušča.

Izboljšave pri oklopnem transporterju XM-765

V Združenih državah Amerike preskušajo oklopni transporter, ki izhaja iz transporterja M-113. Gre za XM-765 ki je oborožen z avtomatskim topom kal. 20 mm. Ob straneh ima line, skozi katere vojak obstreljujejo nasprotnika kar med vožnjo. Razen tega ima sprejaj in zadaj debelejšje jeklene plošče kot transporter M-113.

V dosedanjih preskusih so že ugotovili, da je vozilo navzlic večji teži (za tisoč kilogramov) zelo okretno tako na kopnem kakor tudi v vodi. Glede na to, da podobne oklopne transporterje izdelujejo tudi v drugih deželah, so Američani sklenili, naj bodo njihovi XM-765 namenjeni ne samo za prevoz vojaštva, temveč tudi za bojevanje.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Izum Slovenca v sodobnem letalstvu

Številni konstruktorji letal se že leta ukvarjajo z mislijo, kako bi zgradili letalo, ki bi se dvignilo navpično in se prav tako navpično tudi spustilo na tla, tako nekako kakor helikopter. Tako bi tudi letala potrebovala prav malo prostora, da vzletijo oziroma pristanejo. Če pomislimo, da zahtevajo današnja letališča velikanske površine, da se na njih letala lahko brezskrbno dvignejo in pristanejo in da morajo zaradi tega letališča graditi daleč od mest, postane takoj jasna praktična vrednost potniškega letala, ki bi se lahko dvignilo in spustilo v navpičnem (vertikalnem) letu. S takimi načrti se dalj časa bavi tudi Slovenec inž. Adrijan Kisovec. Rojen je bil leta 1918 na Reki, študiral je v Ljubljani in v Beogradu, kjer je diplomiral na tehnični fakulteti, na oddelku za letalstvo; obiskoval je tudi tehnično visoko šolo v Berlinu.

Modele za jadralna letala je začel izdelovati že kot srednješolec ter je pozneje z jadralnimi letali dosegel več jugoslovanskih rekordov. V beograjskem Aeroklubu sta z M. Iličem zgradila dvosedežno letalo »Košava«, ki je leta 1954 osvojilo svetovno prvenstvo v Angliji ter pozneje postavilo še dva svetovna rekorda. Kmalu nato je zgradil za ljubljansko tovarno »Letov« dve šolski jadralni letali; eno izmed teh je postavilo jugoslovanski višinski rekord 7600 metrov.

V letih 1956–58 je bil inž. Kisovec zaposlen kot konstruktor potniških letal pri družbi Hamburger GmbH, leto nato pa je bil na delu v Ameriki. Izumiteljska žila ga je leta 1960 pripeljala k svetovno znani družbi Boeing, in sicer v oddelku za gradnjo helikopterjev pri Philadelphiji. V prostem času je zgradil povsem kovinsko letalo »Extender«, ki je leta 1963 osvojilo drugo mesto na ameriških tekmah.

V oddelku za raziskave se je lotil idejnega osnutka, kako zgraditi letalo, ki bi se lahko dvignilo oziroma spustilo navpično; ta letala so v ameriški strokovni terminologiji znana kot VTOL (vertical take-off and landing).

Že sama označba »Rotafix« pove, da gre za kombinacijo med leta-

lom s krili, ki rotirajo (v bistvu helikopter) ter mu po angleško pravijo »rotary wing aircraft«, in navadnim letalom z nepremičnimi krili (fixed wing aircraft). Na koncu obeh nepremičnih kril letala je pritrjen po en enokrakli rotor. S tega rotorja se letalo dvigne navpično do določene višine (kakor helikopter); tedaj postane rotorja odveč in bi letalo samo ovirala zaradi zračnega upora, tako bi ostala v tej legi tudi naprej, kadar leti s pogonom (reaktivnim) kakor običajna letala in tudi mnogo hitreje kot helikopter. Da bi se ta upor zmanjšal, se rotorja tedaj začeta nagibati naprej, dokler ne stojita njuni osi vodoravno.

Od te faze letenja se začne izum inž. Kisovca. Ker so za hiter vodoravni let takšni rotorji nepraktični, se jih letalec, ko je letalo že dovolj visoko, hoče znebiti. To se zgodi takole: rotorja se najprej ustavita, letalo se pri tem poganja naprej s turbinami; nato letalec izključi rotorja in ju po njuni osi potegne nazaj k turbinam. V končni fazi se rotor na svoji osi obrne tako, da se eno krilo rotorja skrije v vdolbino nepremičnega srednjega krila, drugo krilo pa oblikuje podaljšek sred-

njega nepremičnega krila letala ter tako podaljša razpon tega letala. Glavna značilnost je v tem, da se s takšnim krilom zmanjšuje inducirani upor celega krila in tako poveča učinkovitost. Tega pri prejšnjih letalih tipa VTOL ni bilo mogoče doseči, pač pa so se morali rotorji sklopiti v posebne prostore, ki so proizvajali upor in zmanjševali učinkovitost letala.

Od trenutka, ko se rotorja spravi na opisani način postane letalo »ROTAFIX« enakovredno potniškemu letalu na reaktivni pogon in lahko doseže hitrost okrog 800 do 900 kilometrov na uro. Izumitelj svoj izum še izpopolnjuje ter je prepričan, da bo v novi varianti uspešno prestal preskušnjo v aerodinamičnem predoru.

Če se general ustraši

V začetku leta 1944 so zahodni zavezniki v malem pristanišču Anzio južno od Rima izkrcali več kot 100.000 vojakov z namenom, da bi strli nemški odpor pri Monte Cassinu. Zaradi neodločnosti poveljnika izkrcanih enot pa zavezniki niso dosegli predvidenega hitrega uspeha, temveč so jih Nemci prisilili k hudim in dolgotrajnim bojem.

Stenska ura in koledar v nemški čuvajnici v pristanišču Anzio, ki leži ob sredozemski obali južno od Rima, sta takrat, ko naj bi bila Hitlerjeva evropska trdnjava po načrtu angloameriškega poveljstva doživela enega izmed najhujših udarcev, kazala polnoč 22. januarja 1944.

Takrat se je nekaj kilometrov od Anzia iz teme izluščila flota vojnih in desantnih ladij in se neslišno blizala pristanišču. Na 243 ladjah je bilo 109.000 oboroženih komandov in pripadnikov pomorske pehote, ki naj bi se pod poveljstvom generala Lucasa izkrcali v zaledju branilcev Monte Cassina, presekali poti za njihovo oskrbovanje in iznenada vdrl v Rim.

Na nemški strani ni nihče pričakoval tega desanta. Iz zaplenjenih italijanskih in francoskih topov se ni oglasil noben strel. Britanski in ameriški vojaki so tiho zapuščali desantne ladje in čolne ter preplavili obalo. Šele takrat, ko so jim sledili tudi tanki, so zagrmeli prvi streli. Preden je Nemcem uspelo organizirati obrambo, se je na obali znašlo že kakih 40.000 zavezniških vojakov in več kot 3.000 raznih vozil.

Nižji poveljniki nemških enot so na lastno pobudo vzpostavili okrog Anzia dokaj šibko obrambno črto, medtem ko je njihov glavni poveljnik, feldmaršal Kesselring, potreboval kar 24 ur, preden si je opomogel od presenečenja in začel načrtno ukrepati. Toda branilci na komaj vzpostavljenem mostišču Anzio-Nettuno ne bi imeli prav nobenih izgledov in bi jih lahko pregazili že v prvih urah po izkrcanju, če bi znali izkoristiti začetno presenečenje in če bi takoj odločno napadli.

General Lucas pa ni jurišal, temveč je preveč okleval. Pred seboj je imel dve komunikaciji, po katerih so se oskrbovali branilci Monte Cassina, in skoraj povsem nezavarovani Rim. General je čakal, Nemci pa so to izkoristili. K mostišču so pritegnili tretjo divizijo in še nekaj bataljonov iz drugih divizij.

Zavezniki so se iz povsem nerazumljivih razlogov začeli na obali utrjevati. Tam so ostali tudi še potem, ko so Nemci privlekli težko topništvo na železniških vagonih in z obstreljevanjem povzročili ladjam v pristanišču občutne izgube.

Zavezniki so iz letal zmetali na Rim na milijone letakov in prebivalstvu večnega mesta napovedovali skorajšnjo osvoboditev. Toda general Lucas je še nadalje miroval in opazoval, kako njegov nasprotnik feldmaršal Kesselring hiti utrjevati obe strani Cisterne.

Stari lev Churchill je svoje nezadovoljstvo in razočaranje zaradi takega ravnanja generala Lucasa izrazil z naslednjimi besedami:

»Upal sem, da bomo na obalo izkrcali risa, toda namesto njega se je tam nasukal kit.«

Zavezniki so 9. aprila izgubili Aprilio, naslednjega dne pa še Carozetto, ki so jo branili škotski gardisti. Nemci so se prebili vse do železniške postaje, od tod pa so jih naposled pregnali ameriški tanki shermani in jim prizadejali občutne izgube.

Šestnajstega februarja so Nemci s še močnejšimi silami ponovno napadli mostišče. Dan kasneje je zavezniško mostišče bilo široko le štiri, globoko pa dva kilometra. Tedaj pa je prihitelo na pomoč letalstvo in s 700 poletov zadržalo prodiranje Nemcev.

»Potisnili so nas na črto,« je kasneje izjavil general Clark, »za katero je bila le še peščena obala. Vsak močnejši udarec, ki bi sledil naslednjega dne, bi nas spravil na tla.«

Do tega udarca pa ni prišlo. Napaki zaveznikov je sledila napaka Nemcev, ki so zaradi hudih izgub prekinili svoje napade na mostišče. Vendar le za krajši čas, zakaj Hitler je po svoji navadi besnel in zahteval, da je treba »odvratno bradavico Nettuno čimprej odstraniti«.

Konec februarja bi morale tri oslabljene nemške divizije obnoviti napade, toda takrat so imeli zahodni zavezniki na obali že kakih 150.000 vojakov. Nemci so ofenzivo, ki je bila že vnaprej obsojena na neuspeh, sicer začeli, vendar so jo morali zaradi izredno hudih izgub kmalu prekiniti. »Bradavice Nettuno« ni bilo več mogoče odstraniti.

Triindvajsetega maja so generala Lucasa odstavili in zavezniške enote so pod novim poveljstvom krenile proti Rimu. Pet dni kasneje so zavezniki osvojili Cassino, ki so ga Nemci kot enega izmed najpomembnejših položajev na poti proti Rimu dolgo in trdovratno branili.

Ob podpori letalstva in oklopnih enot so francoske, ameriške, poljske, brazilske, italijanske in partizanske enote naposled prebile nemške obrambne položaje in si utrle pot proti Rimu. Spričo tega se je moralo levo krilo nemške 10. armade hitro umakniti proti severu.

Pot proti Rimu je bila odprta, južna vrata tako imenovane evropske trdnjave, ki so jih NOV in PO Jugoslavije začele odpirati že leta 1941, pa so bila sedaj razširjena.

Daljni vzhod v spremenjenem ravnotežju sil

Ni nobena skrivnost, da na Daljnem vzhodu vre in da se politični odnosi spreminjajo iz dneva v dan pod pritiskom spremenjenega ravnotežja sil predvsem na gospodarskem in socialnem področju.

Japonska se je v teku zadnjih let spremenila iz sicer industrijsko že zelo razvite države v pravega velikana, ki stoji na čelu tehničnega napredka v vsej Aziji. Tik ob njej pa je Ljudska republika Kitajska, ki s svojim človeškim potencialom in pomembnim napredkom na nekaterih strateških ključnih področjih daje slutiti, da se bo v kratkem razvila v pomemben gospodarski in socialni dejavnik v Aziji.

Na tem ogromnem zemljepisnem področju pa srečavamo tudi Sovjetsko zvezo, ki je v zadnjih letih zelo razvila gospodarstvo na svojem ozemlju Daljnega vzhoda od Vladivostoka do Kamčatke. Sovjetska vlada je že lani vztrajno skušala uresničiti obsežen načrt gospodarskega sodelovanja z japonskimi industrijskimi krogi. V Moskvi je prišlo tudi do pomembnih srečanj, kjer so obravnavali vprašanja, ki zadevajo dobavo zemeljskega plina z otoka Sahalina japonskim industrijam na otoku Hokkaido, izkoriščanje ogromnega gozdnega bogastva sovjetskega Daljnega vzhoda itd.

V zadnjih časih pa se zdi, da so ta stremiljena naletela na nenadne ovire. Vzrok za začasen zastoj pri poglobljanju stikov tiči verjetno v sovjetsko-kitajskih odnosih, pri katerih je vprašanje razmejitev vzdolž več tisoč kilometrov dolge meje, morda le postranskega pomena.

Nedavno je znani tednik Združenja sovjetski pisateljev »Literaturnaja gazeta« ostro napadel japonsko in kitajsko politiko. Peking in Tokio obtožuje med drugim, da hočeta ustvariti nekakšno »politično os«. Po mnenju sovjetskega tednika stojijo v ospredju te dejavnosti osebnosti japonske liberalne demokratske stranke, ki je na obla-

sti, a Kitajske republike uradno ne priznava.

Dopisnik »Literaturnaje gazete« Žukov je navedel v svojem dolgem članku, ki obsega skoraj eno stran veliko število podatkov o tej domnevni politični zaroti med Japonci in Kitajci. Za to povezovanje Žukov nepristransko vali kriv, do na ene in na druge. Izvirni greh tega novega vzdušja pa tiči v navezovanju gospodarskih in predvsem trgovinskih stikov med obema državama Daljnega vzhoda. Za temi gospodarskimi stiki pa se po njegovem mnenju skrivajo tudi politični interesi obeh partnerjev.

Dopisnik moskovskega tednika navaja številne primere sodelovanja med kitajskimi organizacijami, ki se ukvarjajo z zunanjo trgovino ter nekaterimi japonskimi podjetji, ki prodajajo tem »prijateljskim« japonskim podjetjem svoje blago po zelo ugodnih cenah (ki so včasih nižje od svetovnih cen za 20 ali celo 30 odst.). V zameno pa se ta podjetja odrekajo svojemu dobičku v višini tudi do 10 odst.

Po mnenju Žukova ta japonska podjetja financirajo na ta način kitajsko propagando na Japonskem, »razkolniške dejavnosti maioistov v delavskem in mladinskem gibanju ter na splošno v japonskem demokratičnem gibanju«.

»Gre za šovinizem in antisovjetizem — piše moskovski tednik — ki je podlaga za skupni jezik, ki ga skušajo doseči Kitajci in Japonci zaradi špekulacij o ozemeljskem vprašanju, ki so si ga sami izmislili.«

Tako prihaja spet v ospredje vprašanje meja na Daljnem vzhodu. Kot je znano, je Kitajska že večkrat postavila svoje zahteve glede številnih ozemelj vzdolž sovjetsko-kitajske meje. Japonci pa s svoje strani zahtevajo vrnitev japonskih otokov Kurili in tudi južne polovice otoka Sahalina. Moskovska vlada je odbila v glavnem številne kitajske zahteve, popolnoma pa japonske.

PARTIZANSKE UKANE

Četa v okupiranem Livnu

Potem ko so se junija 1942 proletarske in udarne brigade prebile onstran proge Sarajvo—Mostar, se je vstaja v Bosanski krajini zelo razplamtela. Pod udarci borcev iz Srbije, Bosne, Črne gore in Krajine je mesto za mestom prihajalo v roke naših enot, čeprav so se ustaši in Nemci trdovratno upirali.

Ko sta 1. proletarska in 3. sandžaška brigada osvobodili Duvno in Suijico, je bila s tem odprta tudi pot proti Livnu. Sovražnikova garnizija v tem mestu je bila takrat zelo močna in številna. Njen odpor bi bilo treba zlomiti čimprej in s čim manjšimi izgubami.

Sandžaška brigada je dobila nalogo, da pritiska vzdolž ceste Glamoč—Livno. Po načrtu bi moral njen 2. bataljon med prvimi vdreti v mesto. V zvezi s tem je

bataljonsko poveljstvo ukazalo svoji 2. četi, naj vdre v središče Livna, kjer sta pravoslavna cerkev in gimnazija.

Naše enote so začele napadati Livno 4. avgusta tik pred polnočjo. Sovražnik se je branil zelo trdovratno. Njegov mitralješki ogenj je bil natančen. Municije mu ni primanjkovalo, pa zato z njo ni niti najmanj varčeval. V tej topli poletni noči je okrog Livna zakipelo kot v kakem kotlu.

Druga četa 2. sandžaškega bataljona je prodirala po ravnini. Borci so stopali zelo previdno in niso streljali. Medtem ko so povsod drugod divjali hudi boji, so se borci te čete skušali čimprej in čimbolj neopazno približati svojim ciljem. Brž ko je švignila pod nebo kaka sovražnikova raketa, so

polegli po tleh in tako jih sovražnik ni mogel opaziti. Ko pa je raketa ugasnila, so spet vstali in rahlo pripognjeni pohiteli proti mestu.

Kakih dvesto metrov pred cerkvijo in gimnazijo pa so se nepričakovano znašli pred široko in visoko žično oviro, ki se je poleg poti raztezala proti mestu. Nikjer ji ni bilo videti konca. Komandir je poslal kurirje v obeh smereh, vendar konca teh ovir ni bilo mogoče ugotoviti. Kaj naj store? Nihče ni pričakoval, da utegnejo prav pred ciljem naleteti na tako oviro. Sovražnik je bil zelo blizu, zakaj gimnazijo je bil spremenil v vojašnico. Celo stražarja je bilo moč opaziti pred njo. Orodja za rezanje žice niso vzeli s seboj. Pa tudi če bi ga bili vzeli, ga ne bi mogli uporabljati tako tiho, da jih

sovražnik ne bi bil slišal. Zice tudi kako drugače ni bilo mogoče odstraniti.

Razmišljali so, kaj naj store. Rešitev je odkril iznajdljivi borec Voja Grujić. Bil je znan kot pogumen borec in zato so njegove predloge jemali resno. Tokrat je predlagal, naj borec za borem spleza na oreh, ki je stal poleg žice, in z njegovih spodnjih vej preskoči žično oviro. To je bilo povsem izvedljivo, čeprav ni nihče pomislil na to, kako bi se vrnili, če njihov napad ne bi bil uspešen. Res pa je, da so bili po izkušnjah iz prejšnjih bojev vsi globoko prepričani v svoj uspeh. Predlog je bil sprejet in deset minut kasneje je bila vsa četa onstran žičnih ovir. To je storila tako tiho, da je sovražnik sploh ni opazil.

Tako je 2. četa brez vsakega strela vdrla v mestno središče. To se je zgodilo takrat, ko je imel sovražnik v svojih rokah še vse utrdbe na robu mesta. Borci so se zbrali v ozkem kanalu med cesto in žično oviro. Kaj pa sedaj? Livna ni nihče poznal, prav tako pa tudi ne sovražnikove razporeditve. Kaj storiti, da ne bi po sovražniku udarjali na slepo?

Sklenili so, naj najprej Drago Peković in Mileta Popović ujameta sovražnikovega stražarja pred gimnazijo. Če bi jima to uspelo, potem bodo kaj hitro vedeli, kako je razporejen sovražnik in kje so njegove utrdbe. Borca sta krenila na pot. Prvi je bil Drago. Od čete se je oddaljil šele kakih petdeset metrov, ko se je nenadoma znašel pred ustašem, ki ga je začel oštevati:

»Kako se le moreš sprehajati po mestu v času, ko ga napadajo komunisti?»

Ustaš je bil seveda prepričan, da je tudi Drago eden izmed njihovih — domobranec ali ustaš. V preprič se je vmešal še stražar pred gimnazijo in se zadržal:

»Zakaj nisi na svojem mestu? Zeliš, da se drugi borijo zate?»

»Vidva sta navadna strahopetca in nič drugega. Treseta se, komunisti pa so še vsaj pet kilometrov daleč od Livna,« jima je Drago vračal mlo za drago.

»Kdo je strahopetec?« sta planila ustaša.

Drugi borci so preprič izkoristili za to, da so se ustašema približali in ker na presenečenje ni bil več mogoče računati, planili nanju. Potem ko so jima borci odvzeli orožje, ni bilo več težko zvedeti, kakšna je razporeditev sovražnikovih enot in utrdb v mestu.

Najprej je skupina borcev vdrla v pravoslavno cerkev, v kateri so ustaši imeli skladišče streliva. Nato sta ujetnika odpeljala borce v vojašnico, kjer pa sovražnika ni bilo mogoče povsem presenetiti. Po kratkem medsebojnem obstreljevanju so naši borci ujeli približno štirideset sovražnikovih vojakov in jih zaprli v pravoslavno cerkev.

Četa se ni zaustavljala, temveč je prodirala kar naprej. Ko je bataljonsko poveljstvo zvedelo za njen uspeh, je za njo poslalo še druge čete in zjutraj ob petih je bil v središču Livna že skoraj ves 2. bataljon. Tako so naši borci osvajali utrdbo za utrdbo.

Močnejše pa so začele pritiskati na Livno tudi druge enote in sovražnikov obroč je začel polagoma pokati. Ob šestih zjutraj je bilo sovražnikovega odpora že konec, če ne računamo močnejše skupine ustašev, ki so se bili zabili v utrjene stavbe in se iz njih trdovratno branili. Naši so jih skušali prisiliti k vdaji, vendar zaman. To se jim je posrečilo šele po treh dneh, ko so se morali ustaši zaradi pomanjkanja hrane in vode, predvsem pa zaradi občutnih izgub naposled le vdati. To se je zgodilo 7. avgusta ob štirih popoldne.

STARI ZNAKI NA PARTIZANSKIH ZASTAVAH

Miloš Obilić in Nikola Demonja

Petsto petdeset let med življenjem, bojem in smrtjo dveh ljudskih junakov — Prvi se je rodil v fevdalnem gradu, drugi pa v vaški koči — Oba sta žrtvovala življenje v boju za svobodo ljudstva — Njuni imeni sta bili za borce narodnoosvobodilne brigade, ki so jo sestavljali sinovi srbskega in hrvaškega naroda, pojem za pogum in požrtvovanje.

Bil je hladen in deževen novembra dan leta 1944. Na položajih nad vasjo Borovljani pri Koprivnici so se zaradi neprestanega streljanja razžarele celi puški in mitraljezi. Dva ustaška polka iz 5. ustaškega zdruga (brigade) sta skušala zaustaviti napad petkrat šibkejši 3. brigade 33. divizije narodnoosvobodilne vojske. Tudi topništvo jima ni moglo pomagati in razbiti ustaške enote so se morale naposled umakniti proti Koprivnici.

Tistega dne, 3. novembra, je nova brigada Miloš Obilić prvič doživela pomembnejši ognjeni krst. Na ukaz glavnega štaba Hrvatske so jo bili v Popovcu pri Čazmi ustanovili komaj poldrugi mesec poprej. V njenih vrstah so drug ob drugem stali prekaljeni borci in novi vojaki, Srbi in Hrvati. Imenovali so jo po srbskem in jugoslovanskem junaku Milošu Obiliću. Le štiri dni po boju pri Borovljanih se je brigada zapletla pri Božjakovini ter Donjem in Gornjem Gračcu v nove spopade. Tokrat je imela opravka z Nemci.

Prav malo je brigad, ki bi hkrati imele po dve imeni. Mednje je spadala tudi 3. brigada. Imenovala se je po dveh junakih, ki sta ži-

vela nekaj stoletij vsaksebi. Le devetnajst dni pred ustanovitvijo brigade Miloš Obilić je na čelu svoje udarne divizije padel znani banijski junak Nikola Demonja, narodni heroj. Iz siromašnega kmetiča v Vlahovičih pri Glini in mizarskega delavca se je razvil v enega izmed najbolj slavljanih partizanskih poveljnikov na severnem Hrvaškem. Padel je med boji za ustaško postojanko v Slavonški Požegi. Njegova junaška dejanja so bila vzor vsem borcem. V spomin na Nikolo Demonjo so borci brigade Miloš Obilić dodali svoji brigadi še njegovo ime. Tako sta obe imeni stali drugo ob drugem, borci pa so bili ponosni na obe.

Ceprav je minilo že več stoletij od dneva, ko je Miloš Obilić izvedel svoje junaško dejanje, za ljudstvo njegovo ime še vedno pomeni pojem časti in junaštva. Tik pred začetkom kosovske bitke 28. junija 1389 zjutraj je zahteval, naj ga spuste v šotor turškega sultana Murata Prvega. Iz nekaterih virov je mogoče sklepati, da ga je spremljalo še nekaj drugih srbskih borcev. Turki so nasledili, ker so mislili, da se junak želi vdati.

Brž ko se je znašel pred sultanom, je Miloš Obrenović potegnil meč in ga zapičil v Muratov tre-

buh. Turška vojska je ostala brez poveljnika. Turški zgodovinarji pišejo, da so Miloš Obilić in njegove tovariše pobili šele potem, ko so ti s svojimi meči usmrtili že kakih sto janičarjev. Miloš se je žrtvoval v prepričanju, da bo njegova smrt omogočila znano srbsko-hrvaško-bosensko vojsko. Žal, to pa se ni zgodilo. Sultanov sin Bajazet je spretno uporabil lahko konjenico in izurjeno janičarsko pehoto ter tako premagal vojsko, ki so jo sestavljali Srbi pod poveljstvom kneza Lazarja, Hrvati pod poveljstvom bana Ivana Palizna in Bosanci pod poveljstvom vojvode Vlatka Vukovića.

Miloš Obilić je tudi glavna osebnost ljudskih pesnitev o kosovski bitki. V teh pesmih je označen kot zet kneza Lazarja in oklevetan kot izdajalec. Da bi dokazal svoje poštenje, je z dvema pobratimoma še pred začetkom boja odšel v turški tabor. To izročilo ima ustrezno zgodovinsko podlago. V neki listini iz tistih časov je omenjeno, da so Turki namenoma širili vesti, češ da so nekateri srbski vojvode z njimi v dogovoru. Ime junaka, ki je opravil to junaško dejanje, pa so ohranili turški zgodovinarji. Imenovali so ga Miloš Kobilić.

Petsto petdeset let ločuje dneva, ko sta padla junaka Miloš Obilić in Nikola Demonja, toda naše ljudstvo ni pozabilo ne enega ne drugega. Pozabilo pa ju ne bo nikoli, saj sta postala del naše zgodovine. M. JANKOVIĆ

229

Mile Pavlin SKRIVNOST SIMNOVE SMRTI / TORZO ROMANA /

»Pred kom nerodno? Daleč okoli ni žive duše, nihče razen tistih tam doli ne ve, da si tukaj. Jaz in tvoj tovariš veva o njih dovolj, res nimajo komu kaj očitati, če pa spi fant pri meni, pa še posebno ne, Stara sem dvaindvajset let, dosti sem že poskusila hudega in dobrega in sama se preživljam...«

Kar pogrelo me je. Posebno še, ko je rekla »če fant spi pri meni«. Kaj gre res vse to tako preprosto in hitro? Jaz pa mesece in mesece trpim, se mučim, zaprt v svoj krog kot v kletko. Samo roko bi stegnil, pa bi bil že zdavnaj človek. Naj jo poskušam osvojiti tako kot sem to videl, da delajo moški z ženskami v filmih, ali pa kar tako zlezem k njej v posteljo? Lahko bi bilo narobe, če bi napravil tako ali drugače... Kako naj prestopim usodni prag čez neznan in napravim prvi korak k uresničenju svojih najglobljih življenjskih želja? Naj govorim v neskončnost, sem pomislil. Spomnil sem se, kako sem že v Ljubljani govoril dekletom in jim tožil nad svojo žalostno usodo.

»Srečna si,« sem ji rekel. »Lepa si tako, da bi lahko stala v oltarju namesto matere božje, vsak moški se te zaželi in najbrž se ti ne manjka fantov. Vojna se bo končala, pojdeš v dolino in nadaljuješ s šolanjem. Ali pa se poročiš, saj moža lahko dobiš kakršnega hočeš. Le jaz bom ostal sam, če se me ne usmili kakšna krogla ali mina. Takšnih kot sem ni prav nič škoda. Špartanci so jih še kot novorojenčke puščali na neki skali. Toda

smrt me ne mara, tudi ona ima raje lepe, ravne fantje...«

Še in še bi ji čekal, pa me je prišla za nos in mi odločno rekla:

»Nehaj že vendar, da mi ne bo postalo slabo. Človek je vsak vreden življenja in vsak izmed nas velja toliko, kolikor misli da ima prav.«

Tako me je presunilo to, kar je rekla, da sem nehoti stegnil roko. Nagonsko sem jo prijel za zapestje njene roke, ki me je držala za nos. Mehko kot mačja šapica. Ni je odmaknila, jaz pa ne izpustil. Končno sem jo odtrgal in držal njeno pešico nekaj časa pred svojim obrazom. Tako ganotje me je prevzelo, da sem jo poljubil na prste. Ona pa se je samo smejala.

Ta dotik je bil zame tisti prag, ko sem prekoril svoj strah, pa tudi naredil prvi korak v brezno.

Zdaj se nisem več mogel brzdati, pa čeprav bi se hotel. Najini roki sta se ujeli, se prepletali kot dve jezni kači, drugi dve roki sta se poiskali in se prav tako združili v eno. Samo pomislil sem, da bi jo zdaj moral poljubiti na usta, pa sem že začutil, kako se vdaja. Najina usta so se združila v divjem poljubu, stisnil sem jo k sebi...

Nisem se zavedal, kaj delam, morda sem pobesnel, kot se mi je kasneje večkrat pripetilo v takih primerih. Najbrž sem bil surov in morda ji je ravno to najbolj ugajalo. So tudi take ženske. Ko sem se zavedel, je stala ob meni in se mi smejala, tako čudno sladko, da bi skoraj spet pobesnel. Prijela me je za roko in dejala z drhtečim glasom:

»Počakaj! Zakaj bi se tukaj mučila?»

Nisem vedel, kaj hoče, in sem divje navalil nanjo. Komaj se me je otepla.

»Lezi v posteljo in počakaj me. Pa sleci se, rjuhe so čiste, da mi ne prineseš kakšnih živalic, saj vem kakšni ste vojaki. Pojdi zdaj!«

230

Ta nedvoumna obljuba me je prešinila kot hladni piš in spet sem se obvladal. Ubogal sem jo, s klevetami koraki stopil proti kamri, z enim zamahom odgrnil posteljo in se pričel slačiti. Svoje cape sem kar trgal s sebe, jih zmetal na tla, povrhn pa položil še orožje. Le pištolo sem del pod blazino. Potem sem legel in se pokril...

Kakšen blažen občutek! Kako dolgo že nisem spal v mehki, topli postelji! Ob tem bi skoraj pozabil, da se mi bodo obenem uresničile moje največje želje, da bo prišla k meni lepota iz filma. Kako lepo je življenje! Vse do zdaj se mi je zdele kot grde sanje.

Ni je bilo, tolažil sem se, da se najbrž umiva, počenja kdove kaj, potem pa sem se ustrašil. Kaj, če ni bila obljuba, da pride k meni samo slepilo, da se me je otesla. Da se ni zaklenila kam drugam. Toda saj ni blizu nobene druge hiše. Nima kje spati razen na golih tleh ali na peči, toda tam jo vedno lahko dosežem, saj v vratih ni ključa.

Začel sem se tresti od neučakanosti.

»Pohiti!« sem ji zaklical na ves glas. »Znora bom.«

Vrata so se odprla, planila je k meni v posteljo in takoj zatem sem izgubil razum. Ko sem se zavedel, da spet živim sem se počutil kot bi odložil s sebe breme, težko najmanj toliko kot lokomotiva. Ona pa me je božala in ljubkovala kot mačica...

Kaj vse sva počenjala tisto noč, se nikoli nisem mogel spomniti. Bil sem tudi nekoliko pijan, povrhn pa neučakan in divji kot žrebec. Ona pa omamna, lačna ljubezni, tudi divja in sprejemljiva. Doživljal sem naj srečnejše trenutke v življenju in večkrat sem si dejal: Zdaj lahko umrjem. Toda v tem primeru se vse to ne bo nikoli več ponovilo.

Zjutraj sva za kakšno urico popolnoma onemogla, na koncu svojih moči, za kakšno urico zaspala. Ko sem se zbudil in zagledal zraven postelje svoje

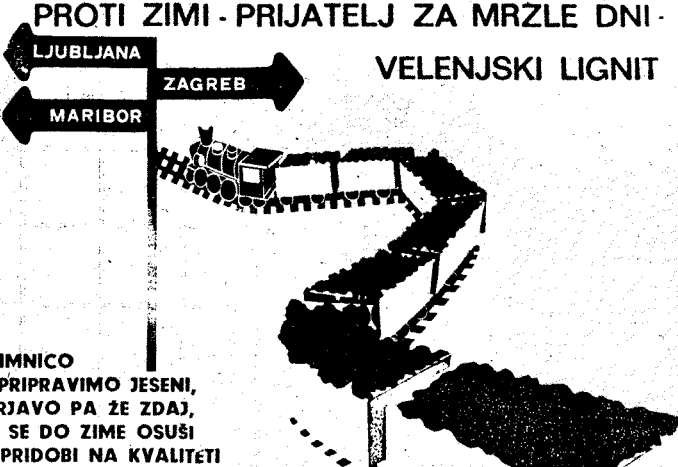

BREST
POHIŠTVO

cerknica
jugoslavija
telefon 79-080
telex 31-167

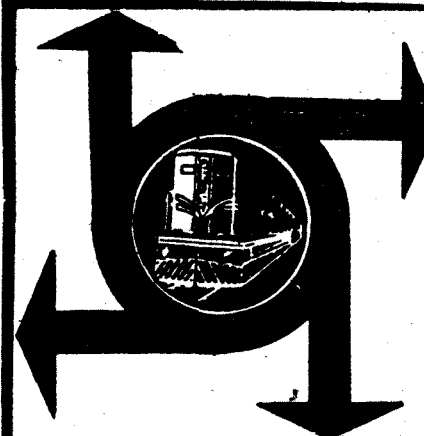
party bar stereo

PROTI ZIMI - PRIJATELJ ZA MRZLE DNI -
VELENJSKI LIGNIT

OZIMNICO
SI PRIPRAVIMO JESENI,
KURJAVO PA ŽE ZDAJ,
DA SE DO ZIME OSUŠI
IN PRIDOBIMO NA KVALITETI

VELENJSKI LIGNIT
BO NAPOLNIL VAŠ DOM
S PRIJETNO IN ZDRAVO TOPLOTO
NE POZABITE:
ZA SONCEM GREJE NAJCENEJE -
VELENJSKI LIGNIT
RUDNIK LIGNITA VELENJE

**ZDRUŽENČ ŽELEZNIŠKO
TRANSPORTNO PODJETJE
LJUBLJANA**

**POSLOVNI DIZELMOTORNI VLAK IZ LJUBLJANE V
SPLIT V DOBRIH OSMIH URAH**

SALONA EKSPRES na progi Ljubljana—Split

Iz Ljubljane	5.23	Iz Splita	14.47
Prihod v Split	13.53	Prihod v Ljubljano	23.05

Udobno potovanje zagotavlja sodobna oprema vlaka. Bife — postrežba v vlaku — stewardese — spalni in konferenčni oddelki!

Rezervacija sedežev obvezna! Potniki, poslovni interesi!

Izkoristite ugodnosti hitrega in udobnega potovanja z našim najhitrejšim **DIZELMOTORNIM VLAKOM SALONA EKSPRES!**

Vse informacije: **ZŽTP TURISTIČNO TRANSPORTNI BIRO**
Ljubljana, Titova 32, telefon 311-851

HITRO UDOBNO VARNO

*Če gradite
pozrite na stroške!*

- GRAMEX** LJUBLJANA, KURILNIŠKA 10
- PREDEN PRIČNETE GRADITI, OBIŠČITE TRGOVSKO PODJETJE »GRAMEX«
 - PREPRIČALI SE BOSTE, DA IMAMO NA ZALOGI BOGATO IZBIRO NAJRAZLIČNEJŠEGA GRADBENEGA MATERIALA.
 - PRIPOROČAMO VAM NAKUP SANITARNE IN OBLOŽNE KERAMIKE IZ UVOZA PO KONKURENČNIH CENAH.
 - OBIŠČITE NAŠA SKLADIŠČA V LJUBLJANI, NA LAVRICI IN VRHNIKI

231

smrdeče, umazane cape in na njih orožje, sem se šele spomnil, da je vojna. Utegnili bi priti po gazi orožniki, prav zdaj, jutraj. Prijel sem za brzostrelko, pa me roke niso ubogale. Izpuštil sem mrzlo železo in jo pogledal. Ležala je zraven mene in se v spanju zadovoljno smejala. Kako lepa je, sem spet pomislil, jaz pa sem najsrečnejši človek na svetu. Oženim se z njo, samo če me bo hotela, imela bova veliko otrok in vsi bodo imeli ravne hrbte.

Kako neumen sem bil! Nisem še vedel, da je vse to samo igra izkušene vlačuge in vohunke, ki so jo gestapovci posebej izurili za tak način dela v posebnih tečajih ali šolah. Nalašč zato, da na tak način omreži neizkušenega kalina kakršen sem bil jaz...

Zbudila se je in me nežno poljubila, mi šepetala besede občudovanja zaradi moje moči, se zjokala nad svojo nesrečno usodo, ki jo je speljala v daljino, mrzlo tujino, v sovražno Nemčijo. Tam je darovala svojo nedolžnost drugemu, ne pa meni, ki bi jo zaslužil, ker me ljubi tako kot še nikoli ni nikogar... Kako večje je znala lagati, kako se je pretvarjala in kako sem ji verjel vsako besedo! Njej, ki je imela pred menoj na stotine moških po javnih hišah in vojaških zabaviščih...

Mudilo se mi je k četi, ki sem jo hotel obiskati, zato sem jo začel priganjati, da bi vstala. Planila je iz postelje, se ogrnila z lepo domačo haljo in mi brž začela v peči nekaj kuhati. Zazijal sem, ko mi je prinesla zajtrk v posteljo. Pravo belo kavo in dve jajci. Potem sem se napravil in začela sva se poslavljati. Dolgo sva se poljubljala in malo je manjkalo, pa bi še nekaj časa ostal. Spraševala me je, kdaj spet pridem. Rad bi jo obiskal vsako noč, toda vedel sem, da to ne bo mogoče, da bom moral ukrasti vsako urico, ko bom pri njej. Kaj pa potem, če bom šli drugam?

Ko sem se vračal, sem kar poskakoval od sreče

232

in veselja. Od njene krvoločne ljubezni pa me je vse telo bolelo. Pa naj me, ta ženska ve, kaj je ljubezen, iz svojega telesa zna izžeti vse kar je mogoče, obenem pa s tem doseči isto tudi pri svojem ljubimcu. Kako drugačno je to življenje od vsakdanjosti, ki me obdaja. Kaj je v primerjavi z ljubeznijo vojna, dolgočasno vsakdanje prerakanje po sestankih, prepri z ljudmi, razglabljanje o patroljah, zasedah, napadih...

Sam ne vem kako in kdaj sem prišel k hiši, kjer so stanovale tiste ptičice in kjer sem bil pustil prijatelja. Vprašal sem eno po njem in takoj požel smeh vseh petih, preslišal nekaj pikrih in posmehljivih pripomb, preden sem zvedel, da je malo pred tem ko sem prišel, odšel dalje, da bi ga lahko še dohitel, če bom pohitel. Ni mi preveč dišalo, da bi se srečala, moral bi mu pripovedovati, kako je bilo ponoči, lahko pa bi tudi sam opazil, kakšen sem. Izkušen kot je bil, bi morda celo poskušal zaiti v moj zelnik, lahko bi me kje zatožil, samo da bi mi tako preprečil obiske. Saj se menda ukvarja z nekakšno obveščevalno službo in je Ireni zabičal, kako ne sme imeti stikov z nobenim drugim partizanom kot samo z njim. Najbrž mu ne bi bilo težko dokazati, kako moji obiski pri Ireni škodujejo njenemu delu.

Zato se nisem preveč trudil, da bi ga dohitel. Sam sem poiskal našo četo, na hitro opravil dva sestanka, potem pa ves dan presmrčal na peči. Zvečer pa nazaj v bataljonski štab, seveda mimo Irene. Odpri mi je vrata in mi med podboji padla okoli vratu, jokala in se smejala, češ kako jo je ves dan skrbelo zame, da se mi ne bi kaj pripetilo. Vso noč sem ostal pri njej in se dopoldne vrnil v bataljonski štab.

Naslednje dni in noči sem svoje obhode po četah razporedil tako, da sem bil skoraj vsako noč pri njej, večkrat pa tudi podnevi. Vedno bolj brez-

233

skrben sem postajal, le sledove okoli hiše sem opazoval, da bi tako odkril, če ima razen mene še koga. Nekoč bi se bil tam skoraj srečal z orožniki, kot mi je povedala. Dopoldne so prišli mimo hiše, se pogreli, odpravila jih je s steklenico žganja. Pohvalila se je, kako je od njih mimogrede zvedela, da bodo prihodnje dni prišli na Pohorje vojaki in da bodo več dni lovili partizane.

Na orožnike sem bil jezen ne samo kot na sovražnike, ampak tudi ljubosumen. Prav lahko ima med njimi kakega ljubčka, ki jo je prišel obiskat s svojimi pajdaši. Medtem ko sta se imela rada v kamrici, so ju pajdaši stražili pred partizani. Če bi prišel, bi me ustrelili, ona pa bi dejala, da me sploh ne pozna. Omenil sem ji svoje pomisleke, pa je tako sladko gostolela, da sem ji moral verjeti. Ne, z orožniki ni imela ničesar.

Pozneje sem si mislil, da mi najbrž resnično ni lagala. Res ni imela z orožniki ljubezenskih stikov, pač pa drugačne...

Nekega dne so me klicali v brigadni štab. Pričakoval sem, da jih bom slišal, pa sem le zvedel, da odhaja brigadni komisar na nekakšen tečaj na Dolenjsko. Zatorej ga bom medtem zastopal jaz...

Preselil sem se v brigadni štab in postal komisar. Zdaj sem imel veliko več priložnosti za obiske pri Ireni, toda za brigadnega komisarja se ne spodobilo, da bi sam taval po Pohorju. Nekako sem sicer dosegel, da ni hodil nihče z menoj, toda kmalu me je komandant oštel in mi obesil za vrat nekakšnega zadržega skojevca kot spremljevalca. Temu sem moral lagati, kako hodim na nekakšno posebno tajno sestanko v neko skrivališče in ga puščal, kadar sem šel k Ireni, pri tistih petih sestricah. Ne vem, ali ga je katera izmed njih zapeljala ali ne, toda fant mi je slepo verjel. Celotno toliko, da ni nikomur pripovedoval o skrivališču, ker bi me drugače brž izvohali.

Nagradni razpis križanke TOTRA

Rešitev nagradne križanke »Totra«, petnajste po številu nam pošljite do vključno 13. avgusta 1973. Imena izžrebanih in rešitev bomo objavili v 34. številu lista, ki izide 19. avgusta. Vsaka rešitev naj bo posebej v kuverti s točnim naslovom na odtisnjenem kuponu z označbo »nagrada križanka 15«.

To pot, kot veste je reševalcem namenjenih 75 nagrad, ki jih prispeva sama tovarna, za kar se jim v našem in tudi v vašem imenu še prav posebej zahvaljujemo — le mi vam bomo po objavi žrebnih rezultatov te nagrade razposlali.

5 nagrad — po 1 kom. ležalnih mrež;
20 nagrad — po 1 kom. vlečne vrvi za avtomobile;
20 nagrad — po 1 komp. avtomobilskih pripenja-
čev;
30 nagrad — po 1 komp. izdelkov tovarne »Totras«.

Tragedija pri Sv. Neži na Koroškem Selovcu

Ob koncu leta 1944 je nacistični vojaški stroj dobival smrtno udarce že na vseh frontah in bilo je jasno, da Hitlerjevega rajha ne bodo rešili brezglava poslušnost niti nečloveška okrutnost vzvišene arijske rase, še manj pa napovedani čudež novega, še neznanega nemškega orožja. Tudi na Koroškem in Spodnjem Štajerskem so operacije okupatorjev vedno bolj udarjale v prazno oziroma doživljale vedno hujše poraze. Okupator je v nemočnem besu hotel za vsako ceno zadušiti plamtice narodnoosvobodilno gibanje. Kakšnih nečloveških sredstev se je posluževal, da bi v trzajočih krempljih obdržal vsaj še del ugrabljenega Balkana, priča mučenje in pokol sedmih rodoljubov, ki so padli na pragu leta 1945 pri Sv. Neži na Koroškem Selovcu.

V noči med 30 in 31. decembra 1944 je policijska patrulja iz postojanke Rimski vrec pri Kotljah obkolila hišo grofa Thurina v Podgori, po domače pri Jurčku. Tam je živel kot najemnik s svojo številno družino Ferdinand Gostenčnik-Brko, po poklicu tesar, ki je družino preživljal kot gozdni delavec. Že v predvojni letih je bil simpatizer KP. Jeseni leta 1942 je sprejel pod streho prve partizane, ki so prišli prek Sel iz Zorazborja. Od tedaj je bil njegov dom stalno zatočišče borcev za svobodo.

Prebujajoče se jutro, zadnje v letu 1944, je oznanila smrtonosna pesem okupatorjevih hitrostrelk in mitraljezov, skrbno razporejenih okrog Gostenčnikovega prebivališča. Tudi iz obkoljene domačije so rezko jeknili strelci. Prvo zmedo sta skušala izkoristiti ter sta se pognala skozi okna Ferdinand Samec, minerec iz Zerjava pri Mežici in Štrucov sin Albert Gorenšek, kurir iz Brdinj nad Ravnam na Koroškem. Toda namesto v svobodo sta padla v objem neizprosne smrti. Obležala sta prerušena od rafalov. Pri drugem oknu se je pogumno boril Ivan Pratinčar-Joško, Protičev sin iz Brdinj. Bil je sekretar KPS in okrajnega odbora OF Guštanj-Prevalje, zato je sklenil, da ne sme priti v roke podivjanim napadalcem. Ko je podrl nemškega lajtnanta, komandanta patrulje, ki je obležal na mestu mrtve, se je bliskovito pognal skozi okno, toda tudi njega je prestregel rafal. Obležal je mrtve. Branilec v hiši je začel primanjkovati streliva. Preostala borca Jaka Kančev-Čičo, 55 letni tesar in gozdni delavec in Andrejček Kotnik, 16-letni Jurčev sin iz Brdinj, sta se umaknila v klet. Tam je bila tudi vsa Gostenčnikova družina.

Nemci, ki so vdrl v poslopje, so takoj ujeli oba partizana ter aretirali Ferdinanda Gostenčnika-Brka in njegovega 18-letnega sina Ferdinanda.

Usoda se je s poslednjim še prav posebej poigrala. Že v jeseni leta 1942 je sodeloval s partizani kot obveščevalec. Tedaj se je udeležil tudi ekonomske akcije na Rimski vrec, za kar so ga Nemci osumili in aretirali. Bil je zaprt v celovških zaporih. Čeprav ni ničesar priznal, so ga poslali na prisilno delo v Landesberg. Dolgo je koval načrte za beg, ki pa se mu je posrečil šele decembra 1944. Prebil se je domov z namenom, da bi se aktivno vključil v NOV, toda padel je naravnost v kremplje gestapu.

V prvih urah novega leta 1945 je padel v zasedo pri Knepsovem mlinu, kjer bi moral prevzeti od terencev skupino dopustnikov, ki so nameravali vstopiti v NOV, borec Alojz Kavtičnik-Tomo, na čigar glavo je bila razpisana visoka nagrada. Odpeljali so ga v Prevalje, od tam v Pliberk in nato v Celovec. Kakor blisk se je med Nemci razširila vest o aretaciji nevarnega »bandita«. Ko je za to izvedel »ortsguppenleiter« Gnančnik iz Guštanj, katerega je ujet Alojz Kavtičnik iskal že leta 1943 z namenom, da bi ga likvidiral, si je zadovoljno mel

roke in je takoj zahteval njegovo izročitev dravograjskemu gestapu. Že naslednji dan si ga je šel v Dravograd ogledat in je med potjo ves nestrpen dejal: »Komaj že čakam, da si ogledam to Kavtičnikovo svinjo!«

Nemci so vedeli, da imajo v rokah osebo, s pomočjo katerih bi lahko uporniško mrežo temeljito zrahljali. Uporabili so vse svoje nečloveške metode, da bi ujetniki spregovorili. Toda omagali so rablji, ki so z bičkovkami udrihali po obešenih in v klobčič zvitih telesih; ohladila se je vroče voda, v katero so metali z ledeno mrzlo vodo iz nezvesti obujene trpine; dogorela je sveča, ob kateri so žrtve pile vročo slano vodo iz človeške lobanje, katero so le s težavo držale v rokah s polomljenimi prsti, s katerih so bili potrgani nohti; le volja in pogum trpinov nista popustila. Vrgli so jih v celico 5, imenovano tudi »celica smrti«. Bila je prenizka, da bi mogel človek v njej stati vzravnano. Na stene se ni bilo mogoče nasloniti, ker je po njih polzela voda, ki je segala, pomešana z vodo in blatom zapornikov, tudi do gležnjev; »celica 5« je bila brez oken.

Najbolj so mučili Alojza Kavtičnika-Toma in Jurčevega Drejčka. Upali so, da bo Drejček zaradi mladosti klonil. Da bi ga psihično strli, so ga vzel iz celice in ga skupaj z Ivanom Lačnom, ki je bil tiste dni ujet pri prehodu reke Meže v bližini Dobrih, potem ko se je prebil v domači kraj po veliki nemški hajki na Mali planini, odpeljali na odkopavanje neeksploziranih letalskih bomb. Ko sta bombe odkopala, obkoljena od gestapovcev, ki so ju iz primerno oddaljenih kritij opazovali, so zahtevali od Drejčka, da bombe razstreli. Ker je trdil, da tega ne zna, so ga gestapovci pretepli. Sedaj je prišla vrsta na Lačna. Da ga ne bi doletela enaka usoda, se je lotil opravlja. Ker pa bomba knalu po vžigu vrvice ni eksplodirala, so ga naglasi gestapovci pogledat, kaj je narobe. Videl je, da vrvice še gori in je že mislil ostati pri bombi, da bi se rešil nadaljnega trpljenja. Toda želja po življenju ga je zadnji hip vrgla v kritje.

Naslednji dan so na hodnik spustili Andrejčka in Lačna in ju pustila sama. Jelnika pa sta takoj opazila v kotu Veliki zaboji, postavljen pokonci, z odprtimi ob stenami. Vedela sta, da ju opazujejo, za to sta molčala. Drejček je le potožil, kako neznosno ga boli glava, ker ga mečejo ob zid.

Po dvanajstih dneh so krvniki uvideli, da ni sredstva, s katerim bi iztisnili iz žrtev le besedico priznanja. Odločili so se za poslednje dejanje. V dopoldanskih urah dne 12. 1. 1945 so pripeljali na dvorišče sedem izmučenih trpinov: Alojza Kavtičnika-Toma, kateremu so odvzeli lepe vojaške škornje in je bil že ves čas bos, Andrejčka Kotnika-Jurčevega, Kančevega Jaka-Čiča, Ferdinanda Gostenčnika-Brka, Ferdinanda Gostenčnika-majšega in dva nepoznana mlada moška, baje brata. Naglasi so jih na tovornjak in odpeljali z močnim spremstvom proti Guštanju. Pri Mališnikovem mostu v Dobrih se je kolona avtomobilov ustavila. Jelnikom so naložili različno opremo (baje municijo in celo kamenje v nahrbtnike). Nato so krenili ob spremstvu 28 policistov in gestapovcev skozi Dobrije. Domačin oče Rajh je komaj spoznal izžupanega Jurčevega Drejčka. Zlezel mu je dati košček kruha, kar pa je gestapovec odločno odklonil rekoč: »Ta pes ne bo več rabil kruha!« Kolona je nadaljevala pohod in prispela do posestnika Korena, kjer je domači sin spoznal sošolca Drejčka. Tudi ta mu je hotel dati kruha, a je gestapovec prepovedal. Tudi spregovoriti nista smela.

Spreved se je začel vzpenjati proti Koroškemu Selovcu. Izmučeni jelniki so strmeli predse in premišljali o svoji usodi. Alojz Kavtičnik-Tomo je v utrujenih

mislih prešel svoje življenje vse od leta 1939, ko je pobegnil iz podoficijske šole, ker mu je pretela nevarnost aretacije zaradi komunistične miselnosti. Za trenutek se je pomudil v zaporih, v katerih je prebil leto 1940 in kjer je spoznal svojo življenjsko tovarišico Katarino. Pomudil se je še ob prvih letih zakona z njo in že so misli klicale v spomin začetek borbe proti okupatorju, ki jo je začel leta 1943. Pomislil je na akcijo 26. 10. 1943, ko je miniral Kordežev most v Prevaljah, pri čemer mu je pomagala tudi žena, ki je nosila košaro razstreliva. Žal je most ostal cel, akcija pa je bila izdana, zaradi česar se je 2. 11. 1943 umaknil v partizane. V duhu je romal skozi enoto VOS in pozneje VDV in že se je ustavil decembra 1944, ko so bili izseljeni žena z otroci in oba njegova starša. Začudil se je iznajdljivosti žene, ki je uspešno iz taborišča v Beljaku preko žice pretihotapila njune otroke, ki so se potem srečno vrnili s tati domov.

Kotnik Drejček-Jurčev je v mislih še zadnjokrat obšel vsa skrita kurirska pota, ki jih je kot kurir prehodil med Koroškim bataljonom in odborom OF za okraj Guštanj-Prevalje. Pred očmi so se mu zvrstili nasmejani obrazi številnih mladincev in drugih pripadnikov OF, katerih oči bi za vedno ugasnile, če bi on, najmlajši izmed sedmorice, klonil pod zverstvom gestapa. Z olajšanjem je pomislil tudi na svojo družino, ki je gestapovska roka ne more doseči, ker je v partizanih.

Kančev Jaka-Čičo, najstrejši v sprevedu, se je krivil v gube ter se kljub letom in prestanemu trpljenju zavidljivo zagrizel v zadnje vzpetine Koroškega Selovca. Sočutno je gledal sotrpine in bil je navsezadnje kar zadovoljen s seboj, saj mu je bilo dejstvo, da je sam, brezdomec, v veliko olajšanje.

Ferdinand Gostenčnik-Brko se je ubadal z edino mislijo, kako se bo prebivala njegova številna družina. Gorje, v sprevedu je hodil tudi njegov sin — njegov Ferdo! Ko bi mogel, bi rad dvakrat umrl — za sina in za sebe.

Tako so razglabljali vsak svojo usodo, tudi neznan tovariša, ki sta vedela, da k njunemu grobu ne bo nikoli pristopila užalostena mati...

Prispeli so do Mežnarjeve domačije. Tu so gestapovci zaslišali gospodinjjo, če je videla partizane. Izvedeli pa niso ničesar. Nato je kolona krenila proti gozdu nad hišo. Zagrnili jo je snežni metej, ki je vse bolj naraščal.

Tam, med drevjem, ki je nekoč pomenilo Čiču in Brku življenjski obstoj, ki je nudilo Tomu, Andrejčku in verjetno tudi neznanima fantoma še pred nedavnim varno zatočišče pred okupatorji, je bila njihova zadnja postaja.

Zaregljale so hitrostrelke... Brez sodb, brez obrambe, brez zakona, po sili krute volje, ki jo je zmogel brezčutni strašni nacistični robot, so omahnila trupla sedmih mučencev.

Osem dni po izvršeni zločini, za katerega domačini niso vedeli, je sel oče Vohnet k sosedu Vrhovaku. Ko je prišel do kraja zločina, ki je bil izvršen tik ob gozdni poti, ga je pretresla groza. Iz snega so molela križem pometana, mrzla in iznakažena trupla. O najdbi je obvestil terenske aktiviste.

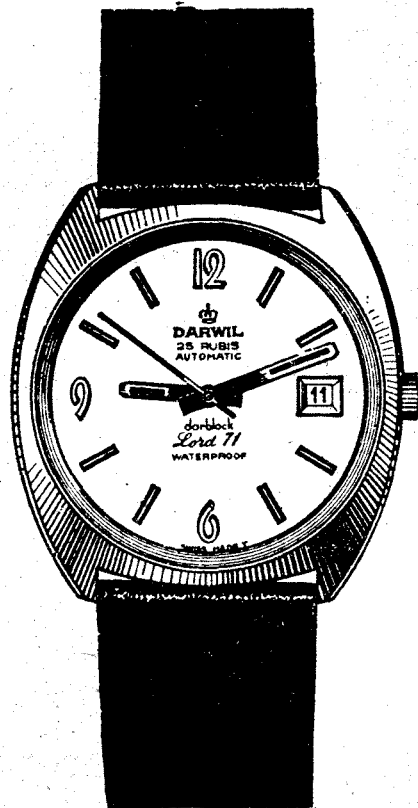
Cez nekaj dni je mrzle januarске noči odšla na kraj zločina skupina borcev in aktivistov. Trupla so položili na smrekove veje in jih spravili po zasneženem pobočju do cerkvice ob vznožju. Z nemo bolečino v srcih, ki so velevale neizprosno boj z nacističnimi krvniki, so se poslovili od sveže gomile.

V tihi, idilični globeli pri Sv. Neži na Koroškem Selovcu stoji spomenik, ki bo vedno spominjal in opominjal na ceno, ki jo je slovensko ljudstvo plačalo za svobodo.

VIKTOR CEH-ZVONKO

Biseri proizvodnje

DARWIL

Lord 71 Lady 71

V vseh je vgrajen specialni mehanizem izredne preciznosti. Najnovejši pri urah DARWIL — vgrajen DARBLOCK, ki ščiti vsako DARWIL uro proti udarcem in pretresom. DARWIL Superavtomatik SNOW STAR cronometer je pojem elegancije in točnosti. DARWIL LORD 71 Special Flat DARBLOCK. DARWIL LADY 71 DARBLOCK. ženska moda 1970. GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO

NUDIMO PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO NAKITA IZ 14, 18 IN 22 KARATNEGA KONTROLIRANEGA ZLATA.

Prodaja s posebno garancijo! Na zalogi vedno 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko kupite tudi v specializiranih trgovinah in veletrgovinah v Jugoslaviji. Servisi so v vseh večjih mestih Jugoslavije. DARWIL — TRST, PIAZZA S. ANTONIO NUOVO 4/I-II

Z VARČEVANJEM PRI

KB

LJUBLJANA

DO
IZPOLNENIH
ŽELJA

Ob 60-letnici Klare Perčič

„Sodelovala sem v francoskem gibanju odpora“

Srečala sva se na tradicionalnem pikniku, ki ga je zadnje nedeljo v juliju v Kamniški Bistrici priredila Slovenska izseljeniška matica, podružnica Kamnik-Domžale. Objeti v osrčju kamniških planin smo uživali v čudoviti prirodi. Skoraj nerodno mi je bilo v takih okoliščinah prositi tovarišico Klaro za razgovor, pa čeprav so mi ideje in predlog posredovali prav člani odbora izseljeniške podružnice.

»Poročila sem se 1929. leta. Tri mesece po poroki sva z možem odpotovala v Francijo s 'trebuhom za kruhom'. Možno je dobil službo kot rudar v francoski pokrajini Nord. Na stanovanju in hrani sva vedno imela 8 do 10 Slovencev, rudarjev, ker je uprava rudnika dala stanovanje blizu rudnika, le pod pogojem, da si vzela na stanovanje in hrano določeno skupino delavcev, v nasprotnem primeru pa so ti dodelili stanovanje uro hoda daleč od rudnika«, je pripovedovala Klara, medtem ko se je vesela družba vrtela na plesišču.

»Kako ste dočakali vojno?« sem jo vprašal ob pomisli, da je tudi Francija, tako kot Jugoslavija, kmalu kapitulirala.

»Našo pokrajino so Nemci zasedli 18. maja 1940. leta. 14 dni smo vsi civilisti bežali pred nemško vojsko. Umikali smo se z angleško in francosko vojsko. Bila je splošna zmeda.

Po vrnitvi smo se vključili v francosko odporniško gibanje. Bili smo ilegalci, toda dobro organizirani. Moj mož je bil podporniški odporniški vojske. Prvi nemški vlak je zletel v zrak po zaslugi naše organizacije. Rudarji so sabotirali v rudniku in povsod, kjer so delali. Nekega dne so v bližnji taborišče pripeljali ruske ujetnike. Hudo seštračanim smo pomagali s hrano.

»Ste bili v Franciji med vojno seznanjeni z boji v Jugoslaviji? Ste razlikovali četnike in partizane, kajti zahodna propaganda je do 1943. leta vse zmagale in boje

pripisovala četnikom Draže Mihailovića.

»V rudnikih je delal neki Zidar, Slovenec. Bil je star komunist. Nekoč se je pred Nemci tri dni skrival v temnem delu rudniškega rova. Kasneje so ga aretirali in odpeljali v Dachau. Zidar nam je že pred vojno govoril o fašizmu in nacizmu. Prav po njegovi zaslugi smo vedeli, kakšno zlo prinaša novi Hitlerjev družbeni red. Z Zidarjem so zaprli še 80 rudarjev. Dosti smo slišali o boju jugoslovanskih partizanov. To nam je vlivalo moralo in ponos.

»Kdaj vam je bilo v tujini najtežje?«

Med vojno mi je umrl mož. Ko je mož ležal na parah, mi je predstavniki rudniške uprave izrekli solžalje, v isti sapi pa mi je odpovedal stanovanje. Hoteli so me s tremi otroki vreči na cesto. Pritožila sem se na prefekturo in končno so mi le pustili stanovanje. Nobene pokojnine mi niso dali. Živela sem od miloščine.

Posebno težak trenutek sem pre-

živela, ko so me po smrti moža poklicali na rudniško upravo in dejali: »Vemo, da težko živite. Mi bi vam radi omogočili boljše življenje. Lahko dobite stalno občinsko podporo, samo otroke morate prepisati na francosko državljanstvo.«

»Rodila sem otroke, toda ne da bi jih prodajala,« sem vzkliznila, oni pa so me zapodili skozi vrata.

»Kako pa je bilo po vojni v Franciji?«

»Po vojni sem se preselila v Pariz. Zaposlila sem se v naši ambasadi. Bila sem hišnica, kuharica in perica naše delegacije, ki je prišla v Francijo na mirovno konferenco. Tam sta bila tudi tovariš Kardelj in Bebler.

Moj drugi mož je delal v ambasadi kot blagajnik Združenja Jugoslovancev v Franciji. To je bila organizacija, ki smo jo ustanovili po vojni in še vedno obstoja.

Novembra 1946. leta sem se s tremi otroki vrnila v domovino. Po letih sem spet stopila na slo-

venska tla. Kako se je med tem časom vse spremenilo.

Danes so na leta življenja v tujini le še grenki spomini in zavest, da smo tudi v tujini ostali trdni Slovenci, borci za novo lepšo podobo sveta.

Klara je že v Franciji pred vojno delala kot član komunistične partije. Vse do današnjih dni je ostala zvesta idejam komunizma. Zato ji je ob 60-letnici komite občinske konference ZK priredil skromno slovesnost, kjer so ji podarili šopek rož in knjižno nagrado. Čestitkam se pridružujemo tudi mi.

JOŽE VIDIC

Ob 29. obletnici smrti revolucionarja Jožeta Ažmana

Osmega avgusta mineva 29 let kar je v spopadu z Nemci padel v neposredni bližini svojega doma v Nomenju znan bohinjski predvojni revolucionar in komunist Jože Ažman. Bil je med prvimi partizani na Gorenjskem, ki so že ob začetku vstaje žrtvovali svoje življenje.

Tistega jutra se je prva bohinjska partizanska skupnica, v kateri so bili poleg Ažmana še sovaščani Zupan in Pintar, ter Tomaž Godec iz Bohinjske Bistrice, odpravljala na poizvedovanje. Obveščeni so bili, da okupatorske oblasti nameravajo izseliti več

družin, ki so imele svoje v partizanih. Godec in Pintar sta se že navsezgodaj neopaženo izognila vsem nevarnostim in odšla proti Rovtarici. Ažman in Zupan pa sta v dogovoru z drugimi ostala v Straneh nad Nomenjem, kjer je bilo njihovo začasno taborišče.

Imela sta nalogo, da ugotovita kaj se dogaja v njihovi vasi. Dopolodne sta se podala proti robu gozda odkoder sta opazila dogovorjeni znak — dežnik obešen na oknu Ažmanove hiše. Takoj sta pomislila, da so prišli Nemci in da bodo najbrž selili njegovo družino.

V 26 kamionih je takoj po odhodu Godca in Pintarja prispela v Nomenj nemška pehota. Obkolili so vas in začeli pretresati hiše. Očitno je bila po sredi izdaja.

Ažman in Zupan sta se odločila za umik preko savskega mostu na Jelovico. Previdno sta se začela spuščati po gozdnem pobočju v dolino. In takrat se je zgodilo. Ažman je prvi zagledal v goščavi maskiranega vojaka. Za odstop je bilo prepozno, ker ga je tudi Nemesec opazil. Brez oklevanja je sprožil strel in vojak se je mrtev zvalil po pobočju na cesto. Hip pozneje sta rezko odjeknila še dva strela iz nemških pušk. Smrtno zadet se je zgrudil Ažman, njegov soborec Zupan pa je bil težko ranjen.

Vest o smrti Jožeta Ažmana se je kakor veter raznesla po bohinjskih vaseh in po celi Gorenjski. Za prekaljenim revolucionarjem, gorečim aktivistom partije in vnetim organizatorjem upora, so začeli vsi, ki so ga poznali, se iz težkih predvojnih dni. S to žrtvijo je porajajoči osvobodilni boj izgubil enega izmed najzvestejših borcev in najvidnejših gorenjskih komunistov.

Ranjenega tovariša Zupana so okupatorski zločinci mučili v Begunjah in 28. avgusta ustrelili kot talca v Spodnjih Gorjah pri Bledu.

Obema prvoborcema so na njihovih hišah lani svečano odkrili spominski plošči.

J. R.

9. avgusta 1944

Zločin v Podgorici pri Črnučah

Pod prijaznim Soteškim hribočkom stoji vas Podgorica, v kateri je med vojno stala Bognarjeva domačija. V hiši je gospodarila vdova Lucija, ki je sama hranila in vzgajala številno družino. Mala kmetija ni mogla dati dovolj kruha za vse in tako so starejši sinovi odšli s trebuhom za kruhom, dekleta pa so se preživljala z nabiranjem borovnic.

Družina se je takoj po okupaciji stare Jugoslavije vključila v OF. Že jeseni leta 1941 je bila v njihovi hiši ustanovljena javka, ki je vzdrževala zvezo z vso Moravsko dolino, Mengšem, Dobenom in Črnučami ter prek Save z Zadobrovo in Vevčami. Javka je delovala vse do usodnega 9. avgusta 1944, ko so v Bognarjevo domačijo vdrli gestapovci iz Kamnika in domžalski domobranci. Pri prvi preiskavi ni-

so ničesar našli in že so se hoteli odpraviti iz vasi, pa se je našel izdajalec. »V senu na štali imajo bunker, v katerem se skrivajo partizani...« jim je povedal. Okupator in domači izdajalci so hišo ponovno obkolili in v njej našli: FRANCA PATERNOSTRA, FRANCA GOROPEČNIKA, LUCIJO KRALJ, FRANCA KRALJA, IVANKO KRALJ, TEREZIJO KRALJ, KATARINO KRALJ in JERNEJA KRALJA.

Francja Goropečnika so odpeljali v Kamnik in ubili v Begunjah; Francja Kralja in Francja Paternostra so ustrelili pred domačijo in ju vrgli v hišo, kjer so v ognju našli smrt tudi Ivanka, Terezija, Katerina in najmlajši Jernelj. Le materi Luciji so hoteli prižanesti, pa je šla raje v smrt...

PIKO

Dobro je če veste...

HMEJ je poleg ječmenovega slada najvažnejša rastlinska surovina za proizvodnjo piva. Hmelj daje pivu potrebno grenkost, izboljšuje okus in ga kot sredstvo za konzerviranje varuje pred kvarjenjem. Hmelj se prav za ta namen goji po svetu pa tudi pri nas, zlasti v Sloveniji in Vojvodini, goji pa se samo tako imenovana ženska rastlina. Aromatične in grenke sestavine hmelja so vsebovane v mikroskopsko drobnih žlezicah, ki se izstresajo iz zrelih šišek. Milijoni teh žlezic delajo rumenkasto rdeči prah, tako imenovani lupulini ali hmeljevo moko. Značilni duh izvira iz eteričnega olja, grenkost pa iz smolnatih sestavin humulona in lupulina. Iz hmelja se tudi lahko kuha čaj, uporaben kot blago sredstvo za pomirjevanje, prav posebno v ljudskem zdravstvu. Za dobro in mirno spanje je priporočljivo ležati na podglavni blazini, napolnjeni s suhim hmeljevim šiškami.

ZDRAVILO ZOPER KAMNE V MOKRILIH (ledvica, mehurju). Profesor medicinske fakultete v Aleksandriji (ZAR) dr. Francis Daud je odkril novo, izredno uspešno zdravilo za odstranjevanje kamnov v mokrilih. Po poročilih kairskega tiska je novo zdravilo izdelano iz zdravilnih rastlin, ki uspevajo v Egiptu. Delovanje novega zdravila je dvojno: ono razrablja (raztaplja) kamne v mokrilih in onemogoča njihovo ponovno nastajanje. Dr. Daud je preizkusil novo zdravilo pri 500 bolnikih in je pri vseh dosegel stoddosten pozitiven uspeh.

ZNANA SIBENSKA KATEDRALA, delo Jurja Dalmatinca, se je gradila dolgi 124 let, od 1431. do 1555. leta.

DELFINI PRIPRAVAJO KDAJ PA KDAJ, KO LOVIJO RIBE, PO REKI ZRMANJI DO OBROVCA.

Pingvini — rasisti? Vsak pingvin, ki kaj da na svojo zunanost, nosi vselej in povsod črn frak in bel naprsnik, kdor tega ne upošteva, ga pošlejo skupi. To je grenko izkusil ubogi pingvin albin (beličnik) v Hope Bayu na Antarktiki, ki so ga pingvini izgnali iz svoje jate. Vsi mu obračajo hrbet in ga preganjajo. Vzrok albinizma pri kakti živali je pomanjkanje pigmentov (barvil) v njenem organizmu, ne vemo pa, kaj je vzrok tega pomanjkanja, vemo pa da bo popolnoma beli pingvin ostal sam, od vseh zapuščen, zapuščen od jate, ki se drži nepisanega pravila: tovarišuj samo s sebi enakimi! To pa pomeni za tako družabno žival, kakršna je pingvin, neznanstveno hudo, čeprav nezasluzeno kazen.

Kako so v Hvaru skrbeli za snago? Prebivalci mesta Hvara so morali še na početku tega stoletja sami čistiti ulice pred svojimi hišami. Kdor tega ni storil, je moral za kazen sam po čistiti mestni trg.

»Aeroflot«, sovjetska letalska družba, bo po predvidevanju letos prepehala 75.000.000 potnikov ali eno tretjino celotnega števila prebivalcev v ZSSR.

V BLIŽINI ENEGA NAJVIŠJIH VRHOV KOPAONIKA (SR SRBIJA) SO NEDAVNO ODKRILI POMEMBNA NAHAJALIŠČA — VOLASTONITA, surovine, ki utegne povzročiti v kemični industriji revolucijo, ker omogoča v tehnološkem postopku, da se čas žganja končnih proizvodov, izdelanih iz volastonita, skrajša za več deset ur. Vrednost odkrite surovine je pomembna zlasti spričo dejstva, da so nahajališča volastonita na svetu prav redka. Takšna, doslej znana nahajališča so samo na Finskem, v ZDA, ZSSR in v Keniji. Po kemični sestavi je volastonit sestavljen iz kalcijevega oksida, silicija in kdaj kdaj še iz železovega oksida. Nahajališča na Kopaoniku spada tako po količini kakor po kakovosti te važne surovine med najpomembnejša ekonomska nahajališča svetovnih razsežnosti.

PHNOM-PENH, GLAVNO KAMBOJSKO MESTO, je bilo ustanovljeno že 1372. leta, za prestolnico pa razglašeno 1434. leta. Pozneje se je prestol selil v druga mesta, 1866. leta pa je Phnom-Penh znova postal glavno kambojsko mesto. To mesto štejejo za eno najlepših južnovzhodnih azijskih mest. Mesto ima več ko 600.000 prebivalcev, pet univerz, kraljevsko akademijo znanosti, nacionalno knjižnico, narodno gledališče, itd. Naziv mesta v prevodu pomeni: Hriček izobilja, po neki drugi razlagi pa: Hriček Penh. Penh je ime ženske, ki je po legendi ustanovila naselje in dala zgraditi pagodo (budistično ali brahmanistično svetišče).

Pobuda za družabno srečanje

V zadnjem času se je nekajkrat sestel odbor Cankarjeve brigade. Njegova poveljavna naloga — pisanje zgodovine te slavne narodnoosvobodilne enote — postaja vse

bolj nujna, čeprav z njo zadevajo ob dokaj hude ovire. Nekaj avtorjev se je najprej odločilo, da se bodo lotili pisanja, kasneje pa so zaradi prezaposlenosti na drugih področjih odložili delo. Zdaj je brigadni odbor ustanovil komisijo, ki bi vendarle našla primerno osebo za pisanje zgodovine in mu tudi pomagala pri zbiranju gradiva. Drugi komisiji je poverjena skrb za finančno-ekonomsko vprašanja, da bi po možnosti ob izidu knjige poklonili zgodovino vsem bivšim borcem brigade. Seveda pa je treba zbirati sredstva tudi za druge prilagoditve, kot so proslave ob pomembnih obletnicah, ureditev brigadnega muzejskega kotička v domicilnem mestu Črnomlju in podobno.

Na sejah odbora so ugotovili, da bi za poživitev omenjenih del kazalo pritegniti še druge tovariše. V ta namen so sklenili, da bi se občasno zbralo čim več bivših borcev in si v sproščenem pomenku izmenjalo mnenja o raznih preteklih zadevah ter v prijetnem vzdušju skušalo najti primerna pota za nadaljnjo razvijanje tradicij Cankarjeve brigade. Takšna družabna srečanja bi brez dvoma poživila snovanja, ki jim sam odbor večkrat ni kos, kraj sestajanja pa bi se menjal, tako da bi sčasoma obredili vse kraje, kjer zdaj živi po večje število bivših borcev in jim finančna sredstva ne dopuščajo, da bi se — čeprav radi — vsakokrat pripeljali recimo v Ljubljano.

Prvo takšno družabno srečanje sklicuje odbor Cankarjeve brigade za petek 4. septembra ob 20. uri

Neredno prihajanje časopisov

Pod tem naslovom je »Nedeljski dnevnik« z dne 19. julija 1970 objavil notico Stanke Skočirja iz Ljubljane, v katerem se imenuje pritožuje nad nerednim prejetjem časopisov, tudi tednika »TV-15«.

Tovarišu Skočirju in vsem, ki se nad nerednim dostavljanjem časopisov pritožujejo, naj ponovimo, kar smo pojasnili naročnikom v 25. številki »TV-15«: »Ker TV-15 v večini primerov ne pride do naročnika v sredo, kot pred nedavnim največ celo dan ali dva dni kasneje, obveščamo vse naročnike, da nam je pošta sporočila, da imajo prednost pri raznašanju časopisov le dnevnik. Zato se bo še dogajalo, da boste TV-15 prejeli z enodnevno ali dvodnevno zamudo. Prosimo Vas za razumevanje, kajti v tem primeru ne moremo ničesar ukreniti.«

Uredništvo in uprava
»TV-15«

Prednostni vrstni red udeležencev NOB za dodelitev najemnih stanovanj, posojil za gradnjo, adaptacijo in nakup lastniških stanovanj

Komisija za stanovanjske zadeve borcev NOB pri skupščini mesta Ljubljane je na svoji 12. redni seji, dne 1. 7. 1970 sprejela naslednji

S K L E P

I.

Potrjena se predloga prednostnih vrstnih redov podkomisije za sestavo prednostnih vrstnih redov udeležencev NOB z območja petih ljubljanskih občin za:

a) dodelitev najemnih stanovanj in
b) dodelitev posojil za gradnjo, adaptacijo in nakup lastniških stanovanj.

II.

V prednostna vrstna reda so uvrščeni upravičenci iz II. in III. nujnostne skupine katerim so odobrena najemna stanovanja ali posojila na podlagi meril pravilnika oziroma odloka o merilih za uporabo sredstev zbranih s prispevkom za gradnjo stanovanj udeležencev NOV z območja ljubljanskih občin.

III.

Prednostna vrstna reda za dodelitev najemnih stanovanj in dodelitev posojil za gradnjo, adaptacijo in nakup lastniških stanovanj sta sestavna dela tega sklepa.

IV.

V smislu 15. člena pravilnika o dodeljevanju stanovanj udeležencem NOB na območju petih ljubljanskih občin se ta sklep objavi v Uradnem listu SR Slovenije.

Predsednik komisije za stanovanjske zadeve borcev NOB
Miha KOŠAK dipl. ing., i. r.

PREDNOSTNI VRSTNI RED UDELEŽENCEV NOB Z OBMOČJA LJUBLJANSKIH OBČIN ZA DODELITEV NAJEMNIH STANOVANJ

GARSONJERE

BLAZUN Marija, Studenec 43 (Moste); JEZOVSKEC Betka, Izanska c. 24 (Vič); SPILIGOJ Marjeta, Černetova 3 (Šiška); PETRIČ Marija, Bernekarjeva 32 (Moste); KOBAL Franc, Slomškova 8 (Center); VESELE Marija, Majarova 4 (Bežigrad); UHAN Vera, Miklošičeva 7 (Center); BIZJAK Antonija, Skofljica 43 (Vič); URSIČ Elizabeta, Šišenska 55 (Šiška); VILHAR Matilda, Slomškova 17 (Center); GROZNIC Nežka, Vodnikova naselje 30 (Šiška); PERČ Gizele, Perčeva 13 (Moste); BAZOVICAR Alojzija, Perčeva 6 (Moste); PAVLIN Marija, Vodmatska 2 (Moste); GERŠIČ Nežka, Rožna dol. c. II/28 (Vič); MASTNAK Karel, Lepodvorska 3 (Vič); KRANJC Ivan, Podpeč 53 (Vič); PREKALJ Angela, Fabianjeva 29 (Bežigrad); STRGAR Pavla, Celovška 97 (Šiška); HUBER Zinka, Tesarska 16/II (Center); GRUDEN Mara, Sketova 6 (Center); LINDIČ Terezija, Trg franc. revol. 7/II (Center); SAVLI Alojz, Gosposvetska 13 (Center); LJUBIČ Marija, Križevniška 2 (Center); POGACNIK Vida, Bethovnova 6 (Center); PETROVAC Vlado, Hrenova 15 (Center); VRHOVC Ivanica, Cesta na Vrhovce 39 (Vič); BALANTIC Kristina, Masarykova 32 (Center).

ENOSOBNA

ZORE Tončka, Tovarniška 4 (Moste); STANISA Marija, Ruska 3 (Šiška); BREZNIK Janez, Prešernova 30 (Center); SOTLAR Avgust, Staničeva 3 (Bežigrad); TONI Nežka, Na Korosici 25 (Šiška); URBARIČ Kristina, Šišenska 30 (Šiška); OPRECKAL Marija, Endliharjeva 7 (Bežigrad); FOLTIN Ferdo, Križevniška 2 (Center); RUPENA Rozalija, Medvedova 27 (Šiška); TOMAZIN Zdravko, Guncle 40 (Šiška); DOLINAR Franc, Kajuhova 11 (Moste); BERAUS Janez, Knežova 18 (Šiška); STANOJEVIĆ Tomo, Emonska 12 (Vič); KOVČE Ana, Celovška 102 (Šiška); STEPIĆ Milica, Medvedova 26 (Šiška); CRNOLOGAR Ivan, Prijateljstva 1 (Center); KERNC Riko, Cesta v Rožno dol. 34 (Vič); GOLOB Armando, Sternova 10 (Šiška); KRASEVEC Ivan, Bavdkova 19 (Moste); JUSTIN Jože, Vodovodna 84 (Bežigrad); BERNIČ Franciška, Pavšičeva 8 (Šiška); BURNIK Ludvik, Podjunska 11 (Šiška); TRATNIK Dragica, Zelenikarjeva 16 (Šiška); ŠKUPCA Alojz, Cojzova 5 (Vič); BOŽIČ Marija, Cankarjeva 16 (Center); JUSTIN Antonija, Ciril Metodov trg 21 (Center); VRHUNC Jože, Zidovska 8 (Center); BORCO Slavica, Vide Pregarčeve 13 (Moste); GORNIK Zdenka, Mestni trg 7 (Center); KODER Anica, Vide Pregarčeve 11 (Moste); HLADNIK Marta, Jesenkova 10 (Šiška); BEZLAJ Ivanka, Vojkova 11 (Bežigrad); KRZIN Zalka, Izanska c. 24 (Vič); GRČAR Zdenko, Trg franc. revol. 8 (Center); HENIGMAN Antonija, Soteska 4 (Center); RIZNAR Julijana, Studentovska 3 (Center); ŠMON Valentin, Zelenikarjeva 20 (Šiška); ČEBULJ Fani, Ločnikarjeva 4 (Vič); JOKIČ Djuro, Linhartova 45 (Bežigrad); JURGALIC Janez, Cesta v Rožno dol. 5 (Vič); SOTLAR Avgust, Staničeva 1 (Bežigrad); JERMOL Ciril, Ojstrčeva 1 (Šiška);

SVETLIN Marija, Tržaška 75 (Vič); SEBAL Marija, Milana Majona 11 (Šiška).

ENOPOLSOBNNA

BAJIČ Vera, Polje — Stara šola (Moste); ZOMER Janez, Središka 14 (Moste); PERKO Alojz, Trubarjeva 20 (Center); HONIGMAN Janez, Kavškova 3 (Šiška); BEZLAJ Ančka, Tržna 6 (Šiška); KOPRIVNIKAR Stane, Titova 33 (Bežigrad); RADOJEVIČ Stanislav, Samova 35 (Bežigrad); BUKOVEC Janez, Zvinovzdravska 2 (Center); PETERNEL Jože, Černetova 36 (Šiška); KROPAR Vida, Lepodvorska 23 (Šiška); POZVEK Alojzija, Parmova 20 (Bežigrad); MARKOVIČ Andriana, Ilirska 12 (Center); VIZINTIN Avgust, Na jami 6 (Šiška); BAZEC Olga, Golo 23 (Vič); GRMIČ Fani, Postojnska 61 (Vič); HAFNER Ivan, Petkovskovo nabr. 67 (Center); KORDIŠ Marija, Poljanska 59 (Center); ZAGAR Andrej, Karunova 4/a (Vič); GORUP Franc, Murnova 2 (Šiška); TOMASOVIČ Anka, Bethovnova 12 (Center); ZALAZNIK Anton, Podutik 26 (Šiška); KUMAR Marjan, Drobošnjakova 12 (Šiška); KRASEVEC Marija, Polje 393 (Moste); KOS Jože, Rožna dol. c. XII/4 (Vič); MEZE Edvar, Krimska 19 (Vič); PAVLOVIČ Milan, Knezova 16 (Šiška); GARTNER Danica, Černetova 32 (Šiška); BAN Pavla, Vodnikova 22, (Šiška); MITROVIČ Justina, Gosposvetska 1 (Center); ERJAVEC Angela, Bolgarska 14 (Center); SKOK Marija, Zaloška 2 (Center); REGENT Jože, Strelška 3 (Center); PLATAN Ladislav, Bohoričeva 26 (Center); GOMZI Sonja, Malgaieva 16 (Šiška); SIMONČIČ Viktor, Rožna dol. c. IX/3 (Vič).

DVOSOBNA

KUNCIC Janez, Bobenčkova 1 (Vič); OCEPEK Ursula, Vide Pregarčeve 29 — (Moste); HUMAR Stane, Zaloška 119 (Moste); AVBELJ Ludvik, Krimska 11 (Vič); SUSTAR Pavla, Borutova 9 (Bežigrad); PRAH Andrej, Zibertova 27 (Šiška); OBLAK Jernej, Slomškova 1 (Center); ROSI Marija, Šmartinska 21 (Bežigrad); HRIBAR Martin, Pokopalska 28 (Moste); LESICA Marija, Poljane 54 (Šiška); SUBERT Viktor, Aleševčeva 18 (Šiška); TAURER Rudolf, Podjunska 6 (Šiška); ZAGAR Lojzka, Vide Pregarčeve 16 (Moste); ZAMIDA Antonija — Stari trg 11 (Center); REČEK Franc, Trdinova 5 (Center); KOSEC Miloš, Milčinskega 73 (Šiška); KOS Mirko, Rožna dol. c. XV/16 (Vič); SIMČIČ Danica, Korotanska 20 (Šiška); VODOPIVEC Marija, Črnuče B-16 (Bežigrad); VIDMAJER Branka, Breg 16 (Center); REDEPOVIČ Tatjana, Tržaška 22 (Vič); SKERL Gabrijel, Titova 6 (Center); KOSAK Andrej, Vegova 4 (Center); TRAVEN Vera, Lončarska steza 6 (Center); POTOČNIK Josip, Križevniška 9 (Center); BREZOVNIK Jože, Členskovska 33 (Moste); NOVAK Terezija, Vidovdanska 5 (Center); JAKOS Leopold, Kajuhova 28 (Moste); ZBONA Albert — Frankopanska 23 (Šiška); SESEK Nasta, Medvode 22 (Šiška).

DVOINPOLSOBNNA

BAGGIA Franc, Zibertova 22 (Šiška); KOROŠEC Karel, Črnuče 195 (Bežigrad); TROBEVŠEK Heda, Milčinskega 12 (Šiška); ZUZEK Ciril, Tržna 8 (Šiška); KASTELIČ Stanka, Wolfova 10 (Center); GLEŠČIČ Oskar, Kotnikova 15 (Center); VILHEIM Marija, Gosposka 4 (Center); MOZINA Marija, Opekarska c. 54 (Vič); LAZAR Jože, Krimska 21 (Vič); FLOVAR Janez, Celovška 30 (Šiška); DROBEZ Dorotej, Šmartinska 21 (Bežigrad); GRUBAC Ignac, Prešernova 36 (Center); KRASEVEC Jakob, Ul. Pohorskega bataljona 57 (Bežigrad); PODLIPEC Slavko, Martina Krpana 16 (Šiška); ZAKSEK Ida, Celovška 53 (Šiška); LUKANČIČ Leopold, Slomškova 8 (Center); KLEVA Gverino, Rakovniška 6 d (Vič); KERŠE Alojz, Polje 213 (Moste); RIJAVEC Milan, Šaranovičeva 15 (Center); MITROV Risto, Kolezijska 4 (Vič); SMRDELJ Ivan, Malijeva 19 (Moste); LAPAJNE Jože, Polje 356 (Moste).

TRISOBNNA

DAVIDOVIČ Klavdija, Pod hribom 14 (Šiška); LOČNIKAR Karolina, Vevče 24 (Moste); CEROVINI Bogomil, Proletarska 1 (Moste); PREMUR Stane, Gornji trg 30 (Center); ZAGAR Ivan, Erjavčeva 4 (Center); ČRNOTA Izidor, Cigletova 8 (Center); SVED Matija, Šaranovičeva 11 (Center); BOLE Danica, Partizanska 4 (Moste); GREGORIČ Jože, Česnikova 16 (Šiška); KOS Leopold, Zaloška 65 (Moste); SETINC Marko, Malgaieva 10 (Šiška); DERGANČ dr. Mirko, Resljeva 4 (Center).

PREDNOSTNI VRSTNI RED UDELEŽENCEV NOB Z OBMOČJA LJUBLJANSKIH OBČIN ZA DODELITEV POSOJIL

GRADNJA

MAROLT Tončka, Dobrunje 25 (Moste); JARAMAS Jugoslav, Kajuhova 44 (Moste); KLANDER Jožefa, Dolška 33 (Moste); MUŽIČ Zinka, Komenskoga 14 (Center); KANDUS Frida, Medvode 67 (Šiška); LEBEN Janko, Majaranova 2 (Bežigrad); BEM dr. Danica, Dolenjska 62 (Vič); KONEC Zinka, Zg. Kašelj 161 (Moste); MAVEC Janez, Kajuhova 42 (Moste); ČEPLAK Zorka, Bežigrad 7 (Bežigrad); OSREDKAR Franc, Preska 57 (Šiška); TEKALEC Franc, Križevska v. 1 (Moste); ZUPANČIČ Josip, Večna pot 7 (Vič); PREBILIČ Jurij, Trstenjakova 5 (Bežigrad); VOVKO Marica, Slomškova 3 (Center); ZURGA Franc, Novi trg 4 (Center); HRIBAR Anton, Kamnik — Krim 6 (Vič); RAVNIK Alojzija, M. Colnarska 6 (Vič); VILHAR Savo, Titova 47 (Bežigrad); BIZJAK Do-

mine, Črnuče 13 (Bežigrad); PAKIŽ Ivan, Cigletova 7 (Center); BIZAJ Alojzij, Zaloška 65 (Moste); ČARMAN Anton, Tržaška 133 (Vič); ZAGORC Ana, Rakitna 66 (Vič); KRASEVEC Alojz, Skopljiva 15 (Šiška); VOVK Lojzka, Za Gaslinim d. 5 (Bežigrad); PEČENKO Vojko, Pražakova 8 (Center); GALIČIČ Janez, Gorupova 8 (Vič); KOMAROV Gabrijel, Ig 133 (Vič); KRASEVEC Lovro, Pavšičeva 26 (Šiška); TRTNIK Alojz, Povšetova 104 (Moste); KOSTREVC Milka, Ig 133 (Vič); KRANJC Franc, Ig 133 (Vič); BUTALA Matija, Črnuče 26 a (Bežigrad); LUKANČ dr. Aleks, Prijateljstva 11 — (Center); TRTNIK Antonija, Zadvor 17 (Moste); HAFNER Alojz, Česnikova 10 (Šiška); ZAGAR Alojz, Vrzdenc (Vič); STANOČIČ Ivan, Črtomirova 9 (Bežigrad); PAVŠIČ Cecilija, Senožeti 41 — (Moste); PAVLIN Angela, Preska 32 — (Vič); SEBENIK Janez, Rutarjeva 4 (Vič); NOTAR Karel, Medvode 30 (Šiška); KAMENIK Anton, Brezovica 129 (Vič); BAUDEK Franc, Ilirska 11 (Center); ŽIŽMUND Angela, Robičeva 1 — (Bežigrad); PINTAR Jože, Rožna dol. c. VI/3 (Vič); LUNDER Anton, Pokopalska 37 (Moste); BABIČ Ivan, Majaranova 20 (Bežigrad); BENEDEK Janez, Črtomirova 15 (Bežigrad); TRAMPUZ Francica, Medvode 111 (Šiška); BALANTIČ Janko, Frankopanska 21 (Šiška); ROTAR Ivan, Obotniška 12 (Vič); GOŠTINČAR Franc, Zalog 169 (Moste); LUKSA Marjana, Vrhovčeva 9 (Center); MARAS Milan, Močnikova 6 (Center); PAVČEK Martin, Vodnikova 40 (Šiška); PJETLOVIČ Dušan, Veselova 17 (Center); GLAVAN Ciril, Strelška 26 (Center); SEVER Nasta, Kolmanova 5 (Šiška); ERJAVEC Stanislav, Poklukarjeva 57 (Vič); MACELE Anton, Krožna pot 15 (Moste); VINKLER Ivan, Ul. Pohorskega bataljona (Bežigrad); ALIČ Ljubo, Sostro (Moste); TUSKAJ Franc, Koltikova 6-II. (Center); ROŽIČ Janez, Cigletova ul. (Center).

ADAPTACIJA

POGACNIK Marija, Ruska 1 (Šiška); PEZDIR Anton, Zg. Pirniče 52 (Šiška); BRAVHAR Ivanka, Vaše 33 (Šiška); GLAJNER Francica, Vižmarje 146 (Šiška); JERAS Vinko, Dobruša 4 (Šiška); MAGUSAR Anica, Levničkova 18 (Šiška); FLEK Vincenc, Galjeva 158 — (Vič); GRUM Justina, Ig 169 (Vič); SRAKAR Jože, Črnuče 107 (Bežigrad); VELEPEC Kati, Beričevo 14 (Bežigrad); HROVAT Feliks, C. v Obrije 5 (Moste); KVEDER-GUCEK Fani, Reber 5 (Center); GODEC Alojz, Marjekova pot 27 (Šiška); THUMA Francica, Tacen 92 (Šiška); ZIDAR Marija, Šmartno 52 (Šiška); JAKOPIČ Marija, Ul. Prvoborcev 37 (Bežigrad); KUNST Zalka, Jana Husa 24 (Moste); KORITNIK Jože, Polje 13 (Šiška); KNIFIC Angela, Rakovnik 15 (Šiška); BERČIČ Mara, Zg. Gameljne 49 (Šiška); JANEŽIČ Vera, Rožna d. c. II/13 (Vič); KOKALJ Slavko, Stadijonska 21 (Bežigrad); BOLTA Marija; Hrstje 33 (Moste); JORDAN Maks, Zalog 17 (Moste); FAKIN Borut, Bohoričeva 7 (Center); ANZIN Franc, Gameljne 27 (Šiška); ALJAZ Janez, Zapolge 15 (Šiška); KOVAČIČ Stanislav, Gornji Rudnik II/4 (Vič); RAKAR Iva, Titova 187 (Bežigrad); CURK Cirila, Čufarjeva 3 (Center); SLUGA Marija, Sp. Zadolbropa 28 (Moste); LESAR Alojz, Brod 30 (Šiška); OSREDKAR Mihael, Topol 22 (Šiška); SKOPOREC Gorazd, Podjunska 24 (Šiška); PREMK Stane — Šmartno 58 (Šiška); KOGOVSEK Franc, Dobrova 56 (Vič); KRHN Ivan, Celjska 15 (Bežigrad); SMARAJC Franc, Obrije 6 (Moste); SEPIČ Marija, Gornji trg 32 (Center); KLANČAR Andrej, Medvode 4 (Šiška); JUHA Anton, Ig 117 (Vič); DOVJAK Franc, Polje 247 (Moste); SEFIC Vinko, Titova 185 (Bežigrad); PODGORSEK Stane, Šmartno 23 (Šiška); BITENC Jakob, Zg. Kašelj 12 (Moste); KOSIR Ana, Sostro 56 (Moste); KUMAR Matevž, Črnuče 17 (Bežigrad); BURGER Vanda, Teslova 13 (Vič); RODIČ Rajko, Matjanova 17 (Šiška); NOVAK Justa, Ribniška 23 (Moste); TRAMPUZ Janko, Črnuče 20 (Bežigrad); OMAHEN Marija, Dolenjska c. 90 (Vič); — GOSTINČAR Franc, Zalog 169 (Moste); TESOVNIK Martin, Tesovnikova 36 (Bežigrad); MUŠA Ilja, Vižmarje 41 (Šiška); PRIMOŽIČ Janko, Dražgoška 33 (Šiška); ZUPAN Jože, Tacen 11 (Šiška); KRANJC Ivanka, Melitkova 3 (Center); ZABJAK Franc, Sostro 50 (Moste); PUHAR Rudolf, Polje 379 (Moste); GASPERSKIČ Anton, Dobrunje 24 (Moste); TRTNIK Miro, Polje 360 (Moste); STURM Andrej, Ribniška 27 (Moste); STEMBALJ Franc, Iška vas 14 (Vič); JECELIJ Franc, Bizianova 2 (Vič); ŽUNIČ Anton, Zelimlje (Vič).

NAKUP

UGRENOVIČ Milena, Rožčeva 1a — (Center); VODUSEK inž. Ameza, Erjavčeva 7 (Center); POKORNE Vilma, Moše Pilade 8 (Center); KOŽELJ Ludvik, Zg. Pirniče 112 (Šiška); DEVETAK Jože, Prešernova 15 (Center); BOLDIN Anton, Rozmanova 15 (Center); DVORZAK Vera, Vodnikova 195 (Šiška); SI-KOŠEK inž. Boris, Gregorčičeva 23 — (Center); SOTLAR Anton, Jana Husa 32 (Moste); BURA Vinko, Členskovska 37 — (Moste); POBEŽNIK Vinko, Vegova 8 (Center); TACAR Irenaci, Poljanska 58 (Center); JUGOVIČ Jožica, Gradaška 4 (Vič); VALENTINČIČ Drago, Členskovska 37 (Moste); UJE Vera, Rožna ulica 27 (Center); ZAKRAJSEK Mira, Privoz 4 (Center); ILOVAR Janez, Celovška 30 (Šiška); ZAVRL Cilka, Polje 111 (Moste); DIMITRIJEVIČ Aleks, Mačkova 4 (Center); DROBEZ Doroteja, Šmartinska 21 (Bežigrad); RYCKLY Stanislav, Vilharjeva 16 (Center); SIVIC prof. Pavel, Stari trg 11/1 (Center); BUKOVEC Zo-fila, Prešernova 38 (Center); VOZELJ Marija, Pavšičeva 23 (Šiška).

Politični razgledi

»La zafra de los 10 millones« je bilo veliko geslo, ki ga je kubanski premier Fidel Castro vrgel med množico lani: Kuba naj bi letos pridelala rekordno količino sladkorja: 10 milijonov ton. 26. julij 1970, obletnica kastroistične revolucije (na ta dan leta 1953 je Castro zbral 135 privržencev, napadel vojašnico v Moncadi in začel revolucijo, ki je slavila zmago v januarju 1959, ko so njegove čete vkorakale v Havano), naj bi bil tudi praznik rekordne »zafre«, letne sladkornega trsa. Navzlic neznanskim naporom, velikanski mehanizaciji in udarniškim množicam pa cilj ni bil dosežen. Letošnja letina je prinesla nekaj manj kot 9 milijonov ton. Poraz pa je prej moralen kot resničen. Letošnja letina je vseeno rekordna.

»Gre za neizpodbiten moralni poraz,« je v javnem govoru povedal Fidel Castro. »Poraz, ki so ga zakrivali v bistvu subjektivni razlogi, saj smo zbrali vsa objektivna sredstva za doseg cilja. Bitke za deset milijonov ton ni izgubilo ljudstvo, marveč administrativni aparat ter mi, revolucionarni voditelji. V odnosu ljudstva do »zafre« vidimo zmago revolucionarnih idej. Tako moramo sprejeti vrsto ukrepov, da okrepimo, izboljšamo in izpopolnimo ves aparat vodstva države. Zdaj gre za to, da poraz spremenimo v zmago.«

Minister za sladkorno industrijo Francisco Padron je bil odstavljen že 6. julija, zamenjal pa ga je nekdanji podrektor havanske univerze inženir Marcos Lage. Napovedujejo še zelo veliko sprememb v državnem aparatu.

Kuba koraka po svoji poti v socializem. Poglejmo samo, kaj vse je storila, da bi povečala letino sladkorja. V zadnjih treh letih so investirali osemsto milijonov dolarjev v obnovo in modernizacijo 152 sladkornih tovarn (med katerimi je bila najnovejša zgrajena leta 1922), za uvoz opreme, poljedelskih strojev, traktorjev, generatorjev itd. Na tolikšnih površinah kot še nikoli doslej (na 1,5 milijona hektarov) so uporabili umetna gnojila in herbicide, zgradili so ceste, združili železnice, samo da bi 6000 tovornjakov, 36.000 vprežnih voz in 800 lokomotiv ter 29.000 vagonov prepeljalo sladkorni trs, ob koncu tedna se jim je pridružilo še toliko udarnikov — od prodajalk iz veleblagovnic do univerzitetnih profesorjev in do mednarodnih brigad.

Vsa velikanska »zafra« je potekala v ozračju osamljenosti, ki jo povzroča zelo učinkovita severnoameriška blokada. Pred nastopom Castra so ZDA prevzele 86 odstotkov kubanskega izvoza, potem pa se niso zaprle samo izvozne poti v ZDA, marveč tudi v države Latinske Amerike. Kubanci so sklenili, da zategnejo pasove in združijo. Danes dobi Kubanec vsak mesec osem zrezkov, petnajst jaje, poldrugi funt fižola, tri kilograme sladkorja, steklenico piva in 170 gramov kave. Vsaka družina dobi na mesec kos mila, zavitek toaletnega papirja, tubo zobne paste. Ozračje strogosti je še najboljše

Uspeh v neuspehu

opaziti v Havani. Mesto, ki je bilo nekoč ameriški paradiz hazardnih iger in prostitucije, kjer je delovalo 270 javnih hiš in tisoč barov, je postalo puritanska prestolnica. Avtomobilov skoraj ni, izložbe so prazne, pred restavracijami so vrste. Vrste so tudi na letališču Varadero, s katerega odhajajo tisti Kubanci, ki nočejo več zategovati pasu: doslej jih je odpotovalo 650.000, za pet let naprej so zasedena vsa mesta v letalih, ki bodo vsako leto odpeljala v ZDA, Mehiko in Španijo 65.000 Kubancev.

To je podoba stroge Kube, dežele, ki hoče z velikimi žrtvami premagati zaostalost in se povzpeti med dobro živčena ljudstva. Veliko je bilo storjenega, kajti Kuba je velikanski laboratorij, velikansko gradbišče, kjer nenehno gradijo in tudi veliko improvizirajo. Decembra lani je kubanski minister za gospodarstvo ter tehnično-znanstveno koordinacijo Carlos Rafael Rodríguez v poročilu za FAO (organizacija za prehrano in poljedelstvo pri OZN) izjavil: »Razmere na Kubi so danes popolnoma drugačne od siceršnjih v nerazvitem svetu. V desetih letih revolucije smo postavili temelje za našo gospodarsko in tehnološko infrastrukturo, ki nam bodo po letu 1970 omogočili odločilni skok v kmetijski proizvodnji nasploh ter hitrejši ritem v industrijski proizvodnji.«

Kuba vsako leto ponovno investira 30 odstotkov bruto nacionalnega dohodka, porabi več umetnih gnojil kot katerakoli južnoameriška država, podvojila je proizvodnjo niklja in popeterila proizvodnjo petroleja. Po namakalnem sistemu pride v zemljo milijardo kubikov vode (trideset milijonov v letu 1959). V deželi je štirikrat več bolnišnic, dvakrat več šol kot v letu revolucije. Telefon, voda, plin in elektrika so zastoj, skoraj zastoj je prevoz, kmetom ni treba plačevati zdravnika, zdravil in nege v bolnišnici, razen v Havani so povsod ukiniteli stanarino, država skrbi za to, da so otroci do 16. leta oblečeni, nahranjeni in šolani.

Število goveje živine se je dvignilo s 3 na 5 milijonov glav, imajo najodobnejše centre za umetno osemenjevanje in farne, na katerih bodo zredili toliko goveda, da bo Kuba na drugem mestu na svetu: takoj za Argentino. V bližini Havane so postavili edinstveno ribiško pristanišče v Latinski Ameriki, ki lahko sprejme 11.000 ton rib. Zgradili so velikansko termoelektrarno, uredili plantaže kave itd.

Kuba mora izvažati, če hoče dobiti devize in če se hoče znebiti odvisnosti od ZSSR. Zdaj ji ta odvisnost sicer koristi, saj Sovjetska zveza odkupi 5 milijonov ton sladkorja na leto po ceni, ki je skoraj dvakrat višja od svetovne. Iz ZSSR in socialističnih dežel je Kuba uvozila toliko tovarn, strojev, traktorjev in drugih naprav, da dolguje 2 milijardi in 200 milijonov dolarjev.

Za upravljanje s stroji, za vodenje tovarn, znanstvenih centrov, šol, univerz, mora Kuba izsolati svoje ljudi, zakaj na hitro izolirani »strokovnjaki« so se doslej slabo izkazali. Kuba je morala zaradi ameriškega oporišča v Guantanamo (na njenem ozemlju) in stalne ameriške nevarnosti postaviti na noge močno vojsko.

Politika kubanskega vodstva je usmerjena v to, da dežela ne bi bila ne sovjetski satelit ne vplivno področje ZDA ali morda LR Kitajske. »Mi smo Latinci in Zahodnjaki,« pravijo Kubanci. Premagati hočejo svojo osamljenost in prodrati v Latinsko Ameriko s svojim zgledom: da je mogoče s socialističnim načinom vodenja države in gospodarstva doseči velikanske uspehe, se postaviti na lastne noge in premagati washingtonski bojkot. Simbolično dejanje, ki kaže, kam sodi Kuba, je bilo mogoče videti ob potresu v Peruju: tedaj so Kubanci s Castrom na čelu dali kri za prizadeto prebivalstvo, ki živi v istem koncu sveta kot oni.

KOMENTATOR

„TV 15“ ZA MLADINO

TE DNI

DNE 1. AVGUSTA 1944 JE 11. BRIGADA »MILOŠA ZIDANSKA« 4. OPERATIVNE CONE NOV IN POS PO DVEH DNEH HUDIH BOJEV ZAVZELA NEMSKO POSTOJANKO GORNJI GRAD, KI JO JE BRANILO 156 VOJAKOV. OD LE-TEH SO TRIJE PADLI, EDEN JE BIL RANJEN, DRUGE PA JE BRIGADA ZAJELA. MED SLEDNJIMI JE BIL TU- DI NACISTIČNI ŽUPAN. BORCI SO ZAPLENILI 2 STROJ- NICE, 6 PUSKOMITRALJEZOV IN 121 PUSK. HKRATI JE 1. UDARNA BRIGADA »TONETA TOMŠIČA« BOJEVALA NA POLOŽAJIH SOTESKA-ZAVRŠČE IN ŠENTJANŽ-ME- LIŠE HUD BOJ Z NEMCI, KI SO SKUŠALI IZ ŠOŠTA- NJA IN MOZIRJA PRODRETI V OSVOBOJENO ZGOR- NJO SAVINJSKO DOLINO, DA BI TAM ZNOVA POSTA- VILI POSTOJANKO. NEMCI SO SE MORALI VRNITI.

Zgodba, ki jo je pisala vojna

»Ne! Ne! Saj to ni mogoče!«

je odmevalo v Janezkovi glavici.

Ležal je na zemlji in poleg nje- ga se je dvigal mogočen hrast, čigar gole veje so bile obsijane od poslednjih žarkov zimskega sonca. »Da bi bil vsaj za hip ve- jica tega velikana,« si je želel. Morda zato, da bi spomladi oze- lenel, da bi si poletj sinica sple- la gnezdece v okrilju njegovih vej, da bi ga jesen obdarila s škrlatnimi barvami in da bi po- zimski pod toplo odejo sanjal o soncu? Ne! Janezek je želel ube- žati vojni, črnim vojakom in — očetu.

Naslonil se je na drevo in za- jokal.

Nenadoma je skozi bisere solz zagledal očeta. Obrnil se je stran. Toda glej, pred njim je vstalo vaško pokopališče in tam ob zi- du majhen grob, ki ga je krasil samo lesen križ. Pred tremi leti so jo bili zagrebeli, on pa še ved- no vidi njeno blago obličje. Bila mu je dobra in skrbna mati. Ko- likor bolj je ljubil njo, toliko bolj je sovražil očeta.

Zakaj, boste vprašali.

Bilo je nekega večera. Spal je na kmečki peči, ko ga je prebu- dilo tiho govorjenje. Pogledal je. V izbi je brlela petrolejka in ob njej so sedeli trije možje: oče in dva tujca. Mimogrede je ujel be- sede: »Kurir... važno... ju- tri...« Ni razumel pomena izgo- vorjenega in zopet je mirno za- spal.

Drugi dan je Janezkovo doma- čijo obiskal kurir Šime. »Povej očetu, da pride jutri v vas Pe- trova četa in da imajo ranjene- ga s seboj,« mu je naročil. Ni še dobrega končal, ko sta skozi ok- no ugledala Italijane. »Seždi!« je kričnil Šime in mu v roke po- tisnil kurirsko torbico. Janezek jo je pograbil, stekel v sosednjo sobo in torbico potisnil v oči. Pred hišo so zaropotali strelj. Takrat je Janezek doimel smisel včeraj izgovorjenih besed. »Izda- jalec, tvoj oče je izdajalec!« se je zavedel strašne resnice in kot brez uma stekel proti gozdu. U- stavil se je šele pred mogočnim hrastom...

Iz razmišljanja ga je zdruga- la misel na Petrovo četo. »Rešiti to moram!« je dejal, si obrisal sol- ze in se napotil proti kraju, ki mu ga je bil zaukal Šime. Na obronkih gozda je že vstajalo ju- tro, ko je izza nekega drevesa stopil partizan. »Veš, moj oče je izdal Šimeta...«, je Janezek komaj izdavalil.

Petrova četa z ranjenim parti- zanom se drugi dan ni ustavila ob samotni hiši, Janezek pa je stopil na Šimnovo mesto.

MAJDA CUZAK

Lenin

V mestecu Simbirsk se je 22. aprila 1870 rodil vodja ve- like Oktobrske revolucije Vla- dimir Iljič-Lenin. Bil je tretji sin v družini inšpektorja ljud- skih učilišč Ilije Nikolajeviča in njegove žene Marije Alek- sandrovne, hčerke zdravnika Blanka. Tu so živeli do očetove smrti, nakar so se preselili v Kazan, kjer je Lenin nadaljeval študij. Na petrogradski univer- zi je opravil vse izpite z odlič- no oceno in hkrati zorel v ve- likega revolucionarja. Kot vod- ja marksističnih krožkov in odlični pisec ekonomskih in filozofskih študij je bil mnogo- krat zaprt in preganjan.

Bil je iskren in preprost. Vse svoje življenje je posvetil boju za lepšo prihodnost človeštva. Znal se je obvarovati skušnja- ve častihlepja in ostal je zvest preprostim ljudem. V njem je bila čudežna moč, ki je prite- govala srca in simpatije vseh poštenih ljudi. Privlačen je bil njegov nasmeš; iskren nasmeš človeka, ki je čustvoval otroško preprosto in z vsem srcem, četudi je bil mož dejanj in neomajne volje.

Stari ribič Giovano Sporado, ki ga je spoznal v Italiji, je o njem dejal:

»Tako se lahko smeje le po- šten človek. Meni sta se naj- bolj vtisnila v spomin njego- va močna ljubezen do življe- nja in sovraštvo do vsega zle- ga. Užival sem, ko sem opazo- val ta mladeniški zagon in o- supljala me je njegova nad- človeška delovna sposobnost. Njegovi gibi so bili lahki in spretni; malo je govoril, a ve- liko mislil. Na njegovem obra- zu so se svetlikale oči neu- ručljivega borca proti lažem in njegov govor je vedno zbuja- l občutek neizpodbitne resni- ce...« ALBERT GRABNER

Očkova pripoved Titovka v zahvalo

»Zbrani smo bili nedaleč od skrite bolnišnice. Kar nas je bi- lo lažjih ranjencev, smo se nam- reč lahko gredli na travniku; tež- ji ranjenci pa so morali ležati na lesenih posteljah v temnih in vlažnih prostorih, kamor ni son- ce nikoli posijalo. Brezbržno smo sedeli in kramljali, kar za- slišimo stražarjev glas: »stoj!« Vsi smo bili takoj pri orožju in na- peto čakali, kaj se bo zgodilo. Stražar je pripeljal majhnega de- čka. Povedal mi je, da prihajajo sovražniki! nam je pojasnil. Hi- tro smo se spravili na varno. Nemci so kmalu zatem prišli, a nas niso opazili. Dečku smo se zahvalili in mu v zahvalo poda- rili titovko z rdečo peterokrako zvezdo. Bolnišnico smo še istega dne premestili, pogumnega dečka pa smo se še dolgo spominjali.« MARKO HRIBAR

Nagrajeni prispevek

Moj očka:

„Srečal sem narodnega heroja“

Bilo mi je štirinajst let.

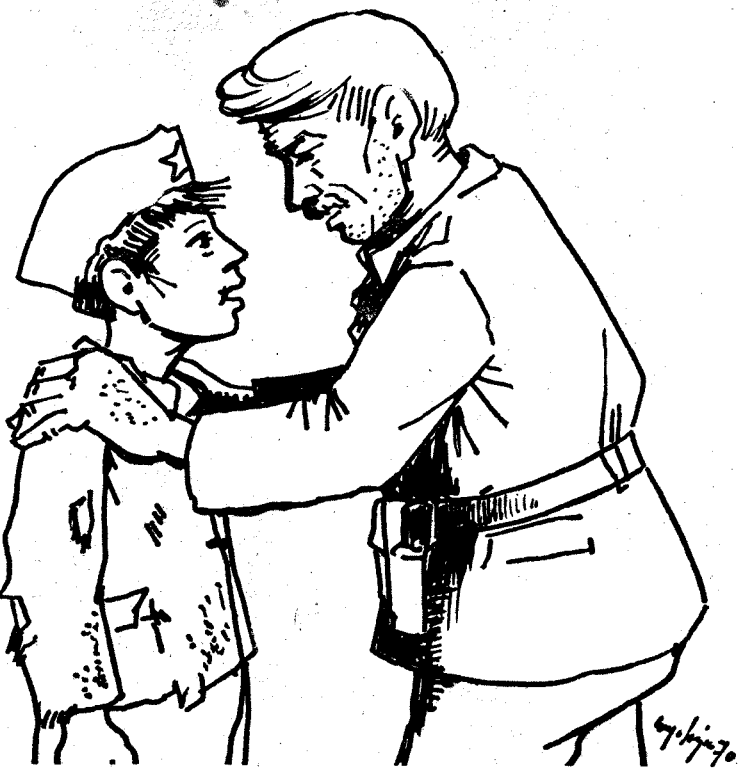
Zaželel sem si duha po svežem senu, in mahnil sem jo na senik. Kmalu me je premagal spanec. Zadovoljstvo so mi preki- nile dolge bilke, ki so me pričele neutrudno zbadati po vsem te- lesu. Hotel sem že vstati, kar zaslišim tiho govorjenje in skriv- nosten šum v slami, ki smo jo bili spravili na drugi konec senika. Ni me bilo strah, saj sem bil prepričan, da so partizani. Le pris- luhnil sem in napenjal oči, da bi razumel kakšno besedo in raz- ločil medle obrise v temi. Brez uspeha! Tiho sem se splazil s senika in jo ucvrl v kuhinjo. Skoraj bi bil podrl mamo, ki je nesla poln lonec mleka v shrambo. Ustavil sem se pred očetom in ves zadihani dejal:

»Ata, na seniku sta dva partizana!«

Ohranil je mirno kri, saj smo bili takšnih obiskov navajeni. Čez nekaj časa je odločil, da gremo vsi trije na senik. Najprej je mama opazila v slami jermen in ročno bombo: »Janez! Pogledaj tamle...!« V tistem hipu sta iz slame skočila dva partizana s ti- tovko na glavi: narodni heroj Karel Maslo in njegov tovariš iz Topolca. Sporazumeli smo se, da bosta ostala do večera. »Po- tem pa greva,« sta nama še dejala.

Oče me je poslal na pašo in mi zabičal, da moram o sreča- nju molčati. Obljubil sem in odhitel na bližnji travnik, kjer me je čakalo novo presenečenje. Naletel sem na italijansko patruljo, ki pa me ni opazila. Z utripajočim srcem sem pritekel domov in partizanoma povedal, kaj sem videl. Zahvalila sta se mi, se poslovila in odšla v gozd novim bojem nasproti.

ILONKA ČELHAR

Narisal: EVGEN SAJOVIC

DRITA SABOVIC:

V mračnih hostah

V MRAČNIH HOSTAH
V MRAČNIH MRZLIH HOSTAH
ISKALI VARNO SO ZAVETJE,
IN OB VEČERIH OD TABORNIH OGNJEV
SE TIHO CUJE ZBRANO PETJE.

SO BORCI PELI O RDEČI ZVEZDI,
KI NAJ ZASIJE VSEPOVSOD
IN SMRT NAJ NAD FAŠISTE JEZDI,
DA BO SVOBODEN SPET NAŠ ROD!

KRAMLJANJE

Spoštovana tovarišica Milena!

Vnovič se vam oglašam. Ne zamerite, da tako dolgo ni bilo glasu od mene. Pomagati moram na kmetiji in čeprav so počitnice, nimam veliko ča- sa. Tokrat vam pošiljam zgodnico, ki mi jo je pripo- vedoval očka. Mislim, da je zanimiva, in upam da jo bo- ste objavili. Čisto tiho vam povem, da se bom potrudila in prosila dedka, da mi tudi on kaj pove iz dni narodno- osvobodilnega boja. Morda ti- sto, kako je gradil bunkerje! Zanima me, če vam lahko po- šljem prispevek o potovanju po Jugoslaviji. Izleta se je u- deležilo sto učencev naše šo- le, potovali smo štiri dni; iz- let pa je bil nagrada, ki jo je naša šola prejela od Jugoslo- vanskih železnic. Zahvaljujem se vam za honorar, ki ne vedno znova razveseli in mi še poveča veselje do pisanja. Hvala za čas, ki mi ga naklo- nite.

Vse vas lepo pozdravljam.

ILONKA ČELHAR,

Prestranek 4

p. Prestranek

Draga Ilonka!

Prispevek »Srečal sem na- rodnega heroja« objavljam in nagradjujem z željo, da bi nam še naprej tako pridno pisala. Prepričana sem, da boš tudi dedka pregovorila, saj taki vnukinji, kot si ti, res ne gre odkloniti prošnje. Prispevek o potovanju po Jugoslaviji le pošlji; če mi bo ugajal, ga bom objavila.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Draga tovarišica urednica!

Že dolgo je tega, kar sem vam prvič pisala. Ker ste ob- javili prispevek o Tinčetu, vam danes pošiljam zgodnico o Janezku. Morda vam ne bo ugajala, ker je plod moje do- mišljije. Zamižite na eno oče- sce in objavite, jaz pa vam obljubljam, da bom prihod- njič napisala kaj resničnega. Torej sva domenjeni: zgodb- ca ne bo romala v koš! Za- hvaljujem se vam tudi za na- grado, katere sem bila zelo vesela in upam, da bom po- stala redna sodelavka nam vsem tako priljubljene ml- adinske strani »TV 15«.

Prejmite lep pozdrav!

MAJDA CUZAK,

Poljanska 10

Ljubljana

Draga Majda!

Zamižala sem, zdaj je vrsta na tebi. Pa ne misli, da je zgodnica o Janezku tako sla- bo napisana, samo: zbrali smo se predvsem zato, da otmemo spomine pozabi.

Lepo pozdravljena!

MILENA

NE POZABITE, DA JE
RUBRIKA
»KRAMLJANJE«
VAŠA TRIBUNA. ZATO
PISITE!

Okrogle in oglate

REGIMENTNA ZADNJICA... Nedavno so karabinjerji ob štirih zjutraj vdrli v rimsko stanovanje filmske zvezde Anite Ekberg, da bi pomirili razjarjena zakonca, ki sta zbudila tak hrup, da sta zbudila vso ulico. Pokazalo se je, da je priplaval Anita v slogu »sladkega življenja« v zgodnjih jutranjih urah domov ter v blaženem počutju potegnila odejo s spečega soproga Rika von Nutterja. Rik je, kajpada, bil vse prej ko v blaženem počutju ter je dejal karabinjerjem: »Nisem je hotel oklofutati, marveč sem si jo lepo položil čez kolena ter jo pošteno nakresal po zadnjici. Njena zadnjica pa je — to morate vedeti — kar regimentna!«

DA BI BIL VOLK SIT IN KOZA CELA... Neki nizozemski častnik, ki je opozoril na popustljivost zahodnonemških sodišč v procesih proti vojnim zločincem, je namesto komentarja navedel tale staj nizozemski pregovori: »Biti usmiljen do volkov pomeni: delati krivico ovcam!«

VZROK? Postarani bivši izraelski premier Ben Gurion se je umaknil iz političnega življenja. V poslovnem govoru se je znebil tudi te: »Ne verjamem, da namerava ZSSR uničiti Izrael, saj bi tedaj Sovjetska zveza ne bila več potrebna Arabcem.« Skoda, da ni Ben Gurion povedal svojim rojakom, zakaj se ZDA tako goreče potegujejo za obstoj močnega in agresivnega Izraela!

ZNAMENJE MOŠKOSTI... Švicarski časnik »Gazette de Lausanne« je pokritiziral novo uniformo, kakršno so v zadnjem času predpisali za švicarske vojake: »Zbegani smo sprčo dejstva, kako lahko ste odstranili s vojaških hlač naramnice, čeprav vsi dobro vemo, da so prav naramnice bile eno najizrazitejših znamenj moškosti pri švicarskih vojakih!«

SAMO URADNA POTRDIŠČA... Pisatelj E. Ionesco, ki je bil pred kratkim izvoljen za člana francoske akademije, »akademije nesmrtnikov«, je izjavil: »Jaz sem se vedno štel za nesmrtnika. Izvolitev je samo uradna potrditev moje nesmrtnosti.«

TAKTIK BREZ PRIMERE... Herbert Wehner, ki ga štejejo za ideologa zahodnonemške socialistične politike, je najprijetnejša tarča desničarske opozicije. V nekem govoru je omenil »sloves«, ki ga uživa pri desničarjih: »Celo tedaj, ko me bodo videli trtega na mrtvaškem odru, bodo konservativci prisegli, da samo taktiziram...«

TUDI ZLATI GRADOVI V OBLAKIH SO NEVARNI... Neki članek je napisal v časniku »Berliner Zeitung«: »Čeprav nimajo zlati gradovi v oblakih nikakršne težo, so že mnoge graditelje takih gradov prav razvaline le-teh pokopale pod seboj.«

ENAKE VRSTE TICI SKUP LE TIJO... Po poročilu valjevskega »Napreda« je na seji občinskega sveta Zveze sindikatov Valjeva v razpravi o uporabi 15. ustavnega amandmaja ovol Stanimir Milivojević: »V podjetjih, kjer direktor nima potrebne strokovne izobrazbe, se tak direktor ponavadi obdaja z — nestrokovnjaki...«

NAGLAVNE RUTE TUDI ZA DOLGOLASCE... Podjetje »Prvi parti« z Titovim Ulicu je že zdavnaj s pravilnikom o zaščiti pri delu določilo med drugim tudi, da morajo ženske, ki delajo pri strojih, povezati lase z ruto, da bi se tako zavarovale pred možnimi nesrečami. Po poročilu časnika »Vestnik« izhaja v Titovem Ulicu, so v zadnjem času vse glasnejše zahteve po spoštovanju omenjenega pravilnika. Gre namreč za čedalje večje število moških z dolgi lasmi, ki delajo pri strojih, moških, katerih varnost je ogrožena. Da bi bili zaščiteni tudi oni, bi bilo potrebno po hitrem postopku spoštovati pravilnik in tudi zanje določiti, da si morajo povezati lase z rutami... Tudi zaradi enakopravnosti, kajpada!

BROWN PRIZNAVA, TODA... V nedavnem predvolilnem meteu v Veliki Britaniji si je eden vodilnih laburistov in večkratni minister George Brown nenavadno ostro privoščil opozicionalce. Rekel je: »Oni — konservativci — pravijo, da mi ne pomenimo nič. Seveda, mi imamo težave, delali smo napake. Pa naj bo, naj ne pomenimo nič, oni pa naj pomenijo, kolikor menijo, da pomenijo, mi — sto bogov mi je priča — vendarle pomenimo neprimerno več kot oni!«

STANDARD SE MI JE TAKO POVEČAL, DA GA CEDAJE TEŽE NOSIM... je napisal v »Vjesniku« Mladen Mavar.

Trgovci s topovi

(4)

Po drugi svetovni vojni se je trgovanje s konvencionalnim orožjem neznansko razširilo.

Vojaška pomoč nekomunističnim deželam po letu 1945 znaša že 58 milijard dolarjev. Se pravi, da so ZDA dale ali prodale za 50 milijard, Velika Britanija za 5 milijard in Francija za 3 milijarde dolarjev orožja in vojaške opreme.

Sovjetska zveza, LR Kitajska in njune zaveznice so v istem času dale ali prodale nekomunističnim deželam za 6 milijard dolarjev orožja in vojaške opreme.

Obseg prodaje konvencionalnega orožja (tako s strani velesil kot s strani zasebnih trgovcev) po letu 1945 se povečuje obenem z naraščanjem nasilja v svetu po koncu druge svetovne vojne. Iz tega je mogoče sklepati vsaj tole: več ko je orožja na svetu, lažje ga je uporabljati: zadeva je podobna nalezljivi bolezni. Leta 1966, ko je bil Robert McNamara ameriški obrambni minister, je rekel zbranim časopisnim urednikom:

»Življenje na našem planetu postaja zelo nevarno. Ne samo zaradi zmerom mogočega izbruha atomske vojne, marveč tudi zaradi velikega števila konfliktov in zaradi tega, ker je teh konfliktov čedalje več, namesto da bi jih bilo vse manj.«

Poglejmo nekaj dogodkov, ki so prav gotovo posledica trgovanja z orožjem:

— Erhardova vlada v ZR Nemčiji je leta 1966 padla predvsem zato, ker je Bonn skušal kupiti toliko vojaške ameriške opreme, da je to presegalo zahodnonemške sposobnosti in potrebe.

— Ko ameriška vlada v letu

1962 ni hotela odstopiti Veliki Britaniji rakete »skybolt«, je s tem izzvala padec Macmillanove vlade v letu 1963.

— Indijsko-pakistanska vojna, v kateri sta obe strani uporabljali ameriško orožje, se je končala drugače, kot so pričakovali v Washingtonu: prisilila je Pakistan, da je poudaril svoj nevtralni položaj v svetovnih zadevah, in pripravila Indijo do tega, da je začela razmišljati o izdelavi jedrskega orožja. Brez velikih pošilk ameriškega orožja v ta del sveta (češ da gre za obrambo pred komunizmom) te vojne ne bi bilo.

To je le nekaj zgledov. Skoraj povsod po svetu ima trgovina z orožjem čudne posledice.

Tajvan (Formoza) na primer, vzdržuje velikansko vojsko, ki so jo opremile ZDA in ki je premočna za golo obrambo meja, obenem pa prešibka za osvojitve LR Kitajske. Nikomur se še ni posrečilo pojasniti, zakaj Čang-kajšek trmasto vztraja pri tako močnem vojaškem aparatu.

ZDA, ki so zmerom najglasnejše, kadar gre za razorožitev, so obenem najmočnejši prodajalec orožja na svetu.

Dežele v razvoju, ki bi potrebovale vsa razpoložljiva finančna sredstva za investicije v proizvodnjo, zapravljajo ta denar za nakup bahaškega orožja. Zahodnonemška vlada ima več orožja, kot ga potrebuje, vendar jo ZDA silijo, naj ga še kupuje. Sovjetska zveza se razglasa za prva enakosti vseh ljudstev, obenem pa prodaja vojaški material Južni Afriki. Češkoslovaška je komunistična država, vendar pa z vne-mo klasičnega kapitalista prodaja

orožje zahodnim in neuvrščenim državam. Švedska in Švica, »nevtralni« državi z dolgo mirovno preteklostjo, sta med najbolj zagrizenimi izvozniki orožja na svetu.

GLAVNI PRODAJALEC KUSS

Prostori »4 E-820« v Pentagonu so na prvi pogled zelo daleč od mrzlične džungle zasebnih trgovcev z orožjem. V njih ni prav nič vojaškega: pisalne mize, krasijo fotografije družinskih članov in šopki umetnega cvetja, nikjer ni vojaške uniforme, nikjer nikakršne vojne trofeje, nikakršne vojaške umetnine. Toda videz vara.

Ta urad je sedež sekcije za no-

Nagrajujemo dela, ki žalijo našo stvarnost in revolucijo

V Novem Beogradu so pred kratkim izvršni odbor SZDL, občinski komite Zveze mladine, občinska konferenca Zveze sindikatov in občinski odbor ZZB NOV organizirali posvetovanje o temi: »Tradicije narodnoosvobodilnega boja in naše revolucije.« Temu posvetovanju so prisostvovali mnogi družbeno politični, kulturni in javni delavci.

V obširni in izčrpni razpravi je bilo slišati mnoge pozitivne pa tudi negativne ugotovitve v zvezi z negovanjem tradicij NOV. Vsekakor najznačilnejša je bila ugotovitev književnika Mirlca Vujačića, ki je rekel:

— So pojavi, ki jih ne moremo razumeti. Priče smo temu, kako iz šolskih čitank iz dneva v dan vse bolj izrivajo in izločajo tekste iz NOB. Nimamo pravih meril in zato se nam poraja vprašanje — ali smo utrjeni? Nagrajujemo dela, ki žalijo našo stvarnost iz revolucije — »Memoari Pere Bogalja« so dobili »Oktobersko nagrado«, čeprav pisec v njih žali in zmerja partizansko mater na tak način kot to ne bi bilo mogoče v nobenem delu sovražne literature.«

SZ tudi električna velesila

Ko so pred petdesetimi leti na VIII. vsesrbskem kongresu Sovjetov razpravljali o Leninovem predlogu, kako elektrificirati Rusijo, je bilo sklenjeno, da naj se v prihodnjih »desetih ali petnajstih letih« zgradi 30 tako imenovanih »rejon-skih električnih central« s skupno zmogljivostjo poldruga milijona kilovatov. Bilo je to v okviru za tedanje pojme malone nedosegljivega načrta GOELRO. In ko se je leta 1935 GOELRO zaključil, ni bilo zgrajenih 30, pač pa je tedaj obratovalo že 40 električnih central s skupno močjo okoli 4 milijone kilovatov.

V naslednjih petih letih, do nastičnega napada na Sovjetsko zvezo, se je gradnja central še povečala. Toda leta 1940, torej zadnje leto pred drugo svetovno vojno, je znašala proizvodnja vseh sovjetskih termo in hidrocentral le nekaj nad 48 milijard kWh, kar vsekakor ni bilo veliko za 170 milijonov prebivalcev, kolikor jih je tedaj Sovjetska zveza štela.

V 25 letih po vojni se je zmogljivost central tako povečala, da so lani v SZ proizvedli že 698 milijard kWh, letos pa bodo proizvedli že 740 milijard kWh elektrike ali po 3000 kWh na državljanu, kar je približno dvakrat toliko, kot pride na državljan v najbolj razvitih evropskih državah. Sicer pa znaša zmogljivost vseh sovjetskih central že okoli 154 milijonov kilovatov, kar je 100-krat toliko, kolikor je bilo sklenjeno za prvih 10 do 15 let.

tranja logistična pogajanja pri mednarodnem oddelku za varnostne zadeve zunanjega ministristva. Skratka: gre za trgovino z orožjem pri ameriški vladi. Vodja sekcije je glavni prodajalec orožja v Ameriki: Henry Kuss, zelo dobro plačan uradnik.

Kuss trdi, da s tem, ko prodaja vsako leto za dve milijardi dolarjev orožja, prispeva h kolektivni varnosti Zahoda, podaljšuje idejo o logističnem sodelovanju med zavezniki ter naposled pomaga poravnati stroške za vzdrževanje ameriških čet, ki so stacionirane v tujini.

Kuss vam bo tudi povedal, da ne bo nikdar prodal orožja in vojaškega materiala deželi, ki nima sredstev ali ki ni usposobljena za posedovanje orožja; da ni nikdar prisilil nobene države, naj kupi orožje; da je vladna kontrola nad prodajo in preprodajo orožja v ZDA odlična stvar; da sklepe o prodaji orožja sprejemajo skupaj s člani vlade; da so informacije o njegovi dejavnosti vsem lahko dostopne; da je kongres na tekočem z vsemi njegovimi dejavnostmi.

Navdušeno vam bo govoril, da njegova trgovska prizadevanja nimajo hujših političnih posledic, da ne izzivajo nikakršne oborožitvene tekme, skratka, da je njegova dejavnost pravzaprav zgled zmernosti, razumevanja in modrosti na razburjenem in nasilnem svetu. Ko ga človek gleda v tistem tihem uradu, daleč od hrupa in streljanja, bi mu skorajda rad verjel.

V resnici pa Kuss vodi organizacijo, ki je življenjsko središče svetovne džungle birokratov in politikov, dosti bolj neusmiljenih od ljudi Cummingsovega kova, tihotapcev z orožjem in najemnjkov.

FANATIKI

Kussova skupina šteje 42 ljudi in velja za najbolj enotno v labirintu ameriške birokracije. V njej so ljudje, ki so fanatično predani svojemu delu. Neki poslovni človek je nekoč opisal Johna Kussa kot »nekaj med yankejskim mešetarjem in libanonskim trgovcem draguljev«. Kuss je predvsem neznansko ambiciozen in tega niti ne skriva. Dostikrat se vede neotesano kot pravi jari gospod, kar njegove birokratske kolege včasih tudi jezi. Več ameriških veleposlanikov po svetu je že prosilo vlado, naj jim prizanesse s Kussovo navzočnostjo v deželi, v kateri službujejo, zakaj njegov neusmiljeni pritisk in nalašč drakonske metode dela so jezili hkrati ameriške veleposlanike in lokalne organizme.

Kuss še prav posebej vneto za-trjuje, da ameriška vlada po tistem, ko začneja pomagati zaveznikom, zmerom skrbi za končano nadzorstvo nad uporabo vojaškega materiala. Tako na primer ameriška vlada poudari, da dano ali prodano orožje ne sme biti uporabljeno drugače kot v »defenzivne« ali »neofenzivne« name-ni. Obenem pa hoče Washington tudi nadzorovati preprodajo ameriškega orožja, ki je že prišlo v roke zaveznikov. Skoraj vse dvostranske pogodbe po drugi svetovni vojni imajo določbo, da se imajo ZDA pravico upreti prodaji tretjine zadevnega materiala.

Nadaljevanje prihodnjik

Prispevki za šolo — spomenik NOB

Gorenjska kreditna banka, Kranj 10.000.—; Lekarna »Center«, Celje 300.—; Tovarna Metka, Celje 1250.—; Zvezarna Store 2000.—; Občinski sindikalni svet, Celje — 1000.—; »EMO«, Celje 1000.—; Malina Ludvik, Emmendingen, ZRN 140.—; Krajevna organizacija ZKS Črni vrh nad Idrijo 88.—; Krajevna organizacija ZB NOV Vodovodni stolp, Kranj 1.071,85; Krajevna organizacija ZB NOV Pred-dvor, Kranj 353.—; Krajevna organizacija ZB NOV Kranj — Pod-brežje 393.—; Krajevna organizacija ZB NOV Visoko 680.—; Krajevna organizacija ZB NOV Kranj — Kokrica 770.—; Krajevna organizacija ZB NOV Kranj — Pod-blica 223.—; Krajevna organizacija ZB NOV Kranj — Mavčiče 321.—; Krajevna organizacija ZB NOV, Kranj — Stražišče 1.778,50; Krajevna organizacija ZB NOV Cerk-lje pri Kranju 660,50; Krajevna organizacija ZB NOV — Gorice pri Kranju 576,10; Krajevna organizacija ZB NOV Kranj — Huje — 1028.—; EEP »Generalexperta«, Beograd 10.000.—; Hvala Stanko, Celje 150.—; Člani organizacije ZB, SZDL, ZVVJ Straža, Jagrše — Reka — Police pri Cerknem — 1159.—; Kolektiv gimnazije »Jurija Veges« v Idriji (skupno vplačanih 1503.— dinarjev) 525.— Marian V.,

Ljubljana 300.—; Osnovna šola »Milosa Ledineka«, Črna na Korškem 255,50. Stanje 29. julija 1970: 376.868,20.

Odbor za izgradnjo osnovne šole — spomenika NOB v Cerknem

se zahvaljuje za dosedaj sprejete prispevke in prosi darovalce, da svoje prispevke nakazujejo na tekoči račun 5202-602-66 SDK Idrija — Sklad za izgradnjo šole v Cerknem.

SAP

LJUBLJANA ODDELEK ZA TURIZEM IN GOSTINSTVO

Priporočamo prijetne počitnice v Kaštelah pri Splitu. Nizke cene in dobra domača hrana. Plaža (kopališče) tudi za najmlajše v neposredni bližini. Za počitek in sprehode številni parki in zelenje. Avtobusni izleti vsak dan po dostopnih cenah. Prevoz iz Ljubljane in obratno vsak ponedeljek z udobnimi turističnimi avtobusi, obratujejo izključno za dopustnike v Kaštelah.

Prijave in informacije SAP
Ljubljana, Titova 38, tel. 315-342

POJEM KVALITETE SO SRAJCE IN ŽENSKA LAHKA KONFEKCIJA

TIR

Tovarna perila in konfekcije - Maribor - Melje - Prevalniška ulica 5

(32)

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga zavod Moxe Ljubljana. Beethovnova 14 kot glasilo ZZB NOV Slovenije in ZRVS Slovenije — Iška ulica 66F »Delo« Ljubljana Pomurje — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 22 dinarjev — Posamezni številki stane 50 par — Za inozemstvo stane 50 dinarjev — Naročnike pošljite na naslov: Uprava »TV 15« Ljubljana Beethovnova ulica 10 poštni predal 598/XI ali na tekoči račun št. 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21.901, ajništvo in novinarji 22-313 uprava 22.607 — Rokopisov ne vračamo